

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
THE EFFICIENCY OF BUDDHIST PROPAGATION OF SANGHA
ADMINISTRATORS IN CHOMBUNG DISTRICT,
RATCHABURI PROVINCE

พระอธิการมนัส ปญฺญาวฑฒโน (เงอสวัสดี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

พระอธิการมนัส ปญฺญาวฑฒโน (เง่อสวัสดี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE EFFICIENCY OF BUDDHIST PROPAGATION OF SANGHA
ADMINISTRATORS IN CHOMBUNG DISTRICT,
RATCHABURI PROVINCE

PHRAATAIKAN MANAT PAÑÑAVADDHANO (NGOESAWAT)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2012

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเรื่อง
“ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอ
จอมบึง จังหวัดราชบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผด.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(อ.พระครูปลัดสุรัศมิ์ สิริบุญโณ,ดร.)

ประธานกรรมการ

(ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดี จิรัฏฐิติกาล)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช)

กรรมการ

(ผศ.ชัชชัย ไชยสา)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

กรรมการ

ผศ.ชัชชัย ไชยสา

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

พระอธิการมนัส ปณณวฑฺฒโน (เง่อสวัสดี)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
- ผู้วิจัย** : พระอธิการมนัส ปญญาวฑฺฒโน (เง่อสวัสต์)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม, พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)
 - : ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช, พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)
 - : ผศ.ชัชชัย ไชยสา, พธ.บ., M.A. (Pol.Sc.)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี (๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และ (๓) เพื่อศึกษาแนวทางการมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ (Interview) ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระภิกษุสงฆ์ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๖๖๔ รูป โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ ด้วยวิธีการของเซฟเฟ (Seheff's Method) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference; LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านเทคนิคการเผยแผ่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๒ และด้านสื่อในการเผยแผ่ มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ ๒.๕๔ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง และด้านนโยบายการเผยแพร่ ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่ ด้านรูปแบบการเผยแพร่ อยู่ในระดับน้อยทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพ ไม่ทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นการปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิทางการศึกษานักธรรม และวุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เป็นการยอมรับสมมติฐานของการวิจัย

๓. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า

๓.๑ ด้านนโยบายการเผยแพร่ ควรปรับปรุงนโยบายให้มีความชัดเจน ความเป็นไป ได้ในการที่จะทำการเผยแพร่ในแต่ละพื้นที่นั้น

๓.๒ ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่ ควรให้มีการอบรมส่งเสริมบุคลากรด้านเผยแพร่ให้มากและควรใช้สื่อเข้ามาประกอบด้วย

๓.๓ ด้านรูปแบบการเผยแพร่ ควรที่จะนำสื่อการสอนมาใช้เสริมไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อผู้ฟัง และควรเน้นให้มีกิจกรรมเข้าแทรก เพื่อดึงผู้ฟังให้มีสมาธิกับกระบวนการที่เผยแพร่

๓.๔ ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ ควรสร้างกระบวนการโดยเสริมเทคนิคต่างๆ ให้เหมาะสมกับพื้นที่นั้นและตัวบุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจ ความสามารถด้านการสร้างกระบวนการเผยแพร่เพื่ออบรมแก่บุคลากรต่อไปอีก

๓.๕ ด้านสื่อในการเผยแพร่ พบว่า ควรมีการอบรมให้รู้จักการสร้างสื่อ และใช้สื่อในการสอนให้เป็นทั้งข้อมูลและความแม่นยำ เหมาะสมแก่ผู้รับสารอย่างดียิ่ง

Thesis Title : The Efficiency of Buddhist Propagation of Sangha Administrators in Chombung District, Ratchaburi Province

Researcher : Phraataikan Manat Paññavaddhano (Ngoesawat)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

- : Assistant Professor Dr.Surapon Suyaprom B.A., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)
- : Assistant Professor Dr. Thatchanan Issaradet, B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)
- : Asst. Prof. Chawatchai Chaisa, B.A., M.A. (Pol.Sc.)

Date of Graduation : 31 March 2012

ABSTRACT

The objectives of this research are: 1) to study the efficiency of Buddhist propagation of Sangha administrators in Chombung district, Ratchaburi province, 2) to compare the efficiency of Buddhist propagation of Sangha administrators in Chombung district, Ratchaburi province with different personal status, and 3) to study the problems, obstacles and guideline with the efficiency of Buddhist propagation of Sangha administrators in Chombung district, Ratchaburi province. This research study use mixed methodology research both quantitative research and qualitative research by documents analysis and in-depth interviews. Using survey research, field study of Sangha administrators and monks in Chombung district Ratchaburi province - totaling 664, by random cluster sampling method. The tool for collecting data was the questionnaire is both closed and open-ended. The Researchers used in data analysis were the frequency, percentage (%), mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), test the hypothesis by testing the value t-test and F-test, one way analysis of variance, was found to be different, make difference compared to the pairs mean by Seheff's method, by the significantly different at the 0.05 with least significant difference or LSD.

The findings of this research are as follows:

1. The efficiency of Buddhist propagation of Sangha administrators in Chombung district, Ratchaburi province, the overall level is low, the mean was 2.42, when considering the separation aspects has found that the propagation techniques with the mean was 2.52, the propagation media with the mean was 2.54 at a

moderate level, and the propagation policy, the propagation personnel, the form of propagation, in low level all aspects.

2. The result of comparison the opinions of Sangha administrators and monks Toward the efficiency of Buddhist propagation of Sangha administrators in Chombung district, Ratchaburi province with different personal status was found that the personal status are age, years of being monk, general education level, Dhamma education level, and Pali education level has results the significantly different at the 0.05 level - this match the hypothesis.

3. The problems, obstacles and guideline in development the efficiency of Buddhist propagation of Sangha administrators in Chombung district, Ratchaburi province has found that:

3.1 The propagation policy: the policy should be clear and possibility that it will propagation in the area.

3.2 The propagation personnel: should be trained personnel the propagation more and should also include the media.

3.3 The form of propagation: should be used media to avoid boredom for the listener and should be inserted activities to pull the listener to concentrate on the propagation.

3.4 The propagation techniques: should be process by variety of the complement techniques to suit the area, and staff need to understand and capabilities the propagation process to training to people.

3.5 The propagation media: should be trained to recognize the media production, and used as a medium for teaching all information accurate and appropriate to the listener.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ทั้งสามท่านคือ ผศ.ดร.สุพล สุยะพรหม ผศ.ดร.ธัชชนันท์ และ ผศ.ชัชชัย ไชยสา ที่เอาใจใส่และให้ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง อาจารย์พระครูปลัดสุริฐ สิริบุญโญ,ดร. ประธานคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และขออนุโมทนาขอบคุณ ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต.ดร.สวีสดี จิรัฏฐิติกาล กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และขออนุโมทนาขอบคุณ ผศ.ดร.สุพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช ผศ.ชัชชัย ไชยสา กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ให้คำปรึกษาแนะนำปรับปรุง ตรวจสอบแก้ไข วิทยานิพนธ์นี้ด้วยความเมตตาเป็นอย่างสูง เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์แก่ผู้วิจัยจนทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์พระครูสังฆรักษ์ทรงพรหม ชยทตโต และขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต อาจารย์วันชัย สุขตาม อาจารย์สหัสพร ทัยรัตน์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม และปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และรัดกุมยิ่งขึ้น

ขอเจริญพรขอบคุณ คณาจารย์คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และเจ้าหน้าที่ระดับบัณฑิตศึกษาของหน่วยวิทยบริการทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการศึกษาต่างๆ และได้รับเมตตาอนุเคราะห์จนทำให้งานวิจัยดำเนินไปได้อย่างราบรื่น พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกต่างๆเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระสุธีธรรมมานุวัตร, ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระเดชพระคุณ พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงฺคโล) เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม ที่มีความเมตตาอนุเคราะห์สถานที่ศึกษาด้วยดีเสมอมา พระครูวิบูลกิจสุนทร เจ้าคณะอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ที่เมตตาอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล เพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี พระครูอุดมพัฒนโสภณ เจ้าอาวาสวัดเขาแด่น ที่ได้ส่งมาอยู่วัดหนองสีนวลจนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในระดับปริญญาสมเอนตามาถึงทุกวันนี้

ขอบคุณเพื่อน พระนิสิตปริญญาโทหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม และเพื่อนสหธรรมิกทุกรูป ที่อนุเคราะห์ส่งเคราะห์ข้อมูลการศึกษา ได้ช่วยเหลือชี้แนะแนวทางในการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณเจ้าของผลงานวิจัย และเจ้าของหนังสือทุกเล่มที่ได้ใช้อ้างอิงในการทำ วิทยานิพนธ์เล่มนี้

สุดท้ายนี้ ด้วยคุณความดีและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ อุทิศแด่คุณพ่อวีโล เก่งสวีสดี โยมบิดาผู้ให้กำเนิด คุณแม่บุญมา เก่งสวีสดี โยมมารดาผู้เลี้ยงมาจนได้ดีทุกวันนี้ อุทิศกตเวทิตาคุณแด่ครูอุปฌาย์อาจารย์ และอุทิศให้บรรพบุรุษปู่ย่าตายาย รวมถึงพี่น้องและญาติมิตรทุกท่าน ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ตลอดจนผู้ที่ให้กำลังใจ ให้กำลังใจสนับสนุนตลอดระยะเวลาที่ดำรงเพศสมณะ และความดีที่เกิดจากสัมมาปฏิบัติให้กับญาติสนิทมิตรสหายทุกท่าน และคุณโยมทวิ ไชยอ่อน ที่ซบถรับส่งตลอดมา รวมทั้งญาติโยมชาวบ้านหนองสีนวลทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านอื่นๆ พร้อมทั้งเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา ด้วยกันทุกคนทุกท่านเทอญ

(๖)

พระอธิการมนัส ปญฺญาวฑฒโน (เง่อสวัดดี)

๓๑ มีนาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(ก)
สารบัญตาราง	(ง)
สารบัญแผนภาพ	(ข)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ช)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๗
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่	๓๑
๒.๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓๔
๒.๔ การเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	๕๒
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๕
๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๕๕
๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๕๙
๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเผยแผ่	๖๔
๒.๕.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวกับจังหวัดราชบุรี	๖๘
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๕

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๗
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๑
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๒
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๓
๔.๒ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	๘๕
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	๙๑
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนา	๑๐๑
๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	๑๐๕
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๐๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	๑๑๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๓
๕.๒ อภิปรายผล	๑๒๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๖
บรรณานุกรม	๑๒๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก	๑๓๕
ภาคผนวก ก. รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๓๖
ภาคผนวก ข. ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามหรือ IOC	๑๔๓
ภาคผนวก ค. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Alpha)	๑๔๙
ภาคผนวก ง. หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย	๑๕๓
ภาคผนวก จ. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถาม	๑๖๑
ภาคผนวก ฉ. แบบสัมภาษณ์ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์	

(ค)

ด้านการเผยแพร่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง
จังหวัดราชบุรี

๑๗๑

๑๙๔

ประวัติผู้วิจัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	๗๗
๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๘๓
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ในภาพรวม	๘๕
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของคณะสงฆ์และ พระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแผ่	๘๖
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่	๘๗
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านรูปแบบการเผยแผ่	๘๘
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่	๘๙
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านสื่อในการเผยแผ่	๙๐
๔.๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพ	๙๑
๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามอายุ	๙๒

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ระดับความคิดเห็นของคณะสงฆ์ และพระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์	

	ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	
	ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่	๙๓
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามระดับพรรษา	๙๔
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสามัญ	๙๖
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษานักธรรม	๙๘
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม	๑๐๐
๔.๑๕	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๐๒
๔.๑๖	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๐๒
๔.๑๗	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๐๓
๔.๑๘	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๐๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๙	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕.๑	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๔
๒.๒ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๑๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกฉบับแปลของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา / เล่ม / ชื่อ / และหน้า ตามลำดับ เช่น ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๘ / ๓๔๖ หมายถึงมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๑๔ ชื่อที่ ๒๘๘ หน้าที่ ๓๔๖, ส.ส.(บาลี)๑๕ / ๒๔๖ / ๒๕๙ หมายถึง สัมมุตตนิคาย สคาถวคคปาลี พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๑๕ ชื่อที่ ๒๔๖ หน้า ๒๕๙

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (บาลี) =	วินัยปิฎก	มหาวคคปาลี	(ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย) =	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ม.หา. (ไทย) =	วินัยปิฎก	มหาวีรังก์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ขุ.ธ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.จู. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิตเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชู. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชู. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐ	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรคคคปาลี	(ภาษาบาลี)
ส.ส. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทุกกนิบาต	องคุตตรนิกาย	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	จตุกกนิบาต	องคุตตรนิกาย	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ฉกกนิบาต	องคุตตรนิกาย	(ภาษาไทย)
อง.สตตก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	สตตกนิบาต	องคุตตรนิกาย	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ปญจกนิบาต	องคุตตรนิกาย	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นครั้งแรกในชมพูทวีปเมื่อ ๒๖๐๐ ปีมาแล้ว ท่ามกลางเจ้าลัทธิที่สำคัญๆ และนักปราชญ์ทั้งหลายที่พยายามเผยแผ่ลัทธิของตนด้วยวิธีการต่างๆ หลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในวันเพ็ญเดือนวิสาขมาส คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ และหลังจากนั้นอีก ๒ เดือน พระองค์ก็ได้เริ่มทำการประกาศพระพุทธศาสนา โดยทรงแสดงปฐมเทศนา แก่ปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหมาส คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เมื่อพระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาแห่งธรรมแล้ว ได้ทูลขออุปสมบทจากพระพุทธเจ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้า ทรงประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะ นับว่าเป็นการสืบศาสนทายาทเป็นครั้งแรก และทรงประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน หลังจากนั้นทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระสัทธรรม ด้วยพระพุทธดำรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่พสกนิกรและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิบริบูรณ์ครบถ้วน”^๑

พระพุทธเจ้าได้ประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทา ทำให้เกิดพระรัตนตรัยขึ้นครบสมบูรณ์ในวันนั้น ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประภค อบที่สำคัญของพระพุทธศาสนา ^๒ จากนั้นอีกไม่นานก็ได้ตรัสสั่งสาวกเพิ่มขึ้นอีก ๕๕ รูป คือพระยสกุลบบุตรพร้อมกับเพื่อนๆพระพุทธเจ้าพร้อมกับพระอรหันตสาวกทั้ง ๖๐ รูป ก็ได้จำพรรษา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวันเป็นพรรษาแรก

ครั้นภายหลังจากออกพรรษา พระพุทธองค์ได้ทรงส่งพระอรหันตสาวก ๖๐ รูป ออกประกาศพระพุทธศาสนาตามทิศานุทิศต่างๆ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์สาวกจึงเกิดขึ้น ณ บัดนั้น ตามพระพุทธดำรัสที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข แก่พสกนิกรและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมอันมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ ให้บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์

^๑พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส , **พุทธประวัติ (เล่ม ๑)** หลักสูตรนักธรรม และธรรมศึกษาชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๗๔.

^๒รศ.คุณ โทษณ์, **พระพุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย** , พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๙ - ๑๒.

ทั้งหลายมีจุลินทรีย์ในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมไปเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิคมเพื่อแสดงธรรม”^๓

นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา การประกาศพระพุทธศาสนาได้เริ่มแผ่ขยายไปทั่วชมพูทวีป ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงอย่างรวดเร็ว จำนวนพระสาวกเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ พร้อมกันนั้นส่งเสริมให้มีการศึกษา คือ วิปัสสนาธุระและคันถธุระ อันเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติควบคู่กันไป พระพุทธองค์ทรงปกครองพระสงฆ์สาวกแบบระบบพ่อปกครองลูกโดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นหลัก เช่น เมื่อจะให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรต้องมีพระอุปัชฌาย์ เป็นผู้ดูแลหรือเป็นผู้ปกครอง กล่าวคือพระอุปัชฌาย์เป็นเหมือนผู้ค้ำประกันตัวผู้บวชต่อที่ประชุมสงฆ์ ว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนหรือไม่อย่างไร^๔

และเมื่ออุปสมบทให้แก่กุลบุตรแล้ว ได้มีการอบรมข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ที่อุปัชฌาย์และสังฆิการิกพึงปฏิบัติต่อกัน คือเหมือนพ่อปกครองลูก ใช้ระบบเคารพกันตามลำดับอาวุโส การพิจารณาวินิจฉัยโทษอาศัยหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักกฎเกณฑ์ในการตัดสิน

จะเห็นได้ว่า นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในเบื้องต้นนั้น มีอยู่ ๓ ประการด้วยกัน ดังนี้

ประการที่ ๑ คือ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก

ประการที่ ๒ คือ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก

ประการที่ ๓ คือ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์

นอกจากนโยบายทั้ง ๓ ประการนี้แล้ว พระองค์ยังได้ทรงให้คำแนะนำไว้อีก ๒ ประการ ประการแรก คือ อย่าไปโดยทางเดียวกัน ๒ รูป เพราะในการออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งนั้นมีกันเพียง ๖๐ รูป อีกประการหนึ่ง คือ จงแสดงธรรมอันมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ ให้บริบูรณ์ครบถ้วน จากนโยบายและคำแนะนำนี้จึงทำให้พระสงฆ์สาวกได้นำนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วและงดงามยิ่งทำให้มีผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในชมพูทวีป เมื่อครั้งที่พระสงฆ์สาวกออกทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใหม่ ๆ นั้นหากมีกุลบุตรเลื่อมใสใคร่จะบวชก็จะพาไปบวชในสำนักของพระพุทธเจ้า ต่อมากมีกุลบุตรใคร่ที่จะบวชมากขึ้นและอยู่ไกลจากสำนักพระพุทธเจ้ามากขึ้น พระองค์จึงทรงอนุญาตให้พระสงฆ์สาวกบวชกุลบุตรได้เองด้วยวิธี “ญัตติจตุตถกรรมวาจา ” ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้บวชกันมาจนถึงทุกวันนี้ หากผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาแต่ไม่มีใครจะบวชก็ให้แสดงตนเป็นพุทธมามก ะ คือการเข้าถึงซึ่ง พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะ ด้วยนโยบายดังกล่าวนี้จึงทำให้พระพุทธศาสนาเกิดพุทธบริษัท ๔ ขึ้น คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และพุทธบริษัททั้ง ๔ นี้มีหน้าที่หลัก ก็คือการนำนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปปฏิบัติ

^๓วิ.ม.หา. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๔พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๔๕.

สถาบันศาสนามีบทบาทสูงยิ่งในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย แต่สภาพสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สถาบันศาสนาต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตัวเองให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ลงเพื่อที่จะดำรงสถานะความเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของมนุษย์ เหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา สมดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ได้เปิดโอกาสให้วัดในพุทธศาสนากลับมาทำหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนและเผยแผ่คำสอนตามหลักพุทธธรรมได้อย่างกว้างขวางหลายรูปแบบยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติใน มาตรา ๑๘ (๓) ที่ได้กำหนด ที่ได้กำหนดให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์การเรียนรู้โดยวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีหน้าที่และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อีกทั้งในมาตรา ๒๓ กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา นอกจากนี้ในมาตรา ๑๒ ยังมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยที่สถาบันศาสนาทุกแห่งมีสิทธิที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้^๕

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่ยอมรับแพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยนั้น พระสงฆ์สาวกนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยและยังถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นทำกันหลายรูปแบบ เช่นการปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรม เป็นต้น และในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงได้กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและจากการที่พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีศีลธรรม มีความบริสุทธิ์ และเสียสละเพื่อผู้อื่น ต่างยอมรับนับถือและยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเต็มใจ โดยเฉพาะประชาชนไทยส่วนใหญ่ ร้อยละ ๙๕ ใช้พระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ^๖

วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ชาวบ้านรอบๆ วัดจะรู้สึกเป็นเจ้าของหวงแหน และทำนุบำรุงวัด ถ้ามีสิ่งที่ไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นก็จะไม่สบายใจ และเดือดร้อนแทน ถ้ามีสิ่งที่ดีงามมีชื่อเสียงเกิดขึ้น ชาวบ้านก็พลอยยินดีด้วย ความเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนของวัดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง ถ้าพิจารณาว่า เรามีวัดถึง ๓๐,๐๐๐ กว่าแห่ง ก็เท่ากับว่าประเทศไทยมีศูนย์รวมจิตใจ ๓๐,๐๐๐ กว่าแห่งและทุกๆ แห่งมีจุดหมายเดียวกันและถ้าสร้างสัมพันธ์ระหว่างวัดทั้ง ๓๐,๐๐๐ กว่าวัดไว้ให้ดีประเทศชาติก็จะมีคามมั่นคงอย่างแน่นอน

วัดและพระสงฆ์ มีบทบาทสำคัญแก่ประชาชนและสังคมมาตลอด ไม่ว่าจะเป็นแหล่งให้การศึกษา การอาชีพ การรักษาโรค การพิจารณาตัดสินความ การให้คำแนะนำสั่งสอนและปรึกษา สร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่รวมอยู่ในวัด ต่อมาบทบาทดังกล่าวได้ลดน้อยลงตามสภาพความเจริญและการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการแบ่งความรับผิดชอบกิจกรรมบางอย่างที่วัดเคยมีบทบาทออกไป เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล ประกอบกับวิถีชีวิตของประชาชนที่รับเอาอารยธรรมตะวันตกมากขึ้น

^๕สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก ” ของการศึกษาใหม่, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลายสื่อ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕-๒๒.

^๖ปราณี เกื้อทอง , “บทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีวัดในอำเภอบา กเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร), ๒๕๔๕

กระทั่งความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ทำให้บุคคลที่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆภายในวัด ลดลงไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวัดและพระสงฆ์กับประชาชนก็ห่างกัน ขาดการส่งเสริมการให้ความร่วมมือในกิจกรรมการทำนุบำรุงดูแลรักษาวัดและกิจการในพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ส่งผลให้โอกาสของประชาชนที่จะได้ศึกษารับรู้หลักธรรมทางศาสนาน้อยลง มีผลให้คุณธรรมจริยธรรมในสังคมเสื่อมลงประกอบกับมีวัดหลายแห่ง ได้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านวัตถุ มีการก่อสร้างที่ใหญ่โตสวยงาม ใช้งบประมาณจำนวนมาก ทำให้เกิดความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพชุมชนเศรษฐกิจและการใช้งานเกิดการทำลายสภาพแวดล้อมของวัด มุ่งหารายได้เข้าวัดมากเกินไป พระสงฆ์ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน รวมทั้งการปฏิบัติและเผยแผ่แก่ประชาชนทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ ในพระพุทธศาสนา ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุน เพื่อให้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง คือ วัด พระสงฆ์ ตลอดจนพุทธศาสนิกชน ได้มีการฟื้นฟู พัฒนา กำหนดแนวทางดำเนินกิจการพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ เป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและช่วยชี้แนะทางที่ถูกต้อง

วัดเป็นแหล่งกลางสำหรับการเรียนรู้และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประชาชนคนไทย เกือบทั้งหมดมีเลือดเนื้อเชื้อไขจิตใจอยู่กับพระพุทธศาสนามาแล้วตั้งแต่เกิด การเป็นพุทธศาสนิกชน กับการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นของคู่กัน คนไทยเรียนรู้ด้วยการเป็นศิษย์วัดเข้าไปรับใช้พระ ศึกษาจนจบธรรมเนียมนิคมประเพณีของพระ โตขึ้นก็ได้บวชเรียนอยู่ในวัด เมื่อเป็นผู้ใหญ่ ก็ได้ใช้วัดเป็นที่ สงบจิตใจค้นหาสัจธรรมเกี่ยวกับชีวิต วัดจึงเป็นศูนย์รวมและเป็นที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชนที่สำคัญยิ่ง รวมถึงเป็นสถานที่เผยแผ่ธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๗

จังหวัดราชบุรี เป็นจังหวัดที่มีวัดอยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในเขต อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี มีพื้นที่ ๕ ตำบล มีวัดที่ขึ้นทะเบียนของกรมการศาสนาทั้งหมด ๓๔ วัด มี รวมสำนักสงฆ์อีกเป็นจำนวน ๘ สำนักสงฆ์^๘ ซึ่งมีจำนวนพระภิกษุ ๖๖๔ รูป จึงจำเป็นที่พระภิกษุสงฆ์จะต้องมีการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ให้เป็นไปได้ด้วยดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักธรรม ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยหลักการพระสังฆาธิการ มีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์หรือบริหาร กิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ความสำเร็จในการ ส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิด ชิด ประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับ ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน^๙

ประชาชนผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่ในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ซึ่งได้นำ ธรรมะที่พระสงฆ์ในแต่ละวัดทำการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนต่างๆ ไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนิน ชีวิต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยการสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

^๗พนม พงษ์ไพบูลย์, **วัดในฝัน**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๒.

^๘สำนักงานกองงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภोजอมบึง, **แฟ้มเอกสารเย็บเล่ม**, ปี พ.ศ. ๒๕๕๔.

^๙กองแผนงาน กรมการศาสนา, **คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒), คำนำ.

เพื่อที่จะได้ทราบระดับความคิดเห็นของประชาชนและนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่ธรรมะให้แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ความคิดเห็นของพระ ภิกษุสงฆ์ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
๒. เพื่อเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” มีการกำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต โดยการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็น การเผยแผ่ธรรมะใน ๕ ด้านคือ ด้าน นโยบายการเผยแผ่ ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ ด้านรูปแบบการเผยแผ่ ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ ด้านสื่อในการเผยแผ่

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่พระ ภิกษุสงฆ์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกายในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ตั้งแต่เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระลูกวัด จำนวน ๖๖๔ รูป^{๑๑} และใช้ในการศึกษาวิจัยจำนวน ๒๕๐ รูป เท่านั้น จากจำนวนประชากรทั้งหมด

๑.๓.๓ ขอบเขตระยะเวลา การทำวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ ทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมเป็นระยะเวลา ๗ เดือน

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

ผู้ศึกษาวิจัย ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาการวิจัยได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ และพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

^{๑๑}สำนักงานกองงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอจอมบึง, แฟ้มเอกสารเย็บเล่ม, ปี พ.ศ. ๒๕๕๔.

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีสถานภาพต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีอายุต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีพรรษา ต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๕ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรม มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๖ พระภิกษุสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลี มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานของพระสังฆาธิการภายในวัดอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ที่สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์คุณภาพ และเวลาที่ทางวัด และทางเถรสมาคมได้กำหนดไว้

การบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในองค์กร การจัดระเบียบทรัพยากรต่างๆ ในองค์กร และการประสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน การต้องทำให้งานต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่างๆ เข้าด้วยกัน

กิจการคณะสงฆ์ หมายถึง กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และพระศาสนา มี ๖

ฝ่าย คือ ๑. การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) ๒. การศาสนศึกษา ๓. การเผยแผ่พระศาสนา ๔. การสาธารณูปการ ๕. การศึกษาสงเคราะห์และ ๖. การสาธารณสงเคราะห์

การเผยแผ่ หมายถึง การเผยแผ่พุทธธรรม และการถ่ายทอดความรู้คู่คุณธรรมแก่พระสงฆ์ อุบาสิก อุบาสิกา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากยิ่งขึ้น จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต พึงพอใจในการศึกษาและปฏิบัติธรรม และตระหนักในคุณค่า จึงสามารถช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเป็นประโยชน์แก่มวลชน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจัดเรียงลำดับการนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๒ การบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๒.๔ การเผยแผ่ของพระสงฆ์ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

ทฤษฎีการบริหาร เป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นการบริหารในฐานะที่เป็นกระบวนการ หรือ กระบวนการบริหาร เกิดได้จากหลายแนวคิด อันประกอบหลายชั้น ขั้นตอน การบริหารเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ การบริหารเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการระเบียบอย่างเป็นระบบ คือมีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่ พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารโดยลักษณะนี้ การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) เป็นศาสตร์สังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหาร ในลักษณะของการปฏิบัติ ที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน ที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอา ความรู้ หลักการและทฤษฎี ไปปรับใช้ ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และ สิ่งแวดล้อม การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ ทฤษฎีการบริหารแต่ละท่านที่เป็นผลมาจากปัจจัยทาง จิตวิทยาอันได้แก่ความคิดเห็นหรือทางทัศนคติส่วนบุคคลนั้นคือเป็นทฤษฎีของแต่ละท่านซึ่งเป็นผลมา จากปัจจัยทางสังคมบ้าง และมีตำแหน่งหน้าที่การงาน ตลอดถึงสถานภาพของบุคคลที่ประกอบด้วย ความคาดหวังต่างๆ จากสังคมซึ่งสรุปรวบรวมมาเป็นหัวข้อสมมติฐานสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งาน สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting Things Done Through Other People) และกล่าวว่าหน้าที่ของ ผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและกระจายอำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร^๑

พระมหาจุติชัย วชิรเมธี กล่าวว่า ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมี ความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้น ผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^๒

จันทราณี สงวนนาม กล่าวว่า การบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้ การบริหารงานจึงเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับ วิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์แต่ถ้าพิจารณาการบริหารงานในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารงานแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม^๓

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า การบริหารงานเป็นภาระหน้าที่ของผู้นำกลุ่มซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์ที่มีประสิทธิภาพได้และในขณะเดียวกัน จะต้องจัดการนำองค์กรให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^๔

^๑พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๕

^๒พระมหาจุติชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕ - ๓๒

^๓จันทราณี สงวนนาม, **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^๔ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๖.

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการ หรือการควบคุมกิจการต่างๆของรัฐ เช่น การบริหารการเงินของมูลนิธิ การบริหารกิจการภาษี การบริหารกิจการแพทย์ การบริหารที่ดินรกร้างว่างเปล่า ๑ การบริหารการก่อสร้างการบริหารกิจการอุตสาหกรรม และอื่นๆ ที่เป็นงานที่เรียกกันว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)^๕

วัชร บวรณสิงห์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทาง คือ

๑. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ตามลำดับขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

๒. ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๓. ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคล ลต่อ บุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมทำปฏิกริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน^๖

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ กล่าวว่า การบริหาร การบริหารจัดการเป็นกระบวนการของ กิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน และประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของ องค์การ^๗

สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยภักษ์ กล่าวว่า การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้ บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^๘

สุปรีชา กมลาคณ์ อธิบายว่า แนวคิดการบริหารได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามแบบวิธีการ ทางวิทยาศาสตร์ จนเกิดเป็นทฤษฎีการบริหารที่มุ่งจะวิเคราะห์ศึกษาถึงการบริหารอย่างเป็นระบบ โดยเฮนรี ฟาโย นักบริหารชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้วางรากฐานสำคัญของทฤษฎีการบริหารทั่วไปอันเป็นที่ ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทฤษฎีอันหนึ่งที่ว่าด้วยหน้าที่ในการบริหาร ๕ ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุมต่อมาได้พัฒนาและปรับปรุงจน กลายเป็นตำราการบริหาร เช่น ทฤษฎีของลูเธอร์ กุลิค ศาสตราจารย์การบริหารรัฐกิจชาวอเมริกา ที่ ได้ขยายแนวคิดของฟาโย กำหนดหน้าที่ในการบริหารที่เรียกกันว่า POSDCoRB : Planning (การ วางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) Directing (การสั่งการ

^๕ภาวิตา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์ ไตวณะบุตร , **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา** , (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^๖วัชร บวรณสิงห์, **การบริหารหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

^๗ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ , **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕, หน้า ๑

^๘สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยภักษ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒

หรืออำนวยการ) Coordinating (การประสานงาน) Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) Budgeting (การงบประมาณ)^๙

สมพงษ์ เกษมสิน กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administration Resources) มาประกอบตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๐}

จากหลักการบริหารทั่วไป ๑๔ ข้อของ Fayol ทำให้ต่อมา Luther Gulick ได้นำมาปรับต่อยอดเป็นที่รู้จักกันดีในตัวย่อที่เรียกว่า “POSDCoRB” กลายเป็นคัมภีร์ของการจัดการในต้นยุคของศาสตร์การบริหารซึ่งตัวย่อแต่ละตัวมีความหมายดังนี้

- P – Planning หมายถึง การวางแผน
- O – Organizing หมายถึง การจัดองค์การ
- S – Staffing หมายถึง การจัดคนเข้าทำงาน
- D – Directing หมายถึง การสั่งการ
- Co – Coordinating หมายถึง ความร่วมมือ
- R – Reporting หมายถึง การรายงาน
- B – Budgeting หมายถึง งบประมาณ

โดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนทางการปฏิบัติงานตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การบริหารด้านบุคลากร อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงานและการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร

๔. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การดำเนินการตัดสินใจและสั่งการในการปฏิบัติงานของส่วนต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะงานทั่วไปและในลักษณะงานเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ ภายในหน่วยงาน

^๙สุปรีชา กมลาคัน, พลอากาศโท, หม่อมหลวง, **กลยุทธ์การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๑๐}สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๖.

๗. งบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบและรัดกุม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี^{๑๑}

ทฤษฎีการบริหารของ เฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol) ได้เสนอทฤษฎีการบริหารโดยมีความเชื่อว่า เป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ในการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรม หรืองานรัฐบาล โดยมีลักษณะสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Functions) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทาง การบริหาร ๕ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือวิธีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓. การบังคับบัญชา และการสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่างๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้อง มีการติดต่อสื่อสารกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การ ที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ

๔. การประสานงาน (Conrdinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่นากรที่จะต้องกำกับให้สามารถประสานได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว^{๑๒}

เฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol) ได้กำหนดหลักการในการบริหารจัดการขึ้น ๑๔ ประการ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโยล ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับ การมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบในผลลัพธ์ ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์ และฟาโยล ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจ หน้าที่แบบเป็นทางการ ของแวปเบอร์ จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่ไม่

^{๑๑} ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ , และวิบูลย์ ไทฉะบุตร , **หลักและทฤษฎีการบริหาร การศึกษา** , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๑๒} ฟาโยล, อังโน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘.

เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (ExpeRTise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเน้นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโย กล่าวว่าคำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้อง ในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ทำให้เกิดความสับสนในสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้เกิดความสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจความรู้สึกรักของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคต ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ ความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดที่ลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่าง รวมถึงความล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้นการบังคับบัญชาให้น้อยลง จะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์การจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็ว และมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายในองค์การได้มีการแบ่งแยกแผนงานต่างๆ ซึ่งแต่ละแผนจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชา โดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสาย การบังคับบัญชาแต่ละแผนก ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่น และรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น สำหรับการทำงานข้ามแผนก หรือทำงานข้ามสายนั้น เป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำแต่ละทีม

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชา ไว้ที่บริหารระดับสูงขององค์การ ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไร อย่างไร และมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา และคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่า มีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกๆระดับขององค์การ

๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มีแผนจะหาให้ขาดประสิทธิภาพ และขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่ม หรือกิจกรรมของบุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ยึดหลักว่า กิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาค คือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์กร ซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้น เป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งต่างๆโดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่ม ซึ่งความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์กร เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆได้ ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์กรและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยผู้บริหารระสูงในการพัฒนาและการบริหาร

๙. การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์กรได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์กร (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้ชัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนจะมีการเลื่อนขั้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์กรยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์กรจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๑๐. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอรับ (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บริหารผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมด และทำงานอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกภายในองค์กรกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์กร และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่ปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัส และแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้ หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์กร ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์กร รวมทั้งสามารถกระตุ้น ผลผลิตเพิ่ม โดยการให้รางวัล เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักการว่าการจ่ายค่าตอบแทน ความยุติธรรม และตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์กรซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะ และปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์กร การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ

(Subordination of Individual Interests to The Common Interest) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกๆ คน หรือของทุกกลุ่มในองค์การ ในขณะที่องค์การยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การและสมาชิกภายในองค์การ

๑๔. ความสามัคคี (Sprit de Corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุกต์ใช้อำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์การ และสิทธิในการสั่งการ หรือบริโศก และความร่วมมือกัน ถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ให้องค์การบรรลุผลสำเร็จ และมีการพัฒนาความสามัคคีจะสามารถจะบรรลุผลสำเร็จได้ หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์การมีความแข็งแกร่ง^{๑๓}

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ ความว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการ หรือการควบคุมกิจการต่างๆ ของรัฐ มีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน การบริหารงานเป็นการดำเนิน การให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานโดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing)
๓. การจัดสายงาน (Staffing)
๔. การอำนวยการ (Direction)
๕. การประสานงาน (Coordinating)
๖. การรายงาน (Reporting)
๗. งบประมาณ (Budgeting)

๒.๑.๒ บทบาทหน้าที่ทางการบริหาร

ในโลกแห่งการแข่งขันทุกวันนี้ นักบริหารผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายไม่เพียงปรับตัวเองให้เข้า กับสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง แต่ยังคงประยุกต์ใช้หลักการบริหารขั้นพื้นฐานต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด หลักการพื้นฐานเหล่านี้ คือบทบาทหน้าที่ทางการบริหารแบบประเพณีนิยม ๔ ประการคือ

๑. การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายต่างๆ (Goals) ที่ต้องการบรรลุถึง หรือมีสัมฤทธิ์ผล และตัดสินใจล่วงหน้าเกี่ยว กับกาปฏิบัติที่เหมาะสมที่จำเป็นต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว การวางแผนครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ คือวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน คาดการณ์อนาคต กำหนดวัตถุประสงค์ต่างๆ ตัดสินใจว่าองค์การจะดำเนินกิจกรรมประเภทใด เลือกกลยุทธ์ระดับสูง และกำหนดทรัพยากรการบริหารที่จำเป็นต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายต่างขององค์การ

แผนซึ่งเป็นผลผลิตของการวางแผน เป็นเครื่องมือสำหรับการวางพื้นฐาน เพื่อการปฏิบัติและควมมีสัมฤทธิ์ผลหลักๆ

๒. การจัดการองค์การ (organizing) คือการรวบรวมและการประสานทรัพยากรการบริหารที่เป็นดิน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการบรรลุจุดหมายขององค์การ การจัดองค์การประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆที่ครอบคลุมการดึงดูดหรือล่อใจคนเข้าสู่องค์การ การกำหนดความรับผิดชอบต่องาน การจัดกลุ่มงานไปสู่หน่วยย่อยขององค์การ การจัดระเบียบและการจัดสรรทรัพยากรการบริหาร และการสร้างสรรค์ทรัพยากรต่างๆให้บุคลากรและทรัพยากรอื่นๆทำงานร่วมกันอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อบรรลุความสำเร็จสูงสุดนั่นเอง

๓. การนำ (leading) คือ การกระตุ้นหรือการให้กำลังใจบุคลากรในองค์การให้เป็นผู้สร้างผลการดำเนินงานระดับสูง ซึ่งก็คือ การกำหนดทิศทาง (Directing) การสร้างแรงจูงใจ (Motivating) และการ สื่อสาร (Communicating) กับบุคลากรทั้งส่วนบุคคลและกลุ่ม การนำเกี่ยวข้องกับพันธสัญญากับบุคลากรขององค์การวันต่อวัน ช่วยชี้แนะและให้กำลังใจหรือสร้างแรงบันดาลใจแก่บุคลากรเหล่านั้น บรรลุถึงจุดหมายของกลุ่มงานและองค์การ การนำเกิดขึ้นได้ทั้งในกลุ่มงาน ฝ่าย หรือหน่วย เท่าๆกับเกิดขึ้นในระดับสูงขององค์การขนาดใหญ่

๔. การควบคุม (Controlling) ประกอบด้วยกิจกรรมการตรวจสอบ (Monitoring) ความก้าวหน้าของงาน การประเมินผล (Evaluation) และการเปลี่ยนแปลงตามความจำเป็น การตรวจสอบเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการควบคุม เมื่อนักบริหารนำแผนของตนไปปฏิบัติ เขามักจะพบว่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมิได้เป็นไปตามหนทางที่วางแผนไว้ เพราะฉะนั้นการควบคุมทำให้นักบริหารมั่นใจว่าจุดหมายต่างๆ มีผลสัมฤทธิ์ เราสามารถทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่การบริหารประการนี้ด้วยคำถามดังนี้ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับจุดหมายของเราหรือไม่^{๑๔}

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ทางการบริหารแบบประเพณีนิยมมี ๔ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning)
๒. การจัดองค์การ (Organizing)
๓. การนำ (Leading)
๔. การควบคุม (Controlling)

พฤติกรรมของบุคคลที่จะปฏิบัติ หรือเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่แสดงออกมา มีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่นั้นๆ ของบุคคลในกลุ่มสังคม หรือเป็นการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพที่ถูกคาดหวังจากสังคม

๒.๑.๓ พุทธวิธีการบริหาร

พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์และจุดหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่นๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคม ส่วนการละ

^{๑๔} ศ.ดร. กฤษ เพิ่มทันจิตต์ . การแสวงหาแนวทางการ บริหารภายใต้กระบวนทัศน์วิถีพุทธ , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทวีวัฒนาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕ – ๔๙.

ตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคมเสียใหม่ ดังนั้น การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงเป็นการเปลี่ยนแนวคิดเดิมๆ ที่มีมาในอดีต ซึ่งต่อมาก็คือเป็นต้นแบบของการบริหารกระทั่งปัจจุบัน

ปรีชา ช้างขวัญยืน ได้กล่าวถึง หลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติ อย่างไรก็ตามรัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มผู้เกียติ ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑”^{๑๕}

๒) ในด้านการบริหารพระวินัยในสมัย เมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนัก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหาร คณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ไม่ได้ขัดพระวินัย เป็นต้น

๓) ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็น บรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมาย เป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาตัดสินหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าเป็นผิด เป็นต้น^{๑๖}

^{๑๕} อก.พูก. (ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๑๐.

^{๑๖} ปรีชา ช้างขวัญยืน , ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก , พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒ - ๔๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง พุทธวิธีในการบริหาร ว่า วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี เป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีการบริหาร การศึกษาพุทธวิธีการบริหารนี้จึงใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหาร ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายการบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรให้เหมาะกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาในองค์กร^{๑๗}

๒.๑.๔ พุทธวิธีในการวางแผน

เมื่อว่าตามค่านิยมและหน้าที่ของนักบริหารดังกล่าวมานี้ เราต้องยอมรับว่า หลังจากการตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียว ในขั้นนั้นยังไม่มีการบริหารในพระพุทธศาสนา การบริหารเกิดขึ้น เมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาในพระพุทธศาสนา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน นั่นคือ เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ด้วยพระพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^{๑๘}

พระพุทธดำรัสดังกล่าวนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทไว้ชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั้นหมายถึงว่า มีการกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนตัวเพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนายึดมั่นเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสในโอกาสอื่นว่า พรหมจรรย์ (การบวช) นี้ไม่ได้มีไว้สำหรับแสวงหาลาภสักการะและคำสรรเสริญ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต^{๑๙}

^{๑๗} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, หน้า ๔ - ๕.

^{๑๘} วิ.มทา. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓.

^{๑๙} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๕๒/๓๗๓.

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับการวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้บริหารต้องมีจักขูมา แปลว่า มีสายตาวัดยาวไกล คือมองการณ์ไกล^{๒๐} วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น องค์กรทั้งหมดก็就会被ขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุดพ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ ที่ว่า “เปรียบเทียบมมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉันท ไตรธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติ ฉันทนั้น”^{๒๑}

การถือเอาความหลุดพ้นทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ส่วนตัวสำหรับสมาชิกทุกคนในพระพุทธศาสนานี้ ใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลุนั้นเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อสมาชิกรับเป็นพระอรหันต์ได้เจโตวิมุตติ หลุดพ้นทุกข์แล้ว วัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่นคือ แทนที่จะดำเนินชีวิตเพื่อความหลุดพ้นส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อคนอื่นให้หลุดพ้นทุกข์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพินพรรษาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ๖๐ รูป พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อประกาศศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปในทิศทางต่างๆ ด้วยพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ท้าวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกันสองรูป แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”^{๒๒}

เนื่องจากพระสงฆ์มีจำนวนจำกัด พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญชา ให้แต่ละรูปไปตามลำพังผู้เดียว ส่วนพระองค์เองทรงเลือกไปประกาศธรรมแก่เจ้าลัทธิในแคว้นมคธ คือ ชฎิลสามพี่น้องที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลา ๒ เดือนในการชี้แจงให้เข้าใจหลักปรัชญาในพระพุทธศาสนา แก่ชฎิลสามพี่น้องและบริวาร จนทำให้พวกเขาหันมาบวชเกิด ความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จากนั้นได้เสด็จไปเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชอาแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวมคธเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่พวกตนนับถือได้ยอมเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ก็คลายทิฐิมานะหันมาตั้งใจฟังธรรม ในที่สุดก็ได้ดวงตามเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลาไม่นานนับจากวันตรัสรู้ก็สามารถวางรากฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ ซึ่งเป็นหนึ่งในแคว้นมหาอำนาจสมัยนั้น นี่เป็นผลมาจากการวางแผนประกาศพระศาสนาในเบื้องต้นของพระพุทธเจ้า

ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศศาสนาโดยที่หาผู้บรรลุดรตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้ตรัสรู้ตามได้ จึงไม่ใช่ นักบริหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้พระองค์จึงเป็นพระสัพพัญญูผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนา และเป็นนักบริหารกิจการพระศาสนา

^{๒๐} อด.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๕๖.

^{๒๑} ว.จ. (ไทย) ๗/๔๖๒/๒๙๑.

^{๒๒} วิ.ม.ท. (ไทย) ๑/๓๒/๓๙.

ในการแผนเพื่อประกาศพระศาสนาดังกล่าวนั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนด วัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือว่าปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความ หลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือคว ามหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติ เพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า อตตहितสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า พรหิตปฏิบัติ

พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งอตตहितสมบัติที่เกิดจากพระปัญญาคุณและพรหิตปฏิบัติที่ เกิดจาก พระกรุณาคุณ จึงทรงวางรากฐานในการประกาศพระศาสนาด้วยการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ แก่พระ อรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ ๔ เดือน

ในโอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนว ทางการดำเนินงานต่อไป ในโอวาทปาฏิ โมกข์นี้ มีการกำหนดให้หนีพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลัก ๓ ประการ คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธศาสนาว่า ให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยขันติหรือความ อุดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประหัตประหาร เพื่อบีบบังคับให้คนหันมานับถือ พระพุทธศาสนา^{๒๓} ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ

จะเห็นได้ว่าการวางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้านั้น มีก ารใช้วิสัยทัศน์ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน องค์กร พระพุทธศาสนาจึงเจริญเติบโตขึ้นมาได้เพราะผลจากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า

๒.๑.๕ พุทธวิธีในการจัดองค์กร

ในการรับสมาชิกใหม่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจะมีการกำหนดให้ สมาชิกทุกคนเริ่มต้นจากศูนย์ นั่นคือ ไม่มีการอนุญาตให้นาชาติชั้นวรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศ ชรราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเทียบแม่น้ำใหญ่บางสายคือ แม่น้ำคงคา ยมุนา จีรวดี สรรภู มหิ ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่า มหาสมุทรเหมือนกันวรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกันคือ ออกจาก เรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอัน นับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน”^{๒๔}

พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ทุกคนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอ เหมือนกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนที่แตกต่างกันนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายใน องค์กร เพราะเหตุที่ว่าเมื่อสมาชิกถือตัวว่า เท่าเทียมกับคนอื่นก็จะไม่มีใครเชื่อฟังใครหรือยอมลงให้ ใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “การอยู่ร่วมกันของคนที่ไม่เสมอกันนำทุกข์มาให้ ถ้าเป็นเช่นนั้นการ บังคับบัญชาภายในองค์กรก็ไม่ได้”^{๒๕} พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกัน ตามลำดับพรรษา ผู้บวชที่หลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน

^{๒๓} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๓๙.

^{๒๔} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๖๐/๒๙๐.

^{๒๕} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๑/๕๔.

เมื่อสาวกมีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์การในพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัทและภิกษุณีบริษัท พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการอุปสมบท เมื่อมีกิจจาริกรรมหรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกัน คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการเอง หรือเมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา

พระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือผู้บริหารสูงสุดในองค์กร พระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชานั้นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม”^{๒๖}

พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสาวกให้เป็นพระธรรมเสนาบดี มีฐานะเป็นรองประธานบริหาร อยู่ในลำดับถัดมาจากพระพุทธเจ้า และเป็นอัครสาวกฝ่ายซ้ายรับผิดชอบ งานด้านวิชาการ พระโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกฝ่ายซ้ายรับผิดชอบ งานด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการ ส่วนพระองค์ และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือ ผู้ชำนาญการที่รับภาระงานด้านต่าง ๆ เช่น พระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์ พระปุลณณะมันตานีบุตรเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปัญจามรเป็นผู้ชำนาญด้านวินัย จิตตคหบดีเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม^{๒๗} การแต่งตั้งเอตทัคคะนี้เป็นตัวอย่างของการกระจายอำนาจ และการใช้คนให้เหมาะกับงานในพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์กรโดยกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน และประเพณีปฏิบัติในสมัยปัจจุบันที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ผู้มีความชำนาญในด้านต่างๆ ก็สอดคล้องกับการแต่งตั้งเอตทัคคะในครั้งพุทธกาลนั่นเอง

๒.๑.๖ พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุตถกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่าพระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท

เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ ๕ จึงเรียกว่านิสัยมุตตกะ คือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวช

^{๒๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๘/๕๕๔.

^{๒๗} อ.จ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๔๖/๓๐.

ใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการนี้ก่อให้เกิดระบบโรงเรียนในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร トラบไต ที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์เขานั้นต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็นเสขะ คือ ผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้วจึงเรียกว่าเป็นอเสขะ คือผู้ไม่ต้องศึกษา

กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การกำหนดจุดหมายสาระกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิตให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้เต็มความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน^{๒๘} ดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษามาตามจริง ๖ และที่สำคัญมากก็คือ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมเหติ กิจจํ อาตปปี อกขาตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเผากิเลสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง”^{๒๙}

บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ความสามารถ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้ง เป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษดังพระบาลีที่ว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ข่มคนที่ควรข่ม ยกย่องคนที่ควรยกย่อง”^{๓๐} เราจะเข้าใจระบบการให้รางวัลและการลงโทษได้ดีจากเรื่องต่อไปในเกสสูตร^{๓๑}

วันหนึ่ง สาริผู้ฝึกม้าชื่อนายเกสเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลถามว่าพระพุทธเจ้า ทรงมีวิธีฝึกคนอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงย้อนถามว่า นายเกสมีวิธีฝึกม้าอย่างไร นายเกสกราบทูลว่า เขาใช้ ๓ วิธี คือ วิธีนุ่มนวล วิธีรุนแรง วิธีผสมผสาน คือ มีทั้งความนุ่มนวลและรุนแรง

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

^{๒๘} คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ , ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด , (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

^{๒๙} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑.

^{๓๐} พ.ช. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๑.

^{๓๑} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๕๐.

นายเกสึกราบทูลว่า ถ้าฝึกไม่ได้ผลก็ฆ่าม้าทิ้งเสีย เพราะปล่อยไปก็ทำให้เสียชื่อสถาบัน เกสึวิทยา

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์ทรงใช้ทั้ง ๓ วิธีฝึกคนเหมือนกันคือ ใช้วิธีนุ่มนวลกับคนที่ควรให้กำลังใจ ใช้วิธีรุนแรงกับคนที่ควรตำหนิห้ามปราม และใช้วิธีผสมผสานกับคนที่ควรยกย่องเมื่อถึงคราวต้องยกย่องและตำหนิเมื่อถึงคราวต้องตำหนิ

นายเกสึทูลถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็มีการฆ่าทิ้งเหมือนกัน

นายเกสึทูลถามว่า การฆ่าไม่สมควรสำหรับสมณะมิใช่หรือ

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า ในวินัยของพระอริยเจ้า การฆ่าหมายถึงการเลิกว่ากล่าวสั่งสอน คนที่พระพุทธเจ้าเลิกว่ากล่าวสั่งสอนย่อมหมดโอกาสเจริญเติบโตในทางธรรม

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุตถกรรม แล้วเมื่อบุคลากรได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ ความสามารถ ตามที่พระพุทธองค์ทรงแต่งตั้งให้เป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ นั้นเอง

๒.๑.๗ พุทธวิธีในการอำนวยการ

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้อำนาจบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ

อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ

ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ

ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ผู้นำต้องการ

ดังนั้น ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความ ต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร

บุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ๒ ประการดังกล่าวมาแล้ว คือ อัตตหิตสมบัติ หมายถึงความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และ พรหิตปฏิบัติ หมายถึงความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยอัตตหิตสมบัติและพรหิตสมบัติจึงสามารถใช้ภาวะผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อัตตหิตสมบัติที่สำคัญในการบริหารของพระพุทธเจ้าก็คือความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก ๔ ส.^{๓๒} ซึ่งคำอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหารดังต่อไปนี้

๑) สันทิสสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

๒) สมทพนา (จูงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธา และความรู้สึกรู้ว่าต้องฝ่าฟันให้ไกลและไปให้ถึง

^{๓๒}ที.ส. (ไทย) ๙/๑๙๘/๑๖๑.

๓) สมุตเตชนา (แก้แล้วกล้า) หมายถึงปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

๔) สัมปหังสนา (ร่าเริง) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตรซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

ความสามารถในการจูงใจคนของพระพุทธเจ้า ตรงกับพระสมัญญาว่า ตถาคต หมายถึงคนที่พออย่างไรแล้วทำอย่างนั้น^{๓๓} พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมากเพราะทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดู (ตถาการี) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการี)

ยิ่งไปกว่านั้น การสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่ายเพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแบบธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำความดี ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการ คือ^{๓๔}

๑) อัตตาธิปไตย การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง

๒) โลกาธิปไตย การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง นั่นคือ ยึดทัศนคติหรือคะแนนนิยมจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง

๓) ธรรมาธิปไตย การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่นคือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ

แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่า พระองค์เป็นธรรมราชา แต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงกระจายอำนาจในการบริหารให้กับคณะสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจในการบริหารของพระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสแล้ว ย่อมไม่ใช่เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่อัตตาธิปไตย นอกจากนี้พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงบริหารกิจการพระศาสนาไปตามค่านินทา และ สรรเสริญของชาวโลก การบริหารของพระองค์จึงไม่ใช่โลกาธิปไตย พุทธวิธีบริหารเป็นธรรมาธิปไตย เพราะพระพุทธเจ้า ทรงยึดธรรมคือ หลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักการบริหารของพระองค์ไว้ว่า

“พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมสักการธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม”^{๓๕}

เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงยึดหลักธรรมาธิปไตยนี้เอง จึงไม่มีการตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระพุทธองค์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระอานนทพุทธภาษิตว่า จะทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์ หรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า จะไม่ทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์ ทั้งนี้เพราะทรงประสงค์จะให้คณะสงฆ์ปกครองกันเองโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักใน

^{๓๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๑/๒๕๕.

^{๓๔} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๗๙/๑๘๖.

^{๓๕} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๓/๑๓๙.

การปกครองดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของพวกเธอเมื่อเราล่วงลับไป”^{๓๖}

หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วไม่นาน พระมหากัสสปะได้ปฏิบัติตามพุทธพจน์นี้โดยเรียกประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป เพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่สำหรับใช้เป็นหลักอ้างอิงในการบริหารกิจการพระศาสนา นับแต่นั้นมาการบริหารกิจการพระศาสนาก็ยึดพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยมีคณะสงฆ์เป็นองค์กรบริหารสูงสุดสืบต่อมาจนทุกวันนี้

สรุปได้ว่า พุทธวิธีการอำนวยการ เป็นการอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาซึ่งต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำซึ่งจะเห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย แต่ทรงยึดธรรมคือหลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญหรือธรรมาธิปไตย นั่นเอง

๒.๑.๘ พุทธวิธีในการกำกับดูแล

การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อช่มบุคคคลผู้ร้ายอายุ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา^{๓๗}

การบัญญัติพระวินัยเป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองและมีเกณฑ์ในการประเมินตนเอง เมื่อเห็นว่าตนทำผิดพลาดไปจาก มาตรฐานความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และความผิดพลาดนั้นไม่ร้ายแรงถึงขนาดต้องถูกขับออกจากหมู่คณะ หรือขาดจากความเป็นภิกษุ พระสงฆ์แต่ละรูปจะสารภาพความผิดพลาดต่อเพื่อนพระสงฆ์ด้วยกัน พิธีสารภาพเรียกว่า การแสดงอาบัติซึ่งลงท้ายด้วยคำมั่นสัญญาว่า จะไม่ทำผิดอย่างนั้นอีกต่อไป (น ปุณฺณํ กริสฺสามิ)

เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุนำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือนในวันพระ ๑๕ ค่ำ ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่าการสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อ ผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์ว่า “กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา ทานํทํหยาบรีสุทฺธิํในศีลสิกขาบทนี้แล้วหรือ”^{๓๘}

ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธเจ้ายังได้ทรงบัญญัติให้พระภิกษุทำการบวรณาต่อคณะสงฆ์ในวันออกพรรษา การบวรณามีความหมายถึง การอนุญาตให้ว่ากล่าว ตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยคำว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอบวรณาต่อสงฆ์ เพราะเห็นก็ดี เพราะได้ยินก็ดี เพราะสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่าผิดพลาด ก็จักแก้ไขปรับปรุงตัวเอง”^{๓๙}

^{๓๖}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๗/๑๔๐.

^{๓๗}วิ.มทา. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗.

^{๓๘}วิ.มทา. (ไทย) ๑/๓๐๐/๒๒๐.

^{๓๙}วิ.มทา. (ไทย) ๔/๒๒๖/๓๑๔.

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการในการกำกับดูแลเพื่อให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองมีการประณัตตนเองและมีการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์กำกับดูแลกันเอง

ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้ง ซึ่งเรียกว่าอธิกรณ์ขึ้นในองค์กรสงฆ์ อันเนื่องมาจากพระสงฆ์บางรูปไม่ยอมรับการกำกับดูแลนั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับอธิกรณ์ซึ่งเรียกว่าอธิกรณ์สมณะ ๗ ประการ^{๔๐} ตัวอย่างเช่น

สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการที่คณะสงฆ์ประชุมพร้อมกันพิจารณาข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์และคำแก้ต่างของฝ่ายจำเลยแล้วตัดสินโดยยึดหลักพระธรรมวินัย

เยภุยยสิกา คือ วิธีระงับข้อพิพาทโดยให้ที่ประชุมสงฆ์ออกเสียงชี้ขาด ฝ่ายที่ได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

ติณวัตถารกะ คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ โดยที่คู่กรณีตกลงเลิกกันไปไม่ต้องการชำระสะสางให้มากเรื่องเหมือนเอาหญ้ามากลบทับปัญหาไว้

กระบวนการกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้นั้น เป็นหลักประกันความมั่นคงและความบริสุทธิ์ผุดผ่องของคณะสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทร ไม่ร่วมกับซากศพที่ตายแล้ว ซากศพที่ตายแล้วใดมีอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรมิร่อนนำซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ชัดขึ้นบกโดยพลัน บุคคลใดเป็นผู้ศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติไม่สะอาด นำรังเกียจ สงฆ์ย่อมไม่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันยกเธอออกไปเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้นเธอก็ชื่อว่าไกลจากสงฆ์และสงฆ์ก็ไกลจากเธอ”^{๔๑}

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ได้ว่าพุทธวิธีการบริหาร ตามความหมายทางวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยองค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการบริหาร และวิธีการปฏิบัติงาน ตลอดจนหมายถึงการทำให้งานสำเร็จ ลุล่วงไปโดยอาศัยบุคคลอื่น ๆ องค์ประกอบหรือปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารนั้น ในขั้นแรกมีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) ที่เรียกกันว่า ๔M แต่ต่อมาได้มีการเพิ่มองค์ประกอบเข้ามาอีกหลายประการ เช่น อำนาจหน้าที่ เวลา ความตั้งใจในการทำงาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ดังนั้น ในปัจจุบัน องค์ประกอบหรือปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารมีอยู่ ๗ ประการด้วยกัน คือ คน เงิน วัสดุสิ่งของ อำนาจหน้าที่ เวลา ความตั้งใจในการทำงาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งอาจถือว่าเป็นปัจจัยเหตุหรือสิ่งที่ใช้ไป (Input) ในการบริหารงานแต่ละอย่าง

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นว่าการบริหารมีลักษณะที่สำคัญ ๓ ประการ คือ (๑) การบริหารงานจะต้องมีวัตถุประสงค์ (๒) การบริหารงานจะต้องมีองค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นต้น เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน และ (๓) การบริหารมีลักษณะเป็นการดำเนินงาน ที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง

ในส่วน of คณะสงฆ์งบประมาณมักจะได้มาจากรัฐบาลส่วนหนึ่งและมีผู้บริจาคเป็นส่วนสมทบในองค์กรการศึกษา เช่น การตรวจธรรมสนามหลวง และบาลีสนาทหลวง การเผยแผ่ เช่น งาน

^{๔๐}วิ.มท. (ไทย) ๒/๔๗๙/๕๗๑.

^{๔๑}วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๕๙/๒๘๙.

พระธรรมทูต งานบวชชีพรามณ์ และการ สาธารณูปการ เช่น เงินบูรณปฏิสังขรณ์โบราณวัตถุ เป็นต้น

๒.๒ การบริหารกิจการคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยมีการพัฒนาการจากเดิมไปมาก ซึ่งผู้ศึกษาวิจัย ได้ลำดับการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย ได้ดังนี้

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่า การปกครองคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุข และทรงให้ความสำคัญในเรื่องของความเสมอการบัญญัติสิกขาบทต่างๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสงฆ์สังฆกรรมต่างๆ ที่กระทำต้องได้รับเสียงเอกฉันท์จากคณะสงฆ์จึงสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็วสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาจนถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัยซึ่งเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไปในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วยพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งคำสอนและระบบจริยธรรม ซึ่งแผ่ไปทั่วและหยั่งรากฝักกลีกลงแล้วในพื้นฐานของสังคมไทย^{๔๒}

การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับ บัญชาตามเจตนารมณ์ ของพระราชนโยบายคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๔๓}

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมได้อาศัยอำนาจดังกล่าวออกกฎหมายเถรสมาคมเพื่อจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความเรียบร้อยดียิ่งขึ้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) หมวด ๑ ข้อ ๔ ได้ให้ความหมายพระสังฆาธิการไว้ว่า

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กำหนดการปกครองระดับชั้นตั้งแต่ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๔๔}

๒.๒.๑ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

^{๔๒} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), การศึกษาที่สากลพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย , กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๔), หน้า ๓๒.

^{๔๓} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

^{๔๔} พระวิสุทธินิพัทธธาดา (ประสิทธิ์ พุทธิมรสี), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายมหาเถรสมาคม ,ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑), หมวด ๑ บททั่วไป ข้อ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๔๗), หน้า ๒๖๔.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของ การเผยแผ่คำสอนของ พระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่ พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมัตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้า อาวาส และเจ้าคณะทุกชั้นมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ (๓)แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ .ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๓๕ ดังนี้

ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ ของเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดทำ อันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นฐานะในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต
๒. เป็นฐานะในการอบรม และสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์^{๔๕}

๒.๒.๒ งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้

บุญศรี พานะจิตต์ ได้กล่าวว่า ๑. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.บ.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๒. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๓. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกพุทธมามาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประณมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗ - ๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑ - ๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖ - ๑๘ ปี

^{๔๕} กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ , คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ. ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๔ - ๑๓๕.

๔. งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุ ตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดฤดูร้อนประมาณเดือน เมษายน

๕. การเผยแพร่ตามศักยภาพของ วัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนา คุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจการกีฬา เป็นต้น

๖. การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗. งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ .ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์สมัคร บำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำ พุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติ ธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะ แก้ปัญหาต่างๆในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระ ธรรมทูต เป็นงานพัฒนา ทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของ พระธรรมทูต ได้ แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมิกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม^{๔๖}

๒.๓ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา

๒.๓.๑ บทบาทการเผยแพร่

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า เผยแผ่ หมายถึง การให้ ขยายออกไป, ขยายออกไป, เช่นการเผยแพร่พระศาสนา^{๔๗}

จากความหมายดังกล่าวจึงสามารถอธิบายความหมายโดยสรุปได้ว่า เป็นการทำให้หลักคำ สอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออก เผยแผ่กว้างขวางออกไป ทำให้ เป็นที่แพร่หลายเป็นที่ รู้จักต่อสาธารณชน

เป็นงานในหน้าที่ของพระสงฆ์ที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาออกอบรมการสั่งสอน พุทธศาสนิกชน ตามอำเภอ ตำบล หมู่บ้านต่างๆ ในหลายรูปแบบ เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนา บุคคลด้านจิตใจ ให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำ เอาหลักธรรมใน พระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น

^{๔๖}บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

^{๔๗}พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ .ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ , ๒๕๔๖), หน้า ๗๔๒.

เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์แก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล^{๔๘}

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่ ๒ คำที่ใช้อยู่ คือ คำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแผ่” คำว่า “เผยแผ่” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะของการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันกลับมานับถือคำสอนนั้นๆ คำว่า “เผยแผ่” หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ้มอล่วยและแสดงถึงความใจกว้าง และไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน^{๔๙} ในการเผยแผ่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยกุศลหัตถ์ นิยมใช้คำว่า “เผยแผ่” เช่น อานาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติ สมเด็จพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

“จรถ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานัม แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์^{๕๐} และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ว่า ๓ ประการ คือ^{๕๑}

๑. ติฐฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน, ประโยชน์โลกนี้, ประโยชน์ขั้นต้น

๒. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า, ประโยชน์สูงขึ้น

๓. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด, จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัดจะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๕๒} ดังนี้

๑. อบรมพระภิกษุสามเณร ให้เป็นสมณะสัญญา และอบรมเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดจนจนถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔. แนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธี และกาปฏิบัติ

^{๔๘} พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร), (คม ชัด ลึก ๒), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเขียน, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑.

^{๔๙} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรบุญโณ), การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔.

^{๕๐} วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๒๗., วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๕๑} ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๖๗๓/๓๓๓.

^{๕๒} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรบุญโณ), การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, หน้า ๑๔๔.

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้ง อยู่ในศีลธรรม และได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง

๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมด ไปโดยที่ชอบ

๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนา และอบรมในทาง ศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์เป็นต้น

๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี เพื่อประโยชน์ แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรม ตามวัด ต่างๆ ได้ทอ้ง ได้อ่านได้ ได้ฟังตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส

๙. ขวนขวายจัดหาอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้น ไว้เพื่อให้เด็กที่ขาดสนได้ใช้เรียน

กิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบ ประเพณี และปรับปรุง ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเฉพาะ จัดขึ้น^{๕๓} มีการดำเนินการดังนี้

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนา อบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน และผู้อารณาที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศนาธรรมาคือ เทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงการเทศน์ทาง วิทยูกระจายเสียง วิทยูโทรทัศน์ หรือบันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียง นำไปเผยแผ่ในที่ต่างๆ แล โอกาสต่างๆ

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การ บรรยายธรรม การสนทนา การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือทาง วิทยูกระจายเสียง วิทยูโทรทัศน์ หรือบันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียง นำไปเผยแผ่ในที่ต่างๆ แล โอกาสต่างๆ รวมถึงตลอดการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแพรในหนังสือพิมพ์

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเผยแผ่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นที่ ประจำ หรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระ ธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชน (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์ พุทธมามกะผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านคลุหุสัถ์ มีการตั้งเป็นสมาคม เพื่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์พุทธิกสมาคมประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทาง สื่อมวลชนต่างๆ การตั้งชมรมพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ

๕. การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ บ างวัดจัดให้มี ปาฐกถาเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษาอาจมีการ ประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔.

บุญศรี พานะจิตต์ กล่าวว่า การเผยแผ่พุทธธรรมเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธรศาสนาให้วัฒนาสถาพร งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี ดังนี้^{๕๔}

๑. พระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ .ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.บ.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ .ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธรศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำพระพุทธรศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔. งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชน จัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกพุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือคณะประณมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖ - ๑๘ ปี

๖. การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรมและการเผยแผ่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัด ลานใจการศึกษา เป็นต้น

การเผยแผ่พระพุทธรศาสนาของพระสงฆ์ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาเป็นพิเศษ ดังนั้นจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนา และ

^{๕๔}บุญศรี พานะจิตต์, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

หน่วยอบรมทางจิต มีทั้งหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติอย่างนั้น

๒. ไม่สอนคลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อประโยชน์ของตน

๓. ไม่ยึดติดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความพระธรรมวินัยตามความชอบใจ หรือความต้องการของประชาชน

๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ

องค์การ สมาคมต่างๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะใช้คำว่าเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ถ้าหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์ จะใช้คำว่า เผยแผ่ ... เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจักไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้”

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า คำว่า “เผยแผ่” หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงความใจกว้างและไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนหรือศาสนาของตนในการเผยแผ่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานในหน้าที่ของพระสงฆ์ที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาออกอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนตามอำเภอ ตำบล หมู่บ้านต่างๆ ในหลายรูปแบบ เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลด้านจิตใจ ให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลัก ธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ถ้ากระทำโดยคลุหุสถ์ นิยมใช้คำว่า “เผยแผ่” เช่น อำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติ การเผยแผ่พุทธธรรมเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมี

๑. งานพระธรรมทูต

๒. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน

๔. งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน

๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์

๖. การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน

๗. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด

๒.๓.๒ พุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในชมพูทวีปหรือประเทศอินเดียในสมัยพุทธกาล เป็นดินแดนที่มีความเจริญในด้านศาสนาและปรัชญาเป็นอย่างมาก เป็นยุคที่ชมพูทวีปเต็มไปด้วยนักปราชญ์ ศาสตราจารย์เจ้าลัทธิต่างๆ เป็นอันมาก แต่ละท่านล้วนมี

ชื่อเสียง มีความสามารถ ผู้ที่มาเผชิญพระองค์นั้น มีทั้งมาดีและมาร้าย มีทั้งที่แสวงหาความรู้ มาลองภูมิ และที่ต้องการมาข่มปราบ^{๕๕}

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาในท่ามกลางแห่งเจ้าลัทธิเหล่านั้นด้วยการตรัสรู้ของนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้า ดุจพระองค์ได้จุดประทีปดวงใหญ่ให้สว่างไสว ขึ้นในระหว่างท่ามกลางแห่งดวงไฟเล็กๆอีกมากมายหลังจากพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และเสวยวิมุตติสุข เมื่อสัปดาห์ที่ ๗ ผ่านไป พระองค์เสด็จจากร่มไม้ราชายตนะกลับไปยังต้นอชปาลนิโครธ ทรงคำนึงถึงการที่ทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน ในชั้นแรกพระองค์ทรงมีความชวนชวายน้อย เกิดความท้อในการที่จะแสดงธรรมโปรดสัตว์ เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ค้นพบด้วยการตรัสรู้นั้น เป็นสิ่งอันล้าลึก ยากแก่ผู้ที่ยังยึดติดในกามคุณจะรู้ได้ แต่ก็ทรงตระหนักในหลักความจริงว่ามนุษย์แตกต่างกันจากสัตว์ทั้งปวง มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ คือ เป็นสัตว์ที่แนะนำสั่งสอนได้ แต่ถึงกระนั้นมนุษย์ก็ยังมียะดับของความแตกต่างในความพร้อมทางด้านสติ ปัญญา ความรู้ ความสามารถ และคำอาราธนาของท้าวสหัมบดีพรหมว่า “ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สืบทอดพระศาสนาแสดงธรรมเถิด สัตว์ที่มีรู้สึในดวงตาน้อยที่มีอยู่ เมื่อไม่ได้ฟังธรรมย่อ อดเสื่อม แต่เมื่อได้ฟังธรรมจักเจริญ ” พระองค์จึงได้ทรงพิจารณาเห็นสัตว์เปรียบเสมือนดอกบัว ๓ ประเภท คือ บัวใต้น้ำบัวเสมอน้ำ และบัวเหนือน้ำ ที่มีความแตกต่างกันดังนี้

มีรูติน้อย	มีรูติมาก
มีอินทรีย์กล้า	มีอินทรีย์อ่อน
มีอาการดี	มีอาการเลว
รู้ง่าย	รู้ยาก

บางพวกเห็นโทษภัยในโลก บางพวกไม่เห็นโทษภัยในโลก จึงตรัสว่า “ประตู่แห่งพระนิพพานได้เปิดแล้วสำหรับผู้ใคร่สดับ จึงปล่อยศรัทธาเถิด”^{๕๖}

หลักการในการสื่อสารของพระพุทธเจ้านั้น เมื่อพระองค์มีพระประสงค์จะประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องลุ่มลึ้งควมเชื่อเดิมที่เขาถืออยู่ให้หมดสิ้นไปเสียก่อน แต่การที่จะเอาชนะลัทธิต่างๆที่ประชาชนมีความเชื่อฝังใจอยู่แล้วมิใช่ทำได้ง่ายเลยต้องมีเทคนิคหรือวิธีการที่แยบยลจึงจะสามารถให้คนเลิกนับถือลัทธิอันเป็นความเชื่อเดิมของเขาแล้วให้เขามานับถือพระพุทธศาสนา นั้นหมายความว่า พระพุทธเจ้าจะต้องมีศักยภาพที่เหนือกว่าเจ้าลัทธิทั้งหลายเหล่านั้น จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงแนวความคิดเดิมของเขาได้พระพุทธเจ้าเป็นผู้ชาญฉลาดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เมื่อทรงเห็นว่าคำสอนส่วนใดที่พอจะประยุกต์เข้ากันได้กับความเชื่อเดิมของประชาชนซึ่งเป็นส่วนที่ดีอยู่แล้ว พระองค์ก็อนุโลมตามและบางส่วนก็ยังบกพร่องอยู่บ้าง ก็ทรงนำมาแก้ไขเพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าเดิม หากส่วนใดที่เป็นการสอนให้คนหลงผิด หลงมยา ไร้สาระ พระองค์ก็จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงทั้งหมดพร้อมกันนั้นยังมีการเสนอหลักการแนวใหม่ที่ยังไม่เคยมีใครทำมาก่อนให้ประชาชนได้ทราบ นั่นก็คือหลักแห่งอริยสัจ ๔ เป็นต้น

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธวิธีในการสอน* , พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^{๕๖} วิ. มห. (ไทย) ๔/๘/๑๒-๑๔.

พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการและวิธีการในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี คือ ก่อนที่พระองค์จะทำการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนนั้น ได้เตรียมการถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรกก่อนที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูปไปช่วยประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งที่ ๒ เมื่อวันขึ้น ๑๕ เดือน ๓ หรือวันจาตุรงคสันนิบาต ซึ่งเป็นวันที่พระอรหันต์สาวก ๑,๒๕๐ รูปมาประชุมพร้อมกันที่เวฬุวันมหาวิหาร แคว้นมคธ ในครั้งนั้นพระองค์ ทรงประทานหลักการอันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าโอวาทปาติโมกข์เพื่อให้พระสงฆ์สาวกนำไปเผยแผ่แก่ประชาชน

ในโอวาทปาติโมกข์นั้น พระองค์ทรงใช้สื่อบุคคลช่วยในการส่งสาร และทรงเน้นคุณสมบัติของผู้ส่งสารโดยประกาศหลักการว่า

“ขันติคือความอดกลั้นเป็นตบอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสพระนิพพานว่าเป็นยอด ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่จัดว่าเป็น บรรพชิต ผู้เบียดเบียนสัตว์อื่นไม่ชื่อว่าสมณะผู้เป็นสมณะไม่กล่าวร้ายผู้อื่น ไม่ทำร้ายผู้อื่น พึงสำรวมในปาติโมกข์รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร และที่นั่ง ที่นอนอันเป็นสังคัมไม่พลุกพล่าน พึงละความชั่ว ประกอบความดี หมั่นประกอบความเพียรเพื่อชำระจิต”^{๕๗}

ดังนั้น วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระองค์ จึงเริ่มมีขึ้นทั้งหลักการ และหลักปฏิบัติ แตกต่างกันไปตามกาลเทศะ และบุคคลที่ทรงสั่งสอน

พระราชาขรรณิ (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่าสิ่งที่ควรทำความเข้าใจอีกอย่างหนึ่งได้แก่ ลักษณะงานสอนซึ่งแตกต่างกันตามประเภทวิชา อาจแยกได้เป็น ๒ ประเภท คือ วิชา ประเภทชี้แจงข้อเท็จจริง เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น การสอนวิชาประเภทนี้ หลักสำคัญอยู่ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในข้อเท็จจริง การสอนจึงมุ่งเพียงหาวิธีการให้ผู้เรียนเข้าใจตามที่สอนให้เกิดพหุสัจจะเป็นส่วนใหญ่ ส่วนวิชาอีกประเภทหนึ่ง ซึ่ง เกี่ยวด้วยคุณค่าในทางความประพฤติ โดยเฉพาะวิชาศีลธรรม และวิชาจริยธรรมทั่วไป การสอนที่จะได้ผลดี นอกจากให้เกิดความเข้าใจแล้วจะต้องให้เกิดความรู้สึกมองเห็นคุณค่าความสำคัญ จนมีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติด้วย สำหรับวิชาประเภทนี้ ผลสำเร็จอย่างหลังเป็น สิ่งสำคัญมาก และมักทำได้ยากกว่าผลสำเร็จอย่างแรก เพราะต้องการคุณสมบัติขององค์ประกอบในการสอนทุกส่วน นับตั้งแต่คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สอนไปทีเดียวในงานประดิษฐ์ฐานพระพุทธศาสนาที่จะให้คนจำนวนมากยอมรับด้วยแล้วยังเป็นเรื่องสำคัญมาก ฉะนั้น การพิจารณาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า จึงเริ่มตั้งแต่คุณสมบัติผู้สอน^{๕๘}

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาในท่ามกลางแห่งเจ้าลัทธิเหล่านั้นด้วยการตรัสรู้ของ ตรัสสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้า เมื่อสัปดาห์ที่ ๗ ผ่านไปพระองค์ทรงคำนึงถึงการ ที่จะทรงแสดงธรรมโปรดประชาชนในชั้นแรกพระองค์ทรงมีความขวนขวายน้อยเกิดความท้อในการที่จะแสดงธรรมโปรดสัตว์ เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ทรงค้นพบด้วยการตรัสรู้นั้น เป็นสิ่งอันล้ำลึก ยากแก่ผู้ที่ยังยึดติดในกามคุณจะรู้ได้ แต่ก็ทรงตระหนักในหลักความจริงว่ามนุษย์แตกต่าง

^{๕๗} สุริย์ มีกิจผล, **พุทธประวัติ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมฟอร์ม จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๘

^{๕๘} พระราชาขรรณิ (ประยุทธ์ ปยุตโต), **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๖ – ๒๖.

จากสัตว์ทั้งปวง มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ คือ เป็นสัตว์ที่แนะนำสั่งสอนได้ แต่ถึงกระนั้นมนุษย์ก็ยังมีระดับของความแตกต่าง ในความพร้อมทางด้านสติ ปัญญา ความรู้ ความสามารถ หลักการในการสื่อสารของพระพุทธเจ้านั้น เมื่อพระองค์มีพระประสงค์จะประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องล้มล้างความเชื่อเดิมที่เขามีอยู่ให้หมดสิ้นไปเสียก่อนแล้วให้เขามานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าเป็นผู้ชาญฉลาดในการเผยแผ่เมื่อทรงเห็นว่าคำสอนส่วนใดพอที่จะประยุกต์เข้ากันได้กับความเชื่อเดิมของประชาชนซึ่งเป็นส่วนที่ติดอยู่แล้ว พระองค์ก็ ะอนุโลมตามและบางส่วนก็ยังบกพร่องอยู่บ้าง ก็ ทรงนำมาแก้ไขเพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าเดิม หากส่วนใดที่เป็นการสอนให้คนหลงผิด หลงงมงาย ไร้สาระพระองค์ก็เปลี่ยนแปลงทั้งหมด

๒.๓.๓ จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า

พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต) ได้แยกจุดมุ่งหมายในการสอนเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

๑. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น จุดมุ่งหมายข้อนี้หมายความว่า ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับสาวกนั้น ๆ สิ่งใดที่ทรงรู้แล้วแต่เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับการสอน ก็จะไม่สอนสิ่ง นั้น ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่รู้และจำเป็นเท่านั้น เช่น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สีสพาวน เมืองโกสัมพีนครครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงยับยั้งประคุดลาย ๒ - ๓ ขึ้นมา แล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความหมายนั้นว่าอย่างไร ใบประคุดลาย ๒ - ๓ ใบ ที่เราหยิบขึ้นมา กับใบไม้ที่อยู่บนต้น อย่างไหนมากกว่ากัน” ลำดับนั้นภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ใบไม้ที่อยู่บนต้นนั้นแหละมากกว่าใบประคุดลาย ๒-๓ ใบ ที่พระองค์หยิบขึ้นมามีเพียงเล็กน้อยพระพุทธเจ้าข้า”

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เรารู้แล้วแต่มิได้บอกเธอทั้งหลายก็มีมากเหมือนกัน เพราะเหตุไรเราจึงมิได้บอก เพราะ สิ่งนั้นไม่มีประโยชน์มิใช่จุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความ เบื่อหน่าย ไม่เป็นเพื่อคลายความกำหนัด ไม่เป็นไปเพื่อดับทุกข์ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะเหตุ นั้น เราจึงมิได้บอก สิ่งอะไรเล่าที่เราบอกแล้ว คือ เราได้บอกแล้ว นี้ทุกข์ นี้ทุกข์ขมขื่น นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา เพราะเหตุไร เราจึงบอก เพราะสิ่งนี้มีประโยชน์ เป็นจุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไป เพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายความกำหนัด เพื่อดับทุกข์ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพราะเหตุ นั้น เราจึงบอกภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุ นั้นเธอพึงทำความเพียร เพื่อรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ ฯลฯ”^{๕๙}

๒. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังเห็นจริงได้ ทรง แสดงธรรมอย่างมีเหตุผลให้ผู้ฟังพอตรองตาม ให้เห็นด้วยตัวเอง เช่น พระองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

“ภิกษุทั้งหลาย แม้ว่าภิกษุจะพึงจับชายสังฆาฏิของเราติดตามรอยเท้าเรา ติดตามไปข้างหลังแต่ภิกษุนั้นมีความละโมภ กำหนดยินดียอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตพยาบาท คิดประทุษร้าย หลงลืมสติไม่รู้ตัว มีจิตไม่ตั้งมั่น กระสับกระส่าย ไม่สำรวมในอินทรีย์ แท้จริงแล้วภิกษุนั้นก็ยังถือว่าอยู่ห่างไกล

^{๕๙} ส.ม. (ไทย) ๑๙ / ๑๑๐๑ / ๖๑๓.

เรา เราก็ห่างไกลภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นยังไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรม ชื่อว่าไม่เห็นเรา

ภิกษุทั้งหลาย แม้ถ้าภิกษุอยู่ไกลเร ไปถึง ๑๐๐ โยชน์ แต่ภิกษุนั้นไม่มีความละโมภ ไม่กำหนดยินดีอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตไม่พยาบาท ไม่คิดประทุษร้าย มีสติมั่น มีความรู้สึกตัว มีจิตตั้งมั่นแน่วแน่ สำรวมในอินทรีย์ แท้จริงแล้ว ภิกษุนั้นชื่อว่าอยู่ใกล้เรา เราก็อยู่ใกล้ภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นเห็นธรรม ชื่อว่าเห็นเรา”^{๖๐}

๓. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นมหัศจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังการปฏิบัติของตน เช่น ในปรินิพพานสูตร เมื่อพระจวนปรินิพพาน ทอดพระเนตรเห็นมหาชนนำเครื่องสักการะเป็นอันมากมาบูชา พระจึงตรัสกับพระอานนท์ว่า^{๖๑}

การทำการบูชาอย่างนั้น ไม่ชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง แต่ผู้ใดจะเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาก็ตาม ปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ผู้นั้นแหละชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง เมื่อพระตถาคตเจ้า ทรงปลงพระชนมาสังขารว่าอีก ๔ เดือนข้างหน้า พระองค์จะปรินิพพาน ภิกษุหลายพันรูปเที่ยวแวดล้อม พระองค์อยู่ ประจักษ์กันว่า พวกเราจะทำอย่างไรหนอ ? ภิกษุรูปหนึ่งชื่อธรรมารามไม่เข้าร่วมกลุ่มกับภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุทั้งหลายถามถึงความรู้สึกเกี่ยวกับ การปรินิพพานของพระศาสดา ท่านมิได้ให้คำตอบแต่ประการใด แต่คิดว่า อีก ๔ เดือนข้างหน้า พระศาสดาจักปรินิพพานแล้วเราเป็นผู้ที่ยังมีราคะอยู่ เราจะพยายามเพื่อบรรลุพระอรหัตตผล ในช่วงเวลาที่พระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่นั้นเอง เพื่อเป็นการบูชาพระองค์

ท่านธรรมารามคิดดังนี้ แล้ว ก็เป็นผู้เดียวเท่านั้นในอริยาบถต่างๆ นึกคิดระลึกถึงธรรมที่พระศาสดาทรงแสดงอยู่ตลอดเวลา ไม่คลุกคลีด้วยภิกษุหลายรูป อยู่รูปเดียวในที่สงัด ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลพระศาสดาว่า

“พระธรรมารามมิได้มีความเยื่อใย ในพระองค์เลย ” พระทศพล (พระพุทธเจ้า) ให้เรียกพระธรรมารามเข้าเฝ้า ตรัสถามถึงเหตุการณ์กระทำเช่นนั้น เมื่อทรงทราบเหตุผลแล้วก็ทรงอนุโมทนาสาธุการว่า “ดีแล้ว ๆ ผู้ที่มีความรัก เคารพในเรา จึงประพฤติอย่างธรรมารามเกิดภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่บูชาเราด้วยเครื่องหอม ระเบียบดอกไม้ หาชื่อว่าบูชาเราจริงไม่ส่วนผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จจริงชื่อว่าบูชาเราอย่างแท้จริง”^{๖๒}

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้าแบ่งได้เป็น ๓ ข้อ คือ

^{๖๐} ขุ. อิติ. (ไทย) ๒๕ / ๙๒ / ๔๖๕.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖ – ๓๐.

^{๖๒} พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี , “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาลัย (หลวงพ่อคุณ ปรีสุทโธ)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

๑. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น

๒. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตามให้เห็นด้วยตัวเอง

๓. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นมหัสจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน

๒.๓.๔ ลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง สติการสอนของพระพุทธเจ้า ๔ ประการ คือ

๑. สันตสนา คือ การชี้แจงแสดงเรื่องราวให้ชัด จำแนกแจกแจง แยกแยะและอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง ดังจูมมือไปดูลูก เหมือนหงายขันที่คว่ำฉนั้น มีคำลึที่ว่า พดเข้าใจ ง่ายต่อการปฏิบัติ วัตถุประสงค์เป็นรูปธรรม

๒. **สมาทพนา** คือ การปลุกใจให้ปฏิบัติ ด้วยการแนะนำให้ ชาบซึ่ง ถึงคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนและประโยชน์ที่ได้รับ เป็นผลทำให้ชีวิตเป็นสุข

๓. สมุดเตชนา คือ การเข้าใจ ยกใจ ชูใจให้อาณาญแก้วกล้า ด้วยการอธิบายให้
กระตือรือร้นเกิดความอยากรู้ อยากรมี อยากรดี อยากรเป็น อยากรทำ ชวนให้มีมานะอดทนสู้งานหนักเอา
เบาสู้ ไม่กลัวเหนื่อย

๔. สัมปหังสนา คือ การขโลมใจให้เข้มข้น ร่าเริง เบิกบาน พังไม่เบื่อและเปลี่ยนด้วยความหวัง การปลอบใจให้สดชื่นเบิกบาน เป็นธรรมบันเทิงบำรุงจิตใจให้เข้มข้น สร้างความหวังให้มีชีวิตที่ดีมีกินมีใช้ อยู่สุขสบาย ไม่น้อยหน้าการดำรงชีพ ยกระดับจิตใจให้สูงให้จนเกิดความสบายเหมือนให้อาหารแก่คนหิว ให้น้ำดื่มแก่คนที่กระหาย ให้เงินต้องการเงิน^{๖๓}

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า ประกอบด้วย การชี้แจงแสดงเรื่องราวให้ชัด ปลุกใจให้ปฏิบัติ ด้วยการแนะนำให้สว.บซึ่งถึงคุณค่ามองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนและประโยชน์ที่จะได้รับ เร้าใจ ยกใจ ชูใจให้อาจหาญแก่งกล้า ด้วยการอธิบายให้กระตือรือร้น เกิดความอยากรู้ อยากมี อยากดี อยากเป็น อยากทำ และการขโมยใจให้เข้มข้น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปลี่ยนด้วยความหวัง การปลอบใจให้สดชื่นเบิกบาน

๒.๓.๕ เทคนิควิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ทุกเรื่อง ถึงแม้ผู้ถ่ายทอดจะมีความรู้ดีสักเพียงใดก็ตาม หากขาดอุปนิสัยการสอนที่ดีให้ผู้เรียนมีความสนใจได้ การสอนนั้นก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ หรือ ภาษาปัจจุบันเรียกว่า ขาดเทคนิคในการสอน พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศในการใช้ กลวิธีหรือเทคนิคการสอนแบบอย่างยิ่ง ประกอบด้วย ๑๐ วิธี คือ

๑. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ

การยกตัวอย่างประกอบและคำอธิบาย ช่วยให้เข้าใจเนื้อความได้ง่ายและชัดเจนซึ่งการ
สอนเป็นแบบนี้ จะเห็นได้ชัดเจนจาก นิทานที่ปรากฏอยู่ทั่วไป เฉพาะนิทานชาดกอย่างเดียวที่ปรากฏ
ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาก็มีมากถึง ๕๔๗ เรื่อง เช่น สอนเรื่องความเสียหาย อันเกิดจากความไม่

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๔) หน้า ๕๓.

สามัคคีโดยยกตัวอย่างเรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี^{๖๔} หรือสอนเรื่องการอยู่อย่างสงบต้องอาศัยการประกอบความเพียรอยู่เสมอ โดยการยกเอาพระมหากัสสปะเป็นตัวอย่าง โดยตรัสยกย่องว่า เป็นผู้ที่มีสติ หมั่นประกอบความเพียร ไม่ติดในที่อยู่ ละความห่วงอาลัยไป เหมือนหงส์ละเปลือกตมไป ฉะนั้น^{๖๕} ดังนั้น การสอนแบบนี้จึงถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้มองเห็นภาพคำสอนให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยตัวละครอื่นๆ จะมีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก และการสอนแบบนี้ เป็นการนำตัวละครมาใช้ตีความธรรมะ ให้มีความหลากหลายและเข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้น

๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา

เป็นการอธิบายเพื่อทำเรื่องให้เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายขึ้นโดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นนามธรรม พระพุทธเจ้าก็ทรงเปรียบเทียบให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยชัดเจน เช่น ครั้งพระพุทธเจ้าตรัสสอนแก่เมณฑกเศรษฐีว่า โทษของคนอื่นเห็นได้ง่าย ส่วนโทษของตนเห็นได้ยากเพราะคนนั้นชอบโปรยโทษของผู้อื่น เหมือนคนโปรยเกลบ แต่กับปกปิดโทษของตนไว้ เหมือนพรานนกปกปิดรางพรางตนไว้^{๖๖} หรือครั้งที่พระองค์ตรัสในคราวที่ประทับอยู่ในอารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถีว่า สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเล่นเลยไป ไม่บรรลุธรรมที่เป็นสาระ ชื่อ ว่าพอกพูนเครื่องพินณาการให้ ม่ๆ ยิ่งขึ้น ยึดมั่นในสิ่งที่ตนได้เห็นแล้วและฟังอย่างนี้ จึงตกสู่หลุมเพลิงตลอดไป เหมือนแมลงตกสู่ประทีปน้ำมัน ฉะนั้น^{๖๗} คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่นามธรรม เปรียบเทียบให้เห็น ชัดด้วยสิ่งที่ป็นรูปธรรม หรือเปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบนามธรรม ที่พระพุทธองค์ทรงใช้บ่อยมากในการแสดงธรรม

๓. การใช้อุปกรณ์การสอน

เป็นการใช้สิ่งต่างๆ รอบตัวเป็นสื่อในการสอนซึ่งก็จัดอยู่ในลักษณะที่คล้ายการใช้วิธีการอุปมา วิธีการสอนแบบนี้พระพุทธองค์จะทรงใช้อุปกรณ์รอบตัวของพระองค์เป็นสื่อในการแสดงธรรม เช่น ในครั้งที่ประทับอยู่ที่สปปาวนใกล้เมืองโกสัมพี ก็ได้สอนภิกษุทั้งหลายโดยใช้ใบประดู่เป็นอุปกรณ์ คือพระองค์ได้หยิบใบประดู่ลาย มาเล็กน้อยแล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบไม้ในป่ากับในพระหัตถ์ของพระองค์ที่ไหนดีกมากกว่ากันภิกษุทั้งหลายก็ทูลว่า ใบไม้ในป่ามากกว่ายิ่งนักแล้วพระองค์ก็ทรงแสดงการที่พระองค์ไม่ทรงสอนทั้งหมด^{๖๘} เพราะคำสอนของพระองค์นั้นมีมากมาย เหมือนใบประดู่ลายในป่า แต่ที่ตรัสเปรียบคำสอนที่จำเป็นเหมือนใบไม้ในกำมือ เพราะมีความจำเป็นต่อการทำที่สุดแห่งทุกข์ให้สิ้น

๔. การทำให้เป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดู

^{๖๔} พุ.พ. (ไทย) ๒๕ / ๖ / ๒๕.

^{๖๕} พุ.พ. (ไทย) ๒๕ / ๙๑ / ๕๗.

^{๖๖} พุ.พ. (ไทย) ๒๕ / ๒๕๒ / ๑๑๐.

^{๖๗} พุ.พ. (ไทย) ๒๕ / ๕๙ / ๓๐๖.

^{๖๘} ส.ม. (ไทย) ๑๙ / ๑๐๑ / ๖๑๓.

วิธีการสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำให้เป็นตัวอย่างซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู ในวิธีการสอนนี้เป็นลักษณะของความเป็นผู้นำที่แท้จริง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดความมั่นใจในการสอน วิธีการที่ดีที่สุดคือการทำให้ดูพระพุทธรูปเจ้าถือว่าเป็นแบบอย่างในเรื่องนี้ เช่น กรณีของภิกษุที่ป่วยจนต้องนอนจมกองมูลและคูของตนเอง ไม่มีภิกษุรูปใดมีความปรารถนาที่จะเข้าไปดูแลพยาบาล พระพุทธรูปเจ้าจึงสอน ภิกษุทั้งหลายที่อยู่อาวาสนั้น ด้วยการปฏิบัติลงมือดูแลพยาบาลภิกษุรูปนั้นด้วยพระองค์เองหลังจากทรงดูแลจนภิกษุรูปที่อาพาธให้มีอาการดีขึ้นแล้ว ในตอนประชุมได้ตรัสไว้ เพื่อเป็นข้อคิดแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดาไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะพยาบาล ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ขอให้ผู้นั้นพยาบาลภิกษุผู้อาพาธเถิด^{๖๙}

๕. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่

เป็นเรื่องของการใช้ความสามารถ ในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณ การสอนแบบนี้แสดงให้เห็นถึง พระปริชาสามารถของพระองค์ที่ทรงรอบรู้ทุกด้าน ในการที่พระองค์ทรงใช้วิธีการสอนแบบ เล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่นี้ จะเห็นได้จากกรณีของเวรัญชพราหมณ์ที่มากล่าวต่อว่าพระองค์ต่างๆ นานา แทนที่พระองค์จะปฏิเสธการกล่าวหาเหล่านั้น กลับนำคำกล่าวหามาอธิบายด้วยการใช้ภาษา การเล่นคำ โดยการนำเข้าสู่หลักการที่ถูกต้องของพระองค์เช่น

ในข้อกล่าวหาที่พราหมณ์กล่าวหาพระพุทธรูปว่า ท่านพระโคตมเป็นคนไม่มีสมบัติ ซึ่งสมบัติในความหมายของพราหมณ์ เป็นการกล่าวถึงสมบัติภายนอก ที่เป็นเครื่องตอบสนองความต้องการพื้นฐาน แต่พระพุทธรูปให้ความหมายการไม่มีสมบัติคือการสละสิ่งที่ทำให้ชีวิตติดอยู่กับวัตถุ นั่นๆ เพราะการตัดราก เหง้าอกุศลทั้งหลายชื่อว่าไร้ซึ่งความเป็นคนมีสมบัติเพราะการละอกุศลทั้งหลายได้อย่างสิ้นเชิง เป็นต้น^{๗๐}

๖. การใช้อุบายเลือกคนและการปฏิบัติเป็นรายบุคคล

การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองได้เร็ว ซึ่งวิธีนี้เราจะเห็นได้หลังจากการตรัสรู้ใหม่ๆ ของพระพุทธรูปแต่ละครั้ง ในช่วงนั้น จะเน้นหนักไปในด้านผู้นำในชุมชน เช่น ครั้นตรัสรู้แล้วก็เลือกที่จะโปรดปัญจวัคคีย์ก่อน เพราะทรงเห็นว่าพวกเขามีพื้นฐานความศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ง่ายต่อการทำความเข้าใจคำสอนของพระองค์ และต่อมาก็สอนชายหนุ่มที่ชื่อว่า ยสกุลบุตระ ซึ่งเป็นบุตรของเศรษฐีและผู้นำของชายหนุ่มในชุมชนนั้น เพราะพระองค์ทรงเล็งเห็นว่าปัญจวัคคีย์และยสกุลบุตระนี้จะป็นสาวกที่จะช่วยในการเผยแผ่คำสอนได้มาก^{๗๑}

การสอนผู้ปกครองแผ่นดินของพระพุทธรูป ก็ทรงใช้วิธีการนี้เช่นเดียวกันเพราะเมื่อทำให้ผู้นำมีความเข้าใจและศรัทธาได้แล้ว ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาย่อมปฏิบัติตามผู้นำในที่สุด เช่นกรณีของพระเจ้าพิมพิสาร เป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้แสดงให้เห็นได้ว่าพระพุทธรูปเจ้าทรงมองการณ์ไกลในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงมีการเริ่มต้นสอนที่บุคคลซึ่งเป็นประมุขหรือหัวหน้าของชุมชนนั้นๆ ก่อน

^{๖๙}วิ.ม. (ไทย) ๕ / ๓๖๕ / ๒๓๙.

^{๗๐}วิ.ม.ห. (ไทย) ๑ / ๒ / ๒.

^{๗๑}วิ.ม. (ไทย) ๔ / ๑๒ / ๑๘.

การเผยแพร่ธรรมของพระพุทธองค์เมื่อตรัสรู้ใหม่ๆ ได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพระองค์ เมื่อครั้งออกแสวงหาธรรมก่อน ข้อนี้นิพนธ์ได้ทั้งในแง่ที่ปัญจวัคคีย์เป็นผู้ใฝ่ธรรมมีอุปนิสัยอยู่ก่อนแล้ว ทั้งในแง่ที่เคยเป็นผู้มีอุปการะกันมา หรือในแง่ที่เป็นการสร้างความมั่นใจ ทำให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องหมดความคลางแคลงใจในพระองค์ ตัดปัญหาในการที่ท่านเหล่านี้ อาจไปสร้างความคลางแคลงใจแก่ผู้อื่นต่อไปด้วย ครั้นเสด็จจากการสั่งสอนปัญจวัคคีย์แล้ว ก็ได้โปรด ยสกุบุตร พร้อมทั้งเศรษฐีผู้เป็นบิดาและญาติมิตร

๗. การรู้จักจังหวะและโอกาส

พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงพุทธวิธีการสอน ที่พระองค์ปฏิบัติต่อบุคคลระดับต่างๆ ได้ดี การสอนแบบนี้พระองค์จะทรงดำริถึงความเหมาะสม ความพร้อมของผู้ที่จะรับฟังตลอดจนถึงเหตุการณ์ที่เห็นว่าเหมาะสม ในการที่จะแสดงธรรมหรือ อธิบายข้อปฏิบัติต่างๆ เช่น กรณีของการบัญญัติพระวินัยแต่ละข้อ พระองค์ก็ต้องมีมูลเหตุของความผิดที่เกิดขึ้น เสียก่อนแล้วทรงสอนโทษที่เกิดขึ้นจากการล่วงละเมิด หลังจากนั้นก็จะบัญญัติสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติหรือที่ควรปฏิบัติซึ่งต่อมาเรียกว่าพระวินัย เช่น กรณีของพระสุทินที่ต้องอาบัติปาราชิก ด้วยการเสพเมถุนธรรมกับอดีตภรรยาของตน^{๗๒}

ต่อมาพระองค์ก็ได้บัญญัติ ในเรื่องความผิดที่ประทุติแล้วขาดจากความเป็นพระข้อที่ ๑ และอีกกรณีหนึ่งซึ่งแสดงถึงการรู้จักใช้จังหวะและโอกาสของพระพุทธองค์ ก็คือในเรื่องของการสังคายนา เมื่อครั้งยังพระชนมอยู่มีภิกษุหลายรูปเข้าไปทูลแสดงความประสงค์ให้พระองค์ทำสังคายนา แต่การเวลายังไม่สมควรจึงตรัสห้ามเสีย แต่เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นต่อลัทธิอื่นๆ ที่มีการแตกแยกเพราะครูอาจารย์สิ้นไป และทรงเห็นว่าถึงเวลาแล้ว โดยการอ้างตัวอย่างจากลัทธิต่างๆ และเหตุปัจจัยที่เหมาะสมจึงมีมติให้ภิกษุได้ทำสังคายนา โดยทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย และได้ทรงมอบหมายให้ภิกษุมีพระสารีบุตร เป็นต้นได้ทำการสังคายนาในโอกาสที่เหมาะสม^{๗๓}

๘. การยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ

วิธีการสอนนี้เป็นการแสดงถึง การรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาของพระพุทธองค์ที่ ใช้สอนบุคคลระดับต่างๆ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตาย ลดละต้นหา มานะ ทิฐิเสียให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ เช่น กรณีที่พระพุทธเจ้าตรัสกับคนฝึกม้าที่มีวิธีการฝึกด้วยแบบสุภาพวิธีแบบรุนแรงจนกระทั่งสุดท้ายเมื่อฝึกไม่ได้ก็ฆ่าทิ้งเสีย ซึ่งพระองค์ก็ใช้วิธีที่คนฝึกม้ากล่าวไว้นั้นย้อนกลับมาเป็นอุปกรณ์การสอนของพระองค์ ด้วยพระดำรัสว่า เราย่อมฝึกคนด้วยวิธีละมุนละไมบ้าง ด้วยวิธีรุนแรงบ้าง ด้วยวิธีที่ทั้งละมุนละไมและทั้งรุนแรงปนกันไปบ้าง และถ้าฝึกไม่ได้ก็ฆ่าเสีย แต่ในกรณีการฆ่าของพระองค์นั้น หมยถึงการไม่เอาใจใส่ต่อบุคคลที่ไม่มีความสนใจในธรรม จึงฆ่าเสียคือปล่อยให้หล่นไปสู่หนทางที่ไม่ดี เพราะสาเหตุจากการไม่สนใจของบุคคลนั้น การทำในลักษณะดังกล่าวถือว่าเป็นการฆ่าในอริยวินัย^{๗๔}

๙. การลงโทษและการให้รางวัล

^{๗๒}วิ.ม. (ไทย) ๑ / ๒๔ / ๑๗.

^{๗๓}ที.ปา. (ไทย) ๑๑ / ๒๙๖ / ๒๔๗.

^{๗๔}อง. จตุกก. (ไทย) ๒๑ / ๑๑๑ / ๑๗๐.

การลงโทษในที่นี้คือ การลงโทษซึ่งมีทั้งในทางธรรม และวินัย มีบทบัญญัติความประพฤติ อยู่แล้ว การให้รางวัลคือการแสดงธรรมไม่กระทำความผิด ไม่รู้กรณใคร แต่เป็นการ กล่าวสรรเสริญใน การกระทำที่ถูกต้อง และถือว่าเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นด้วย ในเรื่องของการลงโทษเช่น การลงพรหมทัณฑ์ ต่อพระฉันทะ ซึ่งมีความเย่อหยิ่งว่าตนเองเป็น ผู้อุปฐากพระพุทธเจ้า ในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์ จนกระทั่งออกบวช เป็นเหตุให้พระฉันทะไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์ ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้พระฉันทะรู้จักสำนึกในการกระทำของตนเองพระพุทธเจ้าจึงตรัสให้มีการลงพรหมทัณฑ์ ด้วย การไม่ให้ผู้ใดพูดคุยหรือกล่าวตักเตือน อะไรเลยแก่พระฉันทะ โดยตรัสกับพระอานนท์ก่อนที่จะเสด็จ ปรีณิพพานว่า อานนท์ เมื่อเราล่องลับไปแล้ว สงฆ์พึงลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉันทะ ด้วยการที่ว่า แม้ ภิกษุฉันทะพึงจะพูดได้ตามต้องการแต่ภิกษุไม่พึงว่ากล่าวตักเตือนพร่ำสอนเธอ^{๗๕}

การให้รางวัลของพระองค์นั้น ที่ปรากฏเด่นชัด ก็คือ การตรัสยกย่องในความเป็นเลิศใน ด้านต่างๆ ที่เรียกว่าเป็น เอตทัคคะ เช่น กรณียกย่องพระสารีบุตรว่ามีความเป็นเลิศในด้านมีปัญญามาก มีความเข้าใจธรรมแห่งธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งได้ โดยเปรียบพระสารีบุตรเหมือนเสนาบดีที่มีความรอบรู้ได้อย่างสูงสุด ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า นรชนใดผู้ไม่ต้องเชื่อใคร รู้จักนิพพานที่ปัจเจกอะไรปรุงแต่ง ไม่ได้ติดต่อยต่อแห่งการเกิดใหม่ ทำลายโอกาสแห่งการท่องเที่ยวไปในสังสาร ความคลายห่วงแล้ว นรชนนั้นแลเป็นบุรุษสูงสุดแม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงใช้การชมเชยกยกย่องบ้าง ก็เป็นไปในรูปการ ยอมรับคุณความดีของผู้ นั้น เป็นการกล่าวชมโดยธรรม ให้เขามั่นใจในการทำความดีของตนแต่ ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบข่มคนอื่นลง บางที่ทรงยกย่องเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่างหรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งทัศนคติที่ถูก^{๗๖}

๑๐. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุดการ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าต้องอาศัยปฏิภาณ คือความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการและเทคนิค ต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสมเป็นเรื่องเฉพาะคราวไป ในการประกาศพระศาสนาของ พระพุทธเจ้าต้องเจอ กับปัญหามากมาย และพระองค์ก็ต้องอาศัยปฏิภาณแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เช่น กรณีของครอบครัว พราหมณ์ที่อยู่ในเมืองราชคฤห์ ฝ่ายสามีนับถือศาสนาพราหมณ์แต่ภรรยานับถือพระพุทธศาสนา และ ภรรยาก็สรรเสริญพระพุทธคุณอยู่ตลอดเวลาจนสามีไม่พอใจคอยพูดว่าร้ายพระพุทธเจ้าต่างๆ นานา จนกระทั่งอยู่มาวันหนึ่งภรรยาทำอาหารหล่น แล้วเปล่งอุทานด้วยคำพูดที่แสดงออกถึงความเคารพต่อ พระพุทธเจ้า พราหมณ์เกิดความไม่พอใจยิ่งนัก จึงไปเพื่อจะเอาชนะด้วยการถามให้พระพุทธเจ้าจน ปัญญาในการตอบปัญหาว่า บุคคลก่าจัดอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข ก่าจัดอะไรได้จึงไม่โศกเศร้า ข้าแต่พระ โคตม พระองค์ทรงพอพระทัยการก่าจัดธรรมอย่างหนึ่งคือ อะไร พระพุทธเจ้าทรงใช้กลวิธีการแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการตรัสตอบว่า บุคคลก่าจัดความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข ก่าจัดความโกรธได้จึงไม่ โศกเศร้า พราหมณ์พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการก่าจัดความโกรธ ซึ่งมีรากเหง้าเป็นพิษ มียอด หวาน เพราะบุคคลก่าจัดความโกรธ นั้นได้แล้ว จึงไม่โศกเศร้า ซึ่งหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสแก้ปัญหา จบพราหมณ์จึงเกิดความเลื่อมใสและยอมรับที่จะเป็นสาวกของพระองค์ ซึ่งเนื้อหาในการตรัสตอบ

^{๗๕} ธี.ม. (ไทย) ๑๐ / ๒๑๖ / ๑๖๕.

^{๗๖} ข.ม. (ไทย) ๒๙ / ๘๘ / ๒๗๕.

ปัญหาโดยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ากับพราหมณ์ แสดงถึงลักษณะความเป็นบรมครูของพระพุทธองค์อย่างหาใครเปรียบได้^{๗๗}

สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทรง แสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศและฉลาดในการใช้กลวิธีหรือเทคนิคการสอนแบบอย่างยิ่ง ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นคำสอนที่คนทั้งหลายได้ฟังทั้งเหตุและผลแล้วยอมรับสัจใจ นำไปปฏิบัติจนเห็นผลคือได้รับรสแห่งความเย็นใจซึ่งสงบจากกิเลสทั้งปวง

๒.๓.๖ คุณสมบัติของภิกษุผู้เผยแผ่

พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอน หลักการปฏิบัติด้านต่างๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ดังมีหลักพึงปฏิบัติต่อไปนี้

๑. ประกอบด้วยหลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ เป็นหลักธรรมที่สร้างความเจริญให้เกิดขึ้นและยังสกัดกั้นความเสื่อมไม่ให้เกิดขึ้นแก่พระภิกษุผู้เผยแผ่ธรรมดังนี้คือ^{๗๘}

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ

๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้

๔) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้นเห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งที่ควรรับฟัง

๕) ไม่ลุอำนาจตัณหาคือความอยากที่เกิดขึ้น

๖) ยินดีในเสนาสนะป่า

๗) ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า เพื่อนพราหมณ์ทั้งหลายผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มา ขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่ผาสุก

๒. ประกอบด้วยหลักสาราณียธรรม : ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักธรรมนี้เป็นธรรมเพื่อให้ระลึกถึงกัน รักกันเคารพกัน มีความสงเคราะห์ ไม่วิวาทกันมีความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของภิกษุผู้เผยแผ่ธรรม คือ^{๗๙}

๑) ตั้งมั่นเมตตาทายกรรม ในเพื่อนพราหมณ์ทั้งหลาย

๒) ตั้งมั่นเมตตาวัจกรรม ในเพื่อนพราหมณ์ทั้งหลาย

๓) ตั้งมั่นเมตตาเมโนกรรม ในเพื่อนพราหมณ์ทั้งหลาย

๔) สาธารณโภคี แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบ

๕) สีสสามัญญตา มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย

๖) ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นเพื่อความสันทุกขโดยชอบอันเดียวกัน

^{๗๗} ส.ส. (ไทย) ๑๕ / ๑๘๗ / ๒๖๔.

^{๗๘} ท.ม. (ไทย) ๑๐ / ๑๓๖ / ๘๒-๘๓, อัง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓ / ๒๓ / ๓๗-๓๘.

^{๗๙} ท.ป.า. (ไทย) ๑๑ / ๒๓๔ / ๓๒๑-๓๒๒, อัง.ฉก.ก. (ไทย) ๒๒ / ๑๒ / ๔๒๗-๔๒๘.

บุคคลผู้อยู่ในฐานะนักเผยแผ่เมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ย่อมทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๓. ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม ๗ ประการ ภิกษุผู้เผยแผ่ต้องมีหลักสัปปุริสธรรม ดังที่มาใน สัตตกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า^{๘๐}

๑) มีธัมมัญญูตา เป็นผู้รู้ธรรมะคือหลักการ หลักความจริง เนื้อหาสาระของเรื่อง ที่จะสื่อสาร รู้แจ้งแทงตลอดในทฤษฎีและปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตน

๒) มีอัตถัญญูตา รู้จักเนื้อหาสาระ ความหมาย ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่แน่นอน

๓) มีอัตตัญญูตา รู้จักตนเอง รู้ว่าตนคือใคร มีความพร้อมหรือไม่ หรือไม่อย่างไร การรู้จักตนเองเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสามารถรับรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีวิจารณ์ญาณที่สุขุมรอบคอบ มีเหตุมีผล ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๔) มีมัตตัญญูตา รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี การสื่อสารบางอย่างหากมากเกินไปผู้รับสารก็รับไม่ได้ หากน้อยเกินไปก็ไม่พอ การรู้ประมาณในการสื่อสาร คือไม่ส่งสารซ้ำซากมากเกินไปหรือน้อยจนเกินไป

๕) มีกาลัญญูตา รู้จักเวลา ผู้ส่งสารต้อง รู้จักเวลาในการสื่อสารว่าเวลาไหนควร เวลาไหนไม่ควร รู้จักเลือกเนื้อหาให้เข้ากับสถานการณ์และเวลาในขณะนั้นๆ ได้ดี

๖) มีปริสัณญูตา รู้จักชุมชน รู้จักสังคม ยิ่งรู้จักมากเท่าไร ประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนายิ่งมีมากขึ้นมากเท่านั้น

๗) มีบุคคลปโรปรัญญูตา รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล ว่าผู้ฟังแต่ละคนแต่ละกลุ่มมีลักษณะ มีจิตอัธยาศัย มีศักยภาพในการรับฟังธรรมมากน้อยเพียงไร

๔. ประกอบด้วยองค์แห่งธรรมกถึก ๕ ประการ ภิกษุผู้เผยแผ่ธรรมต้องประกอบด้วยองค์แห่งธรรมกถึก ฟังตั้งธรรม ๕ อย่าง ไว้ในใจคือ

๑) เราจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ (อนุปถพพิกถิ)

๒) เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เห็น (ปริยายทสสาวิ)

๓) เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา (อนุทยตฺ ปฏิจฺจ)

๔) เราจักไม่แสดงด้วยเห็นแก่อาภิส (น อามิสฺนโร)

๕) เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น (อตตานญฺ จปรญฺจ อนุปหฺจ)^{๘๑}

สรุปได้ว่า ภิกษุผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นต้องมีคุณสมบัติ ประกอบด้วยหลักปหานิยธรรม ๗ ประการ สาราณียธรรม ปุริสธรรม ๗ ประการ และองค์แห่งธรรมกถึก ๕ ประการ เหล่านี้เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนพระสาวกผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ให้ปฏิบัติตาม ย่อมสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ฟังได้อย่างเต็มที่สมตามวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ธรรมได้โดยง่าย

^{๘๐}ที.ปา. (ไทย) ๑๑ / ๓๓๐ / ๓๓๓, อัง.สตตก. (ไทย) ๒๓ / ๖๘ / ๑๔๓-๑๔๕.

^{๘๑}อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๑๕๙ / ๒๖๓.

๒.๔ การเผยแผ่ของพระสงฆ์ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

คณะสงฆ์อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีวัดในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๓๓ วัด แบ่งเป็น เขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนตำบล มี ๕ ตำบล ซึ่งมีท่านพระครูวิบูลกิจสุนทร (สุนทร สุนทโร) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส มีรองเจ้าคณะอำเภอ ๑ รูป และเจ้าคณะตำบล ๕ รูป มีเจ้าอาวาส ๓๓ รูป รองเจ้าอาวาส ๓ รูป ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๙ รูป เจ้าสำนักสงฆ์ ๑๒ รูป เจ้าคณะอำเภอ บริหารงานตามองค์กรหลัก ทั้ง ๖ องค์การ มีดังนี้

- ๑) งานการปกครอง
- ๒) งานการเผยแผ่
- ๓) งานสาธารณูปการ (๑.งานการก่อสร้าง ๒.งานบูรณปฏิสังขรณ์)
- ๔) งานการศึกษา
- ๕) งานศึกษาสงเคราะห์
- ๖) งานสาธารณสงเคราะห์

ซึ่งเจ้าคณะอำเภอได้เอาใจใส่ดูแลวัดในเขตปกครอง ให้รู้จักกา บริหารจัดการงานทั้ง ๖ องค์การอย่างเต็มที่ ในส่วนของแต่ละวัดที่สามารถมีศักยภาพทำได้ทั้งหมด หรือสามารถทำได้ตามกำลังที่สามารถจะกระทำได้ โดยให้กำลังใจ และข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความ เจริญรุ่งเรืองของพระศาสนา วัด และคณะสงฆ์อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แต่ง านที่คณะสงฆ์อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ทำงานด้านการเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน

๑. งานพระธรรมทูต
๒. งานเชิญชวนให้ประชาชนบวชศีลจาริณี ถือศีล ๘
๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน
๔. งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน
๕. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์
๖. การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน
๗. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด
๘. ส่งเสริมให้พระสังฆาธิการเข้ารับการอบรมเป็นพระธรรมทูต พระนักเทศน์ครู

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. งานพระธรรมทูต

จัดส่งพระที่เข้ารับการอบรมเป็นพระธรรมทูตประจำอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แ ล้วปฏิบัติหน้าที่โดยจัดลงด้วยกัน

๒. งานเชิญชวนให้ประชาชนบวชศีลจาริณี ถือศีล ๘

เจ้าคณะอำเภอได้มีหนังสือเป็นคำสั่งให้วัดแต่ละวัด ได้มีการเชิญชวนให้ประชาชนผู้มีศรัทธาบวชศีลจาริณี ถือศีล ๘ ในโอกาสต่างๆ วันสำคัญของทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ ตลอดทั้งวันสำคัญทางประเพณีไทยต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ เป็นต้น

๓. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน

จัดครูพระที่เข้ารับการอบรมแล้วปฏิบัติประจำโรงเรียนที่ใกล้วัดที่ตนเองสังกัดอยู่ เพื่อสะดวกในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ โดยแนะนำอบรมให้เห็นความสำคัญของศีลธรรมและจริยธรรมปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของนักเรียน

และเมื่อถึงวันสำคัญทางราชการ และทางพระพุทธศาสนา ได้จัดอบรมศีลธรรมและจริยธรรมให้แก่ข้าราชการ มี ตำรวจ ทหาร กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

ในส่วนประชาชนเมื่อ ถึงวันสำคัญทางราชการ และทางพระพุทธศาสนา ได้จัดอบรมศีลธรรมและจริยธรรมมีนักเรียนวิทยาลัยพยาบาล เป็นต้น

๔. งานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

เป็นงานที่เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ได้ปฏิบัติเป็นประจำทุกปี โดยคณะสงฆ์อำเภอจอมบึง ซึ่งท่านเจ้าคณะอำเภอได้มีหนังสือส่งถึงวัดต่าง ๆ ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอจอมบึง ได้ช่วยกันเชิญชวนให้เยาวชนที่ปิดภาคการศึกษา ๒ เดือน ให้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณร และสอนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ตลอดทั้งฝึกหัดมารยาทด้วย โดย เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระ ผู้ปกครองคือพ่อแม่ของเด็กนั้นๆด้วย อาทิเช่น วัดเจ้าคณะอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ก็จัดให้มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จัดให้มีการเรียนการสอนธรรมะ และการบรรยายให้ความรู้ โดยมีพระวิทยากร ในตำบลและนอกตำบล มาเป็นวิทยากรถวายความรู้ โดยเฉพาะ ผู้วิจัยได้เป็นส่วนหนึ่งของคณะวิทยากรผู้ถวายความรู้

๕. การส่งเสริมหน่วยส่งเสริมพระพุทธมามกะผู้เยาว์

ส่วนมากมักจะจัดขึ้นที่โรงเรียนมัธยมศึกษา ชั้นม .๑ ถึง ม.๓ บ้าง บางแห่ง จัดถึงมัธยมศึกษา ม .ปลายก็มี ดังนั้นเจ้าคณะอำเภอได้ออกหนังสือให้วัดแต่ละวัด ได้มีส่วนร่วมคือให้การสนับสนุนโรงเรียนที่จัดเป็นหน่วยส่งเสริมพระพุทธมามกะเยาวชนตามสมควร และให้ช่วยส่งเสริมหน่วยนั้น เวลามีกิจกรรมบางอย่าง เช่น แสดงตนเป็นพุทธมามกะ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยนั้นจัดขึ้น เพื่อเป็นการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือนิทศนการในวาระสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

๖. การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน

คณะพระสังฆาธิการ ซึ่งบางรูปบางท่านมีความสามารถ จัดรายการธรรมะตามสถานีวิทยุท้องถิ่น ในเวลาภาคเช้าบ้าง ภาคกลางคืนบ้าง และท่านเจ้าคณะอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ได้มีหนังสือส่งถึงผู้ดำเนินการจัดรายการนั้น ๆ ให้ใช้คำที่เหมาะสม ควรแก่สมณสารูป และมีนโยบายห้ามทำการเรียไร พร้อมกับมอบนโยบายในการเผยแผ่ธรรมะในรายการนั้น ๆ ด้วย

๗. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด

ท่านเจ้าคณะอำเภอได้ตระหนักถึงงานการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นงานหลักๆ หนึ่งขององค์การทั้ง ๖ นั้น ได้มีหนังสือถึงวัดต่าง ๆ ในเขตการปกครองอำเภอจอมบึงจังหวัดราชบุรี ได้ปฏิบัติงานการเผยแผ่ตามศักยภาพของวัดที่ตนเองรับผิดชอบดูแลหรือความสามารถที่สามารถจะปฏิบัติได้ เช่น

๑. อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดถึงการปฏิบัติที่เกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

๔. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่พระเณร และประชาชน

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชน ให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและ ให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยชอบ

๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสาตมณฑ์ เป็นต้น

๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวาย จัดหาหนังสือเกี่ยวกับค ความรู้ทั่วไปบ้าง เกี่ยวกับการไหว้พระสาตมณฑ์บ้าง เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปธรรมตามวัดต่าง ๆ ได้ท่องได้อ่านตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส

๙. ขวนขวายจัดหาเครื่องอุปกรณ์ในการเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมศึกษาไว้ เพื่อเด็กที่ขัดสนยืมใช้ในการเรียน^{๔๒}

๑๐. เป็นธุระในการจัดการศึกษาธรรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต

๑๑. เป็นธุระในการอบรมและสั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์^{๔๓}

๘. ส่งเสริมให้พระสังฆาธิการเข้ารับการอบรมเป็นพระธรรมทูต พระนักเทศน์ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

คณะสงฆ์อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยท่านเจ้าคณะอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ได้จัดหาเลือกเฟ้นพระสังฆาธิการ ผู้ที่เหมาะสมในการที่จะส่งไปเข้ารับการอบรมเป็นพระธรรมทูต ที่วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร และอบรมพระนักเทศน์ที่วัดประยูรวงศาวาส บ้าง วัดราชโอรสาราม เขตจอมทองบ้ำ ง และที่เข้ารับการอบรมที่กลับมาแล้ว ท่านเจ้าคณะอำเภอ ก็ให้ออกปฏิบัติงานนับว่าเป็นกำลังของคณะสงฆ์อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ส่วนหนึ่ง

สรุปความได้ว่า การคณะสงฆ์ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ได้ปฏิบัติงานต่าง ๆ ก็หนีไปไม่พ้นงานหลักที่มหาเถร สมาคมกำหนด เป็นหลัก ๖ หลัก คือ หลักการปกครอง หลักการเผยแผ่ หลักการสาธารณูปการ หลักการศึกษา หลักการศึกษาสงเคราะห์ หลักการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็น งานที่ท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการที่มี หน้าที่ ตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และท่านเจ้าอาวาส ต้องปฏิบัติตามนี้ หรือสามารถปฏิบัติได้ตามกำลังความสามารถของแต่ละรูปละท่านได้ทั้งนั้น

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

^{๔๒}มานพ พลไพรินทร์, คู่มืออบรมการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗๒ – ๑๗๓.

^{๔๓}สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺณ), คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการศึกษาและการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๔.

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ พบว่าผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้ **พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพ์สกุล** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า” ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างการบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการ และการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกรช่วยในกิจการของสงฆ์ ภารกิจ ๖ ด้าน คือ ปกครองสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย บริหารแบบมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีมมี คณะกรรมการพิจารณา พระสงฆ์ที่ทำผิดวินัย มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความเหมาะสมปรับปรุงหลักสูตรและกระจาย การศึกษารวมทั้งจัดการศึกษาโดยภิกษุ สามเณรต้องศึกษาทุกรูป จัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชน และชุมชน มีการปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาภิกษุที่ทำหน้าที่ครูสอนโดยรัฐจัดงบประมาณอุดหนุน พระสงฆ์ควรเผยแผ่พุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ควรมีองค์การเผยแผ่ร่วมทั้งพัฒนา ภิกษุโดยรัฐให้การสนับสนุนการก่อสร้างอาคารต่างๆ ควรอนุรักษ์ศิลปะแบบไทย เป็นสัดส่วนมีแบบ แปลนโดยมีคณะกรรมการสงฆ์คอยดูแล ส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ และการมี ส่วนร่วมในการจัดอภัยมุข^{๘๔}

พระณัฐพล จิตธมโม (ปราบพินาศ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวัดโดยการ ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า การบริหารวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากเมื่อจำแนกเป็น รายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการศาสน ศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษา สงเคราะห์และด้านการปกครอง ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้ พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานครจำแนกตามคุณลักษณะ ส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามพรรษาและวุฒิการศึกษาบาติ อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพระสงฆ์ในวัดเขต ธนบุรีที่มีอายุ วุฒิการศึกษา วุฒิการศึกษา นักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ในเขต ธนบุรีไม่แตกต่างกัน^{๘๕}

ปราโมทย์ ภูมิพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการใน อำเภอกันทรวิชัยพระสังฆาธิการจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมพระสังฆาธิ การใน จังหวัดขอนแก่น มีทัศนคติต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอกันทรวิชัยอยู่ในระดับมากโดยพระ สังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะอำเภอกันทรวิชัยและสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะตำบลมีทัศนคติต่อการบริหารงานการ ศาสนาของศึกษาธิการอำเภอกันทรวิชัย แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๘๖}

^{๘๔}พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพ์สกุล, “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, วิทยานิพนธ์การบริหาร การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕).

^{๘๕}พระณัฐพล จิตธมโม (ปราบพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตาม ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๘๖}ปราโมทย์ ภูมิพันธ์, “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอกันทรวิชัยพระสังฆาธิการ จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓).

ทศพร ภูพวก ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “สภาพและปัญหาการบริหารงานวัดในเขตปกครองภาค ๑๓” พบว่า ด้านสาธารณูปการ สภาพการบริหารงานวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๓ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านกา รสาธารณสงเคราะห์ มีสภาพการบริหาร วัดอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปกครอง และด้านการสาธารณูปการ มีสภาพการบริหารวัดอยู่ ในระดับมาก เมื่อเรียงจากคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านการปกครองด้านการ สาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการศาสนศึกษา ตามลำดับ^{๘๗}

บุญช่วย จันทรเฝ้า ได้ทำการวิจัย เรื่อง “พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อ การปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ระดับ พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสและระดับการปฏิบัติงานวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการบริหารวัดของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดโดยภาพรวมมี ๒ ด้าน คือ ด้าน กระบวนการวินิจฉัยสั่งการและด้านการควบคุมการปฏิบัติงาน^{๘๘}

พระครูสมุทรภักดี ภูพโก ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ” พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปาน กลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วน ในด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการ สาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรีมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาส่วนใหญ่ของภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี คือการกระจายอำนาจหน้าที่ให้ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนไม่มีหน่วยงานที่ รองรับการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น พระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรีทุก ตำแหน่งทุกหน้าที่ ควรมีการเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอและควรเสริมปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพใน การปฏิบัติหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกระจายอำนาจหน้าที่กระจายการปฏิบัติงานอย่าง ครอบคลุมทุกพื้นที่ของอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรีอย่างเหมาะสม ประกอบกับควรทำงานอย่าง มีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายร่วมมือกัน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากร

^{๘๗} ทศพร ภูพวก , “สภาพและปัญหาการบริหารงานวัดในเขตปกครองภาค ๑๓”, วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗).

^{๘๘} บุญช่วย จันทรเฝ้า , “พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการ ปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุง เทพมหานคร ”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔).

ให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลาจารีวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป^{๘๙}

พระครูโสภณปริยัติคุณ (เสรี คุณวโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ” โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน แนวทางการพัฒนาพระสังฆาธิการควรดำเนินการก่อสร้าง เสนาสนะเฉพาะที่จำเป็น เน้นการบูรณปฏิสังขรณ์ที่มุ่งรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ที่อยู่ในโบราณสถานของวัด อันถือเป็นมรดกที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น , พระสังฆาธิการควรสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ผู้บวชใหม่ ให้ได้รับความรู้ทางพระธรรมวินัย ข้อวัตรปฏิบัติ และเมื่อมีการประพาศิติดพระธรรมวินัยหรือละเมิดกฎของวัด พึงใช้มาตรการลงโทษพระภิกษุ สามเณรที่ ประพาศิติด ตามสมควรแก่โทษนั้น พระสังฆาธิการควรจัดตั้งกองทุน เพิ่มทุน และแจกทุนการศึกษาเพื่อสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร ตลอดจนเยาวชนในชุมชนอันเป็นที่ตั้งของวัดอย่างต่อเนื่อง โดยจัดสรรจากงบประมาณที่นำไปก่อสร้างเสนาสนะที่ไม่มีความจำเป็นใช้งาน และพระสังฆาธิการควรจัดบุคลากรฝ่ายคฤหัสถ์เข้ามาดูแลรับผิดชอบคลังพัสดุ โดยมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยพระภิกษุที่คณะสงฆ์แต่งตั้งให้เป็นใหญ่ในการคลัง^{๙๐}

สรุปว่า การบริหารจัดการตามหลักพระพุทธศาสนาที่มุ่งหมายให้เป็นการเกื้อกูลโดยเริ่มต้นที่บุคคล ให้มีคุณธรรม จริยธรรม นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อคนต่อองค์กรและต่องานที่ได้บริหาร โดยอาศัยหลักที่มีการบริหารจัดการ ที่ให้คนในสังคมมีส่วนร่วมตั้งแต่ผู้ปฏิบัติ หัวหน้าผู้บริหาร หรือนักปกครอง ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม อันจะส่งผลให้คนในสังคมทุกภาคส่วนตั้งแต่ภาคย่อยสุด จนถึงใหญ่สุดระดับประเทศ มีวินัย มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีศีลธรรมและมีกฎระเบียบที่ดีในสังคม ทุกสิ่งทุกอย่าง จะสามารถเป็นไปได้โดยการปฏิบัติ และมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานของการประกอบการณ์ หรือเพื่อความเป็นนักบริหารจัดการที่ดีต่อไป

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่ามีผู้การศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

^{๘๙} พระครูสมุห์ภักดี ภูทโก , “ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔).

^{๙๐} พระครูโสภณปริยัติคุณ (เสรี คุณวโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔).

พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ธีรปณฺโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัย พบว่า การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ถึงจะมีการ ปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรจะกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ลงมาทำวัตรก็ควรจะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็นเช่น สอนหนังสือในโรงเรียน^{๙๑}

พระมหาขลิต ขาตเมธี (คงแก้ว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุสามเณรในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระภิกษุสามเณร ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต ไม่แตกต่างกัน^{๙๒}

พระมหามณเฑียร วรธมฺโม (ซ้ายเกลี้ยง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า บทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงาอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านการศาสนศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุและจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา สายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๙๓}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้าน

^{๙๑}พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ธีรปณฺโณ, “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๙๒}พระมหาขลิต ขาตเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๙๓}พระมหามณเฑียร วรธมฺโม (ซ้ายเกลี้ยง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

การปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพระราชาคณะการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๙๔}

ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า

๑. เจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ดมีการปฏิบัติศาสนกิจ ๖ ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการปกครอง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ และด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การศาสนศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์

๒.เจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกแตกต่างกัน มีการปฏิบัติศาสนกิจด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

๓. เจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีระยะเวลา ในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแตกต่างกัน คือ ต่ำกว่า ๑๐ ปี และตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป มีการปฏิบัติศาสนกิจโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติศาสนกิจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการปกครอง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ การสาธารณูปการ ส่วนด้านการศาสนการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

๔. ปัญหาอุปสรรค ในการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีปัญหาอุปสรรค ในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการปกครอง การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ ส่วนด้านการศาสนศึกษา มีปัญหาอุปสรรคอยู่ในระดับมาก^{๙๕}

พระครูโสภณปรารักษ์ (สุทธีวรรณอาภา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรม การปฏิบัติธรรมของวัดในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” พบว่า การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมเป็นหน้าที่ของ เจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ เป็นธุระในการอบรม และสั่งสอนธรรมะแก่พุทธบริษัทให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป แนวทางพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรม ควรให้ความสำคัญกับเอาใจใส่

^{๙๔} พระชนดล นาคพิพัฒน์ , “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๙๕} ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์, “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด ”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔).

ปรับปรุงการอบรมอย่างสม่ำเสมอ ด้านสถานที่ควรให้มีความสบายะ แยกที่พักกับที่ปฏิบัติให้เป็นสัดส่วน ที่ปฏิบัติสงบปราศจากสิ่งรบกวนเหมาะสำหรับเป็นที่ปฏิบัติธรรมเพิ่มสื่อการสอนฝึกอบรมควบคู่เข้าไปด้วย เช่น ฉายบททำวัตรด้วยโปรเจคเตอร์ ควรกำหนดเวลาทำกิจกรรมให้ชัดเจน ควรมีตารางเวลาประจำวันให้ทราบ ควรสอนตรงจุดตรงประเด็น โดยใช้ภาษาที่ฟังง่ายเหมาะสมกับชาวบ้าน เน้นสาระธรรมที่เป็นประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ วิทยากรควรมีน้ำใจ ยิ้มแย้ม แจ่มใส เป็นผู้มีความรู้ดีและความประพฤติดี^{๙๖}

พระครูเกษมสมุทรรคุณ (ทองหล่อ เขมธมโม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษา สงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๔ ส่วนด้านอื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกด้าน แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ (๑) ด้านการปกครอง ควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความรู้ด้านการบริหารจัดการแก่พระสังฆาธิการทุกระดับ และควรจัดประชุมพระสังฆาธิการระดับอำเภอ เป็นประจำ อย่างน้อยปีละ ๔ ครั้งเพื่อประโยชน์ด้านการปกครองคณะสงฆ์ (๒) ด้านการศึกษา ศึกษา ควรสรรหาบุคลากรครูสอนพระปริยัติธรรมให้เพียงพอและมีประจำอยู่ในทุกสำนักเรียน และควรจัดอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยเพื่อช่วยประหยัดเวลาในการเรียนการสอนที่สูญเสียไปโดยไม่จำเป็น (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการประสานงานกันระหว่างวัด เพื่อกระจายการสนับสนุนทุนการศึกษาไปในทุกๆ สถานศึกษา และวัดควรประสานงานกับภาครัฐและเอกชนที่ให้การอุปถัมภ์ หรือมีหน้าที่ในการสนับสนุนการศึกษาแก่สถานศึกษาในพื้นที่ เพื่อมิให้การสงเคราะห์นั้นทับซ้อนกัน (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ เพื่อให้มีความรู้สามารถให้การอบรมสั่งสอน พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพกับคนทุกเพศทุกวัย และ พระสังฆาธิการควรทำงานในเชิงรุกคือ ไม่รอให้คนเข้าไปหาถึงวัด แต่เป็นฝ่ายนำธรรมะมาให้ประชาชนถึงบ้าน (๕) ด้านการสาธารณูปการ ควรรณรงค์ให้พระสังฆาธิการดูแลรักษาเสนาสนะที่มีอยู่ มากกว่าการก่อสร้างขึ้นมาใหม่ และรณรงค์การก่อสร้างเสนาสนะที่มีเอกลักษณ์ของศิลปะประจำถิ่น และ (๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรประสานงานและร่วมมือกับส่วนราชการ หรือองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อป้องกันปัญหาการสงเคราะห์ที่ซ้ำซ้อน เกิดประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ และควรกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนก่อนลงมือปฏิบัติงาน^{๙๗}

^{๙๖} พระครูโสภณปุรรักษ์ (สุทิวรรณาภา). “การศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมของวัดในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๙๗} พระครูเกษมสมุทรรคุณ (ทองหล่อ เขมธมโม), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม”, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูปลัดทนากกร วร ภาโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ” โดยภาพรวม พบว่า มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีบทบาทอยู่ในระดับมาก ๑ ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง ๕ ด้าน โดยด้านที่มีบทบาทอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการปกครอง ส่วนด้านที่มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ๑) ด้านการศาสนศึกษา ๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๓) ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ๔) ด้านการสาธารณูปการ และ ๕) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ตามลำดับ แนวทางการพัฒนา ๑) ด้านการปกครอง ควรมีการจัดโครงสร้างการบริหารงานของคณะสงฆ์ให้เป็นระบบ โดยออกแบบภาระงาน หน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละเขตพื้นที่ให้ชัดเจน ๒) ด้านการศาสนศึกษา ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ทางโลกมากขึ้น ส่งเสริมให้ไปเรียนในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง หรือสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนสนับสนุนการศึกษาที่เป็นระบบและควรมีการให้การช่วยเหลือด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่ไม่ใช่รูปแบบของทุนปัจจัย ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการเฉพาะ และควรมีสถานีวิเทศชุมชนภายในวัดเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ๕) ด้านการสาธารณูปการ ควรมีการสร้างศาสนวัตถุที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลายไม่ว่าวัดหรือชุมชน ก็สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรมีการจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการช่วยเหลือสังคม ตามกำลังฐานะของวัดที่จะสามารถช่วยเหลือได้ โดยให้วัดและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีคณะกรรมการกำกับดูแล มีการติดต่อประสานงานที่สะดวกรวดเร็ว และสามารถให้การช่วยเหลือแก่ชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม^{๙๘}

พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากสองด้าน คือ ด้านการปกครองและด้านการศาสนศึกษา ส่วนด้านอื่นๆ ที่เหลือ คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง แนวทางการพัฒนาด้านการปกครอง ควรมีการชี้แจงกฎ ระเบียบและมีพระผู้ใหญ่ ดูแลความประพฤติและจริยวัตรต่างๆ และควรเพิ่มมาตรการ กวดขัน ในการดูแล ด้านการศาสนศึกษา ควรมีการอบรมในทุกอาทิตย์เพื่อบอกประโยชน์และคุณค่าของการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด และควรมีมาตรการในการดูแล ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรจัดหาทุนในการช่วยเหลือให้เป็นระบบและมีผู้ดูแลอย่างชัดเจนและเข้มแข็ง เพื่อการประสานงานที่ดี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีเอกสารในการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาอย่างเพียงพอและทั่วถึงต่อพุทธศาสนิกชนที่มีความ

^{๙๘} พระครูปลัดทนากกร วรภาโณ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ”, **ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ต้องการ ด้านการสาธารณูปการ ควรมีการเพิ่มที่พักอาศัยให้เพียงพอ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ควรให้มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อช่วยกันในการให้ความช่วยเหลือแก่สังคม^{๙๙}

สรุปว่า การวิจัยศึกษาได้ทราบข้อความว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสงฆ์ไทยมีการบูรณาการเรื่อยมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล จนถึงยุคสุโขทัย อยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ จนถึงในปัจจุบันนี้ ทำให้ได้ทราบการบริหารงานของพระสังฆาธิการ คือ พระสงฆ์อันมีเจ้าอาวาส ได้บริการกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งมีงานที่เป็นหลัก ๓ ตาม พรบ . คณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคมได้กำหนดอย่างชัดเจน มีงานการปกครอง งานการเผยแผ่ งานศาสนศึกษา งานการสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ งานศึกษาสงเคราะห์ และงานที่ต้องรักษากฎระเบียบข้อบังคับของมหาเถรสมาคม และเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของประชาชน เป็นผู้นำบำรุงพระศาสนา รักษาพระศาสนาไว้ แล้วแต่ความถนัดในด้านไหน แต่ที่มองเห็นอย่างชัดเจน งานการปกครองมีการดูแลเอาใจใส่ภิกษุสามเณรให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยเป็นอย่างดี งานการเผยแผ่ เป็นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าถึงประชาชนทั้งในเชิงรุกและเชิงรับเป็นอย่างดี งานการก่อสร้างและบูรณะ เน้นการสร้างแบบแข็งแรง สวยงาม ประโยชน์ใช้สอยได้มาก งานศาสนศึกษามีการจัดให้พระเณรได้เรียนรู้หลักพระธรรมวินัย (เรียนนักธรรม) และได้เรียนรู้หลักภาษา ที่ใช้แปลพระไตรปิฎก (เรียนบาลี) ส่วนงานสาธารณะสงเคราะห์และงานศึกษาสงเคราะห์มีการบริหารของพระ สงฆ์ไม่มากเท่าที่ควร เพราะอาจมีข้อยุ่งยาก และมีปัญหาสลับซับซ้อนมากเกินไปได้ ทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในส่วนนี้ย้อยมาก

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

พระมหาสนธิ์ สนธิ กโร ได้ทำการศึกษา “บทบาทของพระมหากัจจายนเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ” พบว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระมหากัจจายนเถระได้เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการสอน ๔ อย่าง คือ สันทติสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา พร้อมทั้งใช้รูปแบบการสอนอีก ๔ อย่าง คือ แบบสา กัจฉาหรือสนทนาธรรมแบบบรรยาย แบบตอบปัญหา และการวางแผนกฎระเบียบโดยการอธิบายพุทธพจน์อย่างละเอียด ลึกซึ้งเพื่อถ่ายทอดแก่พระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจในหลักธรรมได้อย่างแจ่มแจ้งเหมือนกับพระพุทธเจ้าทรงแสดงเองด้วยวิธีการบรรยายอธิบายเนื้อความแห่งธรรมและตอบปัญหาธรรม เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าให้ไปประกาศพระศาสนา ณ แคว้นอวันตี ทำให้บุคคลผู้ไม่มีศรัทธาเกิดศรัทธาเลื่อมใสเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้มีศรัทธาเลื่อมใสอยู่แล้วเกิดความเลื่อมใสยิ่งขึ้น ส่วนบุคคลที่มีได้นับถือพระพุทธศาสนามาก่อนก็หันมา นับถือพระพุทธศาสนาประกาศตนเป็นอุบาสก

^{๙๙} พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทโร), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”, *ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต* , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

จำนวนมาก ท่านได้ประพันธ์คัมภีร์ขึ้น ๖ เล่ม คือ กัจจายนไวยากรณ์ จุฬนิจุตติ มหานิจุตติ เนตติ เปฏโกปเทส และวัณณนีต^{๑๐๐}

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” พบว่า ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีวิธีเผยแผ่ในลักษณะให้คำแนะนำปรึกษา สนทนาตอบปัญหา ชี้ข้อข้องใจและการแสดงธรรม เมื่อได้ฟังจากพระบรมศาสดาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรม อันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรม เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้า ทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธาเลื่อมใสแล้วหันมานับถือพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย มีบางส่วนเท่านั้นที่มีได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะ ยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ได้นับถือในตัวท่านอยู่ในตัวท่านก็มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับเป็นตัวอย่างการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิตและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๑๐๑}

พระพุทธระกูล หลินกู ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุทธิโมลี (หลวงพ่อดมพงษ์ ชันติโก) ในอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่หลักธรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถมีน้อยรูปที่จะเผยแผ่คำสั่งสอนนั้นให้บรรลุผลได้^{๑๐๒}

พระมหาศักดิ์พิชัย จานลิโท ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปัตติ (วีระ ภาทจารี)” ผลการศึกษาพบว่า พระวิสุทธาธิปัตติได้ใช้สื่อตัวท่านเป็นสื่อบุคคลที่สำคัญ มีรูปแบบการนำเสนอด้วยวิธี นำเสนอโดยตรง นำเสนอโดยการเปรียบเทียบ อุปมา อุปมัย นำเสนอโดยการ ใช้ตัวอย่าง นำเสนอโดยการเชื่อมโยงกับสถานการณ์และนำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม โคตร กลอนประกอบ นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อมวลชน ได้แก่ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียงและการใช้สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การสร้างวัตถุมงคล บทความ แถบบันทึกเสียง^{๑๐๓}

พระมหาวุฒิกรณ์ วุฑฒิกรโน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต)” จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาพุทธธรรมของพระราชวรมุนี

^{๑๐๐} พระมหาสนธิ์ สนธิโก , “การศึกษาบทบาทของพระมหากัจจายนเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^{๑๐๑} พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร , “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

^{๑๐๒} พระพุทธระกูล หลินกู, “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุทธิโมลี (หลวงพ่อดมพงษ์ ชันติโก) ในอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

^{๑๐๓} พระมหาศักดิ์พิชัย จานลิโท (ชัยดี), “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปัตติ (วีระ ภาทจารี)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๔๔).

มุนีมีจุดเด่นคือ มีเนื้อเรื่องบรรยายเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษารวมสมัย ฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึกชัดเจน โดยสามารถสรุปประเภทเนื้อหาของพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอได้ ๔ ประเภท ดังนี้คือ

๑. เนื้อหาประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม
๒. เนื้อหาประเภทบูรณาการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
๓. เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนา
๔. เนื้อหาประเภทวิชาการ^{๑๐๔}

พระครูวาทีธรรมวัฒน์ (บุญเลิศ จิตวฑฺฒโน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี” พบว่า การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านนโยบายการเผยแผ่ ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ ด้านรูปแบบการเผยแผ่ ด้านเทคนิคการเผยแผ่ และด้านสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และแนวทางการพัฒนาด้านนโยบายการเผยแผ่ ควรปรับปรุงนโยบายให้มีความชัดเจน มีความเป็นไปได้ในการที่จะทำการเผยแผ่ในแต่ละพื้นที่นั้น ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ ควรให้มีการอบรมส่งเสริมบุคลากรด้านเผยแผ่ให้มากและควรใช้สื่อเข้ามาประกอบด้วย ด้านรูปแบบการเผยแผ่ ควรที่จะนำสื่อการสอนมาใช้เสริมไม่ให้เกิด ความเบื่อหน่ายต่อผู้ฟัง และควรเน้นให้มีกิจกรรมเข้าแทรก เพื่อดึงผู้ฟังให้มีสมาธิกับกระบวนการที่เผยแผ่ ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ ควรสร้างกระบวนการโดยเสริมเทคนิคต่างๆ ให้เหมาะสมกับพื้นที่นั้นและตัวบุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจความสามารถด้านการสร้างกระบวนการเผยแผ่เพื่ออบรมแก่บุคลากรต่อไปอีก ด้านสื่อในการเผยแผ่ พบว่า ควรมีการอบรมให้รู้จักการสร้างสื่อ และใช้สื่อในการสอนให้เป็นและเก่งทั้งข้อมูลและแม่นยำเหมาะสมแก่ผู้รับสารอย่างยิ่ง^{๑๐๕}

พระภุมรินทร์ ฐิริปัญโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคลากรและด้านการเผยแผ่อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่เหลืออีก ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านระบบการจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง แนวทางในการพัฒนาด้านบุคลากร ควรมีการเพิ่มจำนวนพระวิทยากรให้เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านงบประมาณ ให้ทางวัดสอบถามและให้ความช่วยเหลือวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านวัสดุอุปกรณ์ ควรมีการแบ่งสัดส่วนที่ชัดเจนในอาคารสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านระบบการจัดการ ควรมีการปลูกจิตสำนึกให้เป็นผู้มีความ

^{๑๐๔} พระมหาจุฬินกรณ วุฑฺฒิกกร โณ, “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาวมุนี”, **ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

^{๑๐๕} พระครูวาทีธรรมวัฒน์ (บุญเลิศ จิตวฑฺฒโน), “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”, **ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

รับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่ ควรมีการเผยแผ่แบบเชิงรุกและเข้าถึงประชาชนและมีการอบรมพระวิทยากรให้มีความรู้ความเข้าใจให้ทันต่อสมัยปัจจุบัน^{๑๐๖}

พระครูวิชัยพัฒนภรณ์ (วิชา วิชโย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน แนวทางในการพัฒนา (๑) ด้านจริยวัตรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรอบรมให้พระสงฆ์ที่ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาทุ่มเทให้เรียบร้อย เป็นปริณทล (๒) ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรปรับปรุงรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นลักษณะของความร่วมมือทำงานเป็นทีม (๓) ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ควรจัดให้มีการอบรมเทคนิคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระสงฆ์ ซึ่งอาจจัดเป็นชั่วโมงเรียนหรืออบรมในหลักสูตรพัฒนาศักยภาพ และ (๔) ด้านรูปแบบของการสื่อสาร คณะสงฆ์ควรให้ทุนในการสนับสนุนการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับอำเภอ^{๑๐๗}

พระธีรนิติ ธีรธ มโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านรูปแบบ ด้านวิธีการและด้านขั้นตอน พระธรรมทูตส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการที่ต้องปฏิบัติภารกิจมาก จึงส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานของพระธรรมทูตได้อย่างเต็มที่ และไม่มีเวลาเพียงพอ ประกอบกับบุคลากรมีน้อย และยังขาดการสนับสนุนงบประมาณที่จะดำเนินงานกิจกรรมด้านการเผยแผ่ ทั้งนี้ประชาชนยังทราบว่ามีพระธรรมทูตปฏิบัติงานอยู่จริง แนวทางการแก้ปัญหา ควรให้การศึกษอบรมแก่พระภิกษุที่มีความสามารถ และมีคุณสมบัติที่จะเป็นพระธรรมทูตได้ มาปฏิบัติหน้าที่แทน พระสังฆาธิการควรมีการประชุมร่วมกัน จากการประชุมงานระหว่างองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อขอการสนับสนุนงบประมาณ และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชน เพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสาร ของทางวัดรวมถึงการบริหารจัดการ อันนำมาสู่ความเข้าใจและแก้ปัญหาอย่างพร้อมเพรียงและยั่งยืน^{๑๐๘}

พระปลัดผดุงศักดิ์ ธมมทีโป ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๒ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) เมื่อจำแนกตามรายด้าน

^{๑๐๖} พระภูมินทร์ ภูริปัญโญ, “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, **ปริญาพุทธศาตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๐๗} พระครูวิชัยพัฒนภรณ์ (วิชา วิชโย), “บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี”, **ปริญาพุทธศาตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๐๘} พระธีรนิติ ธีรธมโม, “บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, **ปริญาพุทธศาตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พบว่า ด้านการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ และด้านการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมากทั้งคู่ แนวทางการพัฒนา พระสงฆ์ควรพัฒนาสื่อสำหรับเผยแพร่ให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เพื่อกระตุ้นความสนใจให้นักเรียน ทั้งนี้ต้องพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนเป็นสำคัญ^{๑๐๙}

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวข้องพบว่า การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่นั้น เป็นการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆวิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้ว น้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือ พระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือ มุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งการเผยแผ่นั้นสามารถทำได้หลายวิธีไม่ว่าจะโดยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรมหรืออาศัยสื่อช่องทางต่างๆ เป็นต้น ก็ล้วนแล้วแต่เป็นการเผยแผ่ทั้งสิ้น ดังนั้น การให้ คำแนะนำ การให้ คำปรึกษา การสนทนา การตอบปัญหาข้อข้องใจ การแสดงธรรม ก็เป็นส่วนที่ทำให้สามารถเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๕.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดราชบุรี

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดราชบุรี พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้ **พระมหากิตติพัฒน์ ศรีนาถ** ได้ทำการศึกษา เรื่องแนวโน้มวิกฤตพระสงฆ์ ศาสนทายาท เนื่องด้วยการบวชในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีการบวชระยะสั้นของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. โลกเราทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารโทรคมนาคม มีการเชื่อมโยงทุกสิ่งถึงกันหมด เราจึงกล่าวได้ว่าเป็นโลกในยุคโลกาภิวัตน์ มีผลส่งให้เกิดการพัฒนาวัตถุมากกว่าการพัฒนาอย่างอื่น ๆ แต่ได้ละเลยการพัฒนาทางด้านจิตใจของบุคคล จึงทำให้สังคมไทยมีสภาพที่เรียกว่า “สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” กล่าวคือ มนุษย์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ไม่ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าเทียมกัน ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้า แต่จิตใจของมนุษย์ได้พัฒนาให้ทันกับการเจริญเติบโตโดยทางวัตถุ จึงมีปัญหาตามมา แล้วประชาชนในสังคมต้องเผชิญปัญหารอบด้าน จนไม่มีเวลาที่จะสนใจเรื่องศาสนา แต่จะสนใจก็เฉพาะเมื่อมีเหตุจำเป็นเท่านั้น จึงทำให้การปฏิบัติตามหลักสอนในทางศาสนาลดน้อยไปด้วย การปฏิบัติศาสนาก็พลอยผิดไปด้วย และที่สุดก็มีผลกระทบถึงสถาบันพระศาสนา ทำให้ข่าวที่ทำให้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ เกิดเสียหาย ทำให้คนไทยห่างพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น คุณภาพพระสงฆ์ด้อยลง เพราะติดในบริโภคนิยม เหมือนกับฆราวาส รวมถึงการลดน้อยลงเรื่อย ๆ ของพระสงฆ์และสามเณรซึ่งเป็นทายาทผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาตลอดด้วย การบวชก็น้อยลงด้วย หรือบวชเพียงระยะสั้น โดยไม่จำพรรษาแล้วสึกออกมา ซึ่งมีสาเหตุประการหนึ่งคือค่านิยมการบวชของคนไทยพุทธส่วนใหญ่ก็ได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งไปสอดคล้องกับคำของ **ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์** กล่าวว่าตามสภาพความเป็นจริงที่เห็นอยู่ทั่วไป คนไทย

^{๑๐๙} พระปลัดผดุงศักดิ์ ธมฺมทีโป , “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักเรียนเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๒ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ”, **ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

นิยมการบวชเรียนหรือบรรพชาอุปสมบทน้อยลงสัดส่วนของจำนวนพระภิกษุและสามเณร กับจำนวนพลเมืองต่ำมา การบวชเรียนทำให้พระเถรที่บวชมาแล้วได้ปฏิบัติหน้าที่คือ ๑. หน้าที่เล่าเรียนพระธรรมวินัย ๒. หน้าที่ประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๓. หน้าที่สั่งสอนศิษย์ ๔. หน้าที่ในการธำรงรักษาพระศาสนา ๕. การสร้างศาสนทายาทในพระพุทธศาสนา จึงทำให้การสร้างบุคลากรในการธำรงรักษาและเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาลดน้อยลงไป ในอนาคตเราจะหาศาสนทายาทที่มีเก่งพร้อมทั้งปริยัติและปฏิบัติได้อย่างไร และที่ไหน^{๑๑๐}

ณัฐิกา ลิ้มเฉลิม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากลวิธีในการส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเหินวน (ประชาอุทิศ) จังหวัดราชบุรี เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๑ ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยการนำพระภิกษุสงฆ์เข้ามาเป็นครูสอนในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน และยังเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ มีที่ปรึกษา มีที่พึ่งทางหลักพระพุทธศาสนา จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน พร้อมที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม จากสภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนวัดเหินวน (ประชาอุทิศ) ที่ผ่านมาพบว่า ยังไม่บรรลุถึงจุดหมายของหลักสูตร ครูยังใช้การสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธี การสอนแบบอื่น ๆ ทำให้นักเรียนทราบเพียงทฤษฎีการปฏิบัติ มีเพียงแต่การสอนให้รู้เท่านั้น ขาดการสอนให้ปฏิบัติ จึงทำให้นักเรียนไม่เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หรือไม่มีคุณธรรม จริยธรรมในตัวเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ นักเรียนไม่มีคุณธรรมจริยธรรม^{๑๑๑}

ไพจิตร นาคแย้ม ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการสอนซ่อมเสริมข องโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า ในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันว่า หน่วยงานที่สำคัญที่สุดต่อการจัดการศึกษาคือโรงเรียน เพราะมีหน้าที่ให้การศึกษาอบรมโดยตรง ดังนั้นวัตถุประสงค์หลักของการบริหารโรงเรียน ก็เพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่มุ่งจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม วัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขซึ่งตรงกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าคือหลักไตรสิกขา มีศีล สมาธิ และปัญญา และบรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรคือมุ่งพัฒนาคุณของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพ

^{๑๑๐}พระมหากิตติพัฒน์ ศรีนาค, “แนวโน้มวิกฤตพระสงฆ์ ศาสนทายาทเนื่องด้วยการบวชในสังคมไทย ปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีการบวชระยะสั้นของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดราชบุรี”, รายงานการวิจัย , (เครือข่ายการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐).

^{๑๑๑}ณัฐิกา ลิ้มเฉลิม, “การพัฒนากลวิธีในการส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเหินวน”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐).

ชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานความเป็นไทย และความเป็นสากล^{๑๑๖}

พระมหากษัตริย์ ธีรธมโม ได้ศึกษาเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน : กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี วัดหลวงพ่ อสตรธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี ” พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานมีระดับความพึงพอใจต่อการจัดการฝึกการอบรมการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามแนวสติ ปฏฐาน ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านสถานที่ มีระดับความพึงพอใจของผู้มาปฏิบัติธรรมต่อสถานที่ ฝึกการอบรมและปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามแนวสติปฏฐาน ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ด้านเนื้อหาหลักสูตรการอบรม มีระดับความพึงพอใจของผู้มาปฏิบัติธรรมต่อเนื้อหาหลักสูตรของการจัดการฝึกการอบรมและปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามแนวสติปฏฐาน ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๙ ด้านวิทยากร มีระดับความพึงพอใจของผู้มาปฏิบัติธรรมต่อวิทยากรผู้ดำเนินการจัดการฝึกการอบรมและแนะนำ การปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามแนวสติปฏฐาน ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗ ด้านการให้บริการ มีระดับความพึงพอใจของผู้มาปฏิบัติธรรมต่อการเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการในการจัดฝึกการอบรมและปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามแนวสติ ปฏฐาน ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ และ ด้านความรู้สึกรักนึกคิดถึงเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับ จากการฝึกอบรมการปฏิบัติธรรม มีระดับความพึงพอใจของผู้มาปฏิบัติธรรมต่อการจัดการฝึกการอบรมและปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามแนวสติปฏฐาน ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑^{๑๑๗}

พระครูพลธรรมภักดิ์ (นิพนธ์ พลวโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของเจ้าอาวาสในการพัฒนาชุมชนในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ” พบว่า ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทของเจ้าอาวาสในการพัฒนาชุมชนในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านที่อยู่ในระดับมาก คือ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการเผยแผ่ธรรม และ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ส่วนด้านสาธารณะสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลางปัญหาส่วนใหญ่ของเจ้าอาวาสในการพัฒนาชุมชนในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี คือ การขาดความร่วมมือจากผู้นำชุมชน เนื่องจากการประสานงานที่ไม่ต่อเนื่อง ขาดการพัฒนาในด้านการมีจิตสาธารณะของบุคลากรส่วนท้องถิ่น และการแตกความสามัคคีของประชาชนในชุมชนในการร่วมกันพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการ ดังนั้น เจ้าอาวาสควรสร้างความสามัคคีในชุมชนโดยการกระตุ้นการทำงานร่วมกันโดยเน้นกระบวนการ มิใช่เป้าหมาย จากนั้นจึงเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่บุคลากรโดยการประยุกต์กล

^{๑๑๖}ไพจิตร นาคแย้ม , “การพัฒนาการสอนซ่อมเสริมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”,วิทยานิพนธ์ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕).

^{๑๑๗}พระมหากษัตริย์ ธีรธมโม ได้ศึกษาเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน : กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี วัดหลวงพ่ อสตรธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี ”, ปรินญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ยุทธ์ใหม่ๆ ในการให้ความรู้ด้านศาสนธรรมที่เน้นความง่ายต่อการเข้าใจ และการพัฒนาตนเองของเจ้าอาวาสอย่างสม่ำเสมอ^{๑๑๔}

พระครูสังฆรักษ์ ชุมพล โฆสวโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ” โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสงเคราะห์ทางวัตถุ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๑ ส่วนในด้าน การสงเคราะห์ทางจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๖ แนวทางการพัฒนา ๑. พระสงฆ์ควรจัดตั้งศูนย์บรรเทาทุกข์ทางจิตใจเพื่อให้บริการคำปรึกษาปัญหาด้านจิตใจ สนทนาธรรม ทางโทรศัพท์ ในรูปแบบ “สายด่วนบรรเทาทุกข์ทางใจ ” ๒. พระสงฆ์ควรทำงานใน ชิงรุก คือ ไม่รอให้คนเข้าไปหาถึงวัด แต่เป็นฝ่ายนำธรรมะมาให้ประชาชนถึงบ้าน เช่น การจัดรายการธรรมะโดยออกเสียงตามสายหรือหออกระจายข่าวประจำชุมชน ๓. ผู้ปกครองคณะสงฆ์ควรให้ความสนับสนุนพระสงฆ์ที่ทำงานด้านการสงเคราะห์จิตใจแก่ประชาชน พัฒนาศักยภาพด้านการศึกษา ให้มีคว ามรู้ ความสามารถ ในการให้การอบรมสั่งสอน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนได้ทุกเพศทุกวัย^{๑๑๕}

พระอำพล สุกุโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ” พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอาคารสถานที่ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่เหลืออีก ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และด้านการประชาสัมพันธ์ อยู่ ในระดับปานกลาง แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร ควรมีนโยบายในการสรรหานักเรียนที่จะเข้ามาบวชศึกษาเล่าเรียนให้มีทั้งคุณภาพ และปริมาณและควรเน้นบุคลากรและรักษาบุคลากรทางการศึกษาเอาไว้ ด้านอาคารสถานที่ ควรมีการแบ่งสัดส่วนที่ชัดเจนในอาคารสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ด้านงบประมาณ ควรจัดหาทุนในการช่วยเหลือให้เป็นระบบและมีผู้ดูแลอย่างชัดเจนและเข้มแข็ง เพื่อการประสานงานที่ดี ด้านวัสดุอุปกรณ์ ควรมีผู้ดูแลและซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้มีสภาพที่ใช้การได้นานและประหยัด ด้านประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างแพร่หลาย เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่จะมาศึกษาได้รับและเพื่อให้สาธุชนได้มีส่วนในการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุสามเณร^{๑๑๖}

^{๑๑๔} พระครูพลธรรมภริต (นิพนธ์ พลวโร), “บทบาทของเจ้าอาวาสในการพัฒนาชุมชนใน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ”, **ปริญาญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๑๕} พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โฆสวโร “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, **ปริญาญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๔).

^{๑๑๖} พระอำพล สุกุโท , “สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ”, **ปริญาญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๔).

พระปลัดสุเทพ สุเทโว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ ในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรีพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อ วัฒนธรรมท้องถิ่นในปัจจุบันโดยภาพรวมถือว่ามีน้อยมากซึ่งมาจากปัจจัยด้านบุคลากร และการดำเนินงานโดยขาดแผนงานที่มีคุณภาพเนื่องจากวิทยาการสมัยใหม่ที่พัฒนาอย่างรวดเร็วจนส่งผลให้ ความสนใจวัดน้อยลงทั้งในด้านการศึกษา การแพทย์ เหลืออยู่เพียงบทบาทในการเป็นศูนย์รวมทาง จิตใจ การส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำของพระสงฆ์นั้น ควรศึกษาและกระทำให้เป็นแบบบูรณาการ โดยร่วมมือกับทุกภาคส่วนของท้องถิ่นมีการประเมินเป็นระยะและควรทำผ่านบทบาทของพระสงฆ์ใน ๓ ด้าน คือ ๑) การส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำผ่านบทบาทด้านการพัฒนาชุมชน ควรเป็นไป ในรูปแบบของการ ร่วมสร้างจุดเด่นให้กับชุมชนด้วยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ตนมี ๒) การส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำผ่านบทบาทด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมควรเป็นไปในรูปแบบการ ประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงและการส่งเสริมอย่างบูรณาการจากทุกภาคส่วนของชุมชน ๓) การส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำผ่านบทบาทด้านการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ควรเป็นไป ในรูปแบบการส่งเสริมกิจกรรมเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมไทยทรงดำ และกระตุ้นประชาชนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่างๆ^{๑๑๗}

พระครูปลัดกัญไธ้ ขุดินธโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี” พบว่า นักเรียนมี ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียนในระดับ มัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเพื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในด้าน การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็น ว่า ควรจัดให้มีสถานที่ที่ร่มรื่น สะอาด สวยงาม และสงบ ควรเพิ่ม ซีดี หรือวีดีโอ ควรจัดให้มีค่าย ธรรมะ หรือค่ายคุณธรรมเพิ่มขึ้น และจัดให้มีการประเมินผลหลังเรียนอย่างเป็นระบบ^{๑๑๘}

สรุปได้ว่า บุคคลที่จะเลือกปฏิบัติด้วยวิธีการอย่างไรให้เหมาะสมกับตนเองได้มากที่สุด และมีขยายออกไปก็จะเป็นกลุ่มเป็นก้อนที่ใหญ่ และมีสมรรถนะที่เข้มแข็ง ด้านกายมีคุณธรรม ด้านใจมีหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาหนุนเนื่องให้เกิดผลที่ดีทั้งแก่ตนและคนรอบข้าง ทำให้ โลกนี้ เป็นโลกที่มีสันติธรรมทำให้ทุกคนมีแต่ความสงบและสามัคคีทั้งกายและใจ อันเป็นเนื่องมาจาก ได้ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่คำสอนพระพุทธศาสนา อันทำให้เกิดประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่ายคือพระสงฆ์ และ พุทธศาสนิกชนผู้ให้การสนับสนุนอย่างแท้จริง เพื่อชีวิตและสังคม (กฎแห่งกรรม) ที่มีประสิทธิภาพได้ อย่างยั่งยืน

^{๑๑๗} พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โสสวโร , “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภโพนาราม จังหวัดราชบุรี”, **ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๔).

^{๑๑๘} พระครูปลัดกัญไธ้ ขุดินธโร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ในระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ”, **ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

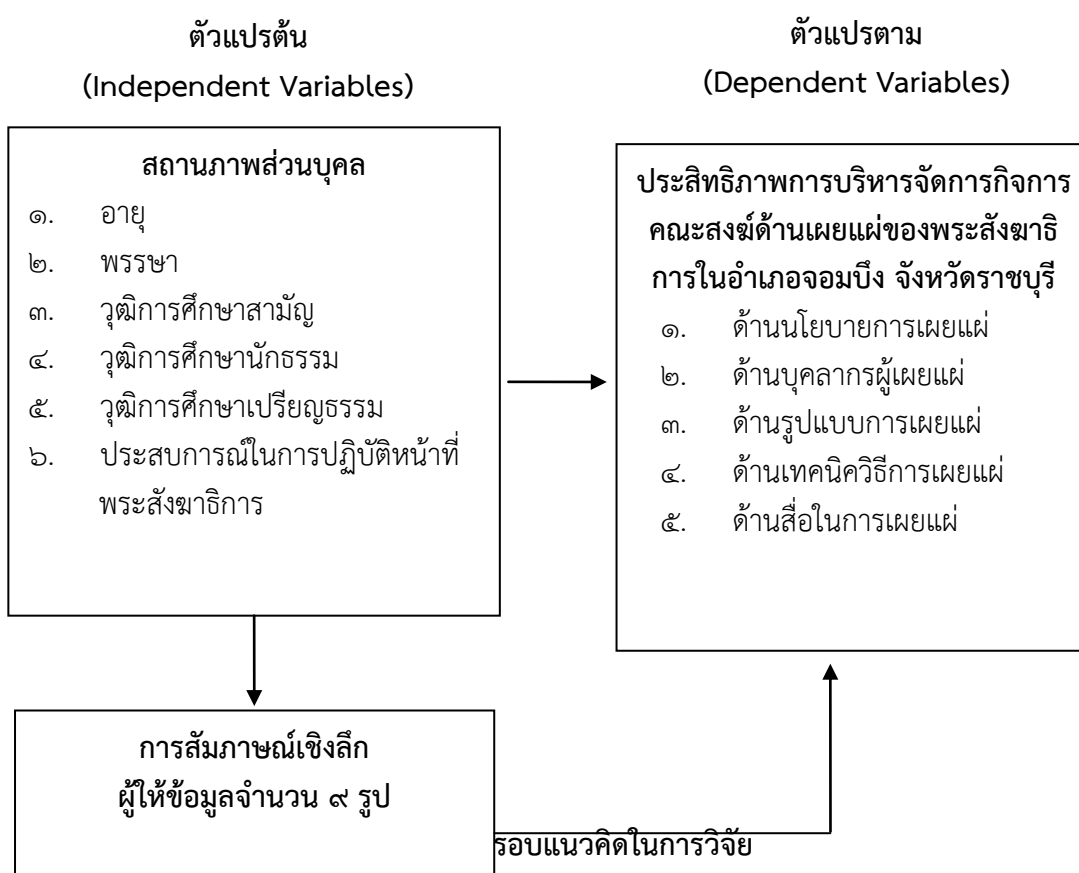
๒.๖ กรอบแนวความคิดของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยซึ่ง ประกอบด้วยตัวแปรต้น และตัวแปรตาม

ตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ, พรรษา, วุฒิการศึกษาสามัญ, วุฒิการศึกษานักธรรม, วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ

ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี และวัตถุประสงค์ของการวิจัยผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา คือ ด้านนโยบายการเผยแผ่, ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่, ด้านรูปแบบการเผยแผ่, ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่, ด้านสื่อในการเผยแผ่

ดังที่จะเขียนเป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๖ ตำบล จำนวน ๖๖๔ รูป^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุ สงฆ์และ พระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ใน ๖ ตำบล ได้แก่ ตำบลจอมบึง, ตำบลปากช่อง, ตำบลด่านทับตะโก, ตำบลรางบัว, ตำบลแก้มอ้น, ตำบลเบิกไพร มี ๓๔ วัด รวมสำนักสงฆ์อีกเป็นจำนวน ๘ สำนักสงฆ์ ซึ่งมีจำนวนพระภิกษุสงฆ์และสามเณรรวมกัน ๖๖๔ รูป^๒ โดยการเปิดตารางของทาโรยามาเน^๓ ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๐ คน มีค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกิน ๐.๐๕ เปอร์เซ็นต์ ดังสูตรต่อไปนี้

^๑สำนักงานกองงานกองงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอจอมบึง “แฟ้มเอกสารเย็บเล่ม” ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ วันที่ ๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔

^๒สำนักงานกองงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอจอมบึง แฟ้มเอกสารเย็บเล่ม ปี พ.ศ. ๒๕๕๔

^๓สุวรรณี ศิริโกศาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖).

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2} = \frac{๖๖๔}{1 + ๖๖๔(๐.๐๕)^2} = ๒๕๐$$

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยการแบ่งประชากรในอำเภอออกเป็นตำบลได้ ๖ ตำบลแล้วจึงแจกแบบสอบถามโดยใช้สูตรดังต่อไปนี้

$$\text{ขนาดกลุ่มตัวอย่าง} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรแต่ละตำบล}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

$$n = \frac{๖๖๔}{1 + ๖๖๔(๐.๐๕)^2}$$

$$n = \frac{๖๖๔}{1 + ๖๖๔(๐.๐๐๒๕)}$$

$$n = \frac{๖๖๔}{1 + ๑.๖๖} = \frac{๖๖๔}{๒.๖๖} = ๒๔๙.๖๒๔ = ๒๕๐$$

๓.๑.๒.๑ สุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยการแบ่งประชากรออกตามตำบลจำนวนทั้งหมด ๖ ตำบล

๓.๑.๒.๒ ทำการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนของประชากรรายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๓.๑

ตาราง ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พระภิกษุ สงฆ์ และพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ที่	ตำบล/เขต	ประชากร (รูป)	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง (รูป)
๑	ตำบลจอมบึง	๘๘	๓๓
๒	ตำบลปากช่อง	๒๔๘	๙๓
๓	ตำบลด่านทับตะโก	๘๗	๓๓
๔	ตำบलगิ้ว	๑๓๖	๕๑
๕	ตำบลแก้มอ้น	๕๗	๒๒
๖	ตำบลเบิกไพร	๔๘	๑๘
รวม		๖๖๔	๒๕๐

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีขั้นตอน การตรวจสอบคุณภาพ และลักษณะของเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือในการสอบถาม

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชาชนที่มีลักษณะ คล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่ม

ตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

๑)แบบสอบถาม (Questionnaire)

แบบสอบถาม (Questionnaire) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี รวมทั้งศึกษาปัญหา และแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษา ราชธรรม วุฒิการศึกษา ปริญญาตรีธรรม ซึ่ง เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ทั้ง ๕ ด้าน ประกอบด้วย ด้านนโยบายการเผยแผ่ , ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ , ด้านรูปแบบการเผยแผ่ , ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ , และด้านสื่อในการเผยแผ่ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑) ด้านนโยบายการเผยแผ่ มีคำถามทั้งหมด ๗ ข้อ

๒) ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ มีคำถามทั้งหมด ๗ ข้อ

๓) ด้านรูปแบบการเผยแผ่ มีคำถามทั้งหมด ๗ ข้อ

๔) ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ มีคำถามทั้งหมด ๗ ข้อ

๕) ด้านสื่อในการเผยแพร่ มีคำถามทั้งหมด ๗ ข้อ

ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)^๔ มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕	หมายความว่า	ระดับประสิทธิภาพ	มากที่สุด
๔	หมายความว่า	ระดับประสิทธิภาพ	มาก
๓	หมายความว่า	ระดับประสิทธิภาพ	ปานกลาง
๒	หมายความว่า	ระดับประสิทธิภาพ	น้อย
๑	หมายความว่า	ระดับประสิทธิภาพ	น้อยที่สุด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกจ่ายกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียง กับกลุ่มประชากรที่จะทำการศึกษา ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ในตำบลบ้านบึง ตำบล บ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี จำนวน ๓๐ ตัวอย่าง เพื่อทดสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามอย่างชัดเจนหรือไม่ เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาดังที่ได้กำหนดไว้แล้ว

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นข้อคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) ให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ เพื่อปรับปรุงในส่วนที่เป็นปัญหาและอุปสรรค

๒) ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (Interview) ในการวิจัยนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๗ รูป

สำหรับเก็บข้อมูลจาก ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีจำนวน ๗ รูป ดังนี้

๑) พระครูวิบุลกิจสุนทร	เจ้าคณะอำเภोजอมบึง
๒) พระครูสุพจน์ปัญญการ	รองเจ้าคณะอำเภोजอมบึง
๓) พระครูรัตนกิตติวัฒน์	เจ้าคณะตำบลรางบัว-เบิกไพร
๔) พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินธโร	เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๒
๕) พระครูสังฆรักษ์ชวลิต ญาณชลโต	เจ้าคณะตำบลด่านทับตะโก-แก้มอัน
๖) พระใบฎีกาอรุณ อรุโณ	เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑
๗) เจ้าอธิการชูชาติ โชติโกโร	เจ้าคณะตำบลจอมบึง

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๙ - ๑๓๐.

๑. ข้อคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการ ศึกษาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษาซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามมีจำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑) อาจารย์พระครูสังฆวิทย์ กัณฑ์พรพรณ ชยท ตโต อาจารย์ ประจำหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

๒) อาจารย์ ดร. พิเชฐ ทังโต หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) อาจารย์วันชัย สุขตาม อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) อาจารย์สหัสพร พัยรัตน์ อาจารย์พิเศษ หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)^๕

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาตรวจหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๖ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้สำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล ลงใจต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

^๖ Cronbach, Lee J, *Essentials of psychological testing*, 4 th ed., (New York : Harper & Row, 1971), p.67.

๑. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากโครงการหลักสูตรพุทธ ศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กราบเรียน เจ้าคณะอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

๒. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไป แจกให้กับคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๒๕๐ รูป โดยใช้ วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากตามลำดับ ซึ่งในการแจก แบบสอบถามผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความ สมบูรณ์ ความถูกต้องในการตอบ แบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกรับที่สมบูรณ์ ถูกต้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้ การบันทึก คะแนนแต่ละข้อ แต่ละคน ลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลสนทนาลงในเครื่อง คอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ การนำเสนอ และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทดสอบ สมมติฐาน ดังนี้

๑) ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

๒) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้อธิบาย ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระ สังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

๓) ค่า t-test ใช้ในการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ ที่มีการแบ่งเกณฑ์ เป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ เพศ

๔) ค่า One – Way ANOVA ใช้ในการทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ ซึ่ง จำแนกออกเป็น ๓ กลุ่มขึ้นไป ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิ การศึกษาเปรียญธรรม วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง ของ ค่าเฉลี่ยเป็นคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๕) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดง ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนา ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technic)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง ประสิทธิภาพการ บริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยนำมาแสดงในรูปแบบของตารางและคำบรรยายประกอบ ซึ่งมีรายละเอียด ๓ ตอน ดังนี้

๔.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์และพระสังฆาธิการ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

๔.๓ เปรียบเทียบความคิดเห็นของ พระภิกษุสงฆ์และ พระสังฆาธิการ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๔ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอที่สะดวกและอ่านเข้าใจง่าย ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่ม ที่เป็นอิสระจากกัน (t-test Independent Samples)
F	แทน	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ๓ กลุ่มขึ้นไป (One-Way ANOVA)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๔.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม รายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

(n = ๒๕๐)

ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
๑. สถานภาพ		
พระสังฆาธิการ	๓๙	๑๕.๖
พระลูกวัด	๒๑๑	๘๔.๔
๒. อายุ		
๒๐ – ๓๐ ปี	๑๖๒	๖๔.๘
๓๑ – ๔๐ ปี	๔๖	๑๘.๔
๔๑ – ๕๐ ปี	๑๘	๗.๒
๕๑ – ๖๐ ปี	๑๕	๖.๐
มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป	๙	๓.๖
๓. พรรษา		
๑ – ๕ พรรษา	๒๐๖	๘๒.๔
๖ – ๑๐ พรรษา	๓	๑.๒
๑๑ – ๑๕ พรรษา	๑๙	๗.๖
๑๖ – ๒๐ พรรษา	๕	๒.๐
มากกว่า ๒๐ พรรษา ขึ้นไป	๑๗	๖.๘
๔. วุฒิทางการศึกษาสามัญ		
ประถมศึกษา	๕๓	๒๑.๒
มัธยมศึกษาตอนต้น	๙๑	๓๖.๔
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	๗๔	๒๙.๖
อนุปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	๑๓	๕.๒
ปริญญาตรี	๘	๓.๒
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๑	๔.๔

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ) จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

(n = ๒๕๐)

๕. วุฒิทางการศึกษานักธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๓๙	๑๕.๖
นักธรรมชั้นโท	๘	๓.๒
นักธรรมชั้นเอก	๕๒	๒๐.๘
ไม่มีวุฒินักธรรม	๑๕๑	๖๐.๔
๖. วุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม		
ประโยค ๑ – ๒ ถึง ป.ธ. ๓	๓	๑.๒
ป.ธ. ๔ ถึง ป.ธ. ๖	๔	๑.๖

ป.ธ. ๗ ถึง ป.ธ. ๙	๒	.๘
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๒๔๑	๙๖.๔

จากตารางที่ ๔.๑ เป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

พบว่า พระภิกษุสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานภาพเป็นพระลูกวัด จำนวน ๒๒๑ คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๔ มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี จำนวน ๑๖๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ มีพรรษา ๑ - ๕ พรรษา จำนวน ๒๐๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๔ มีวุฒิการศึกษาสามัญ มัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน ๙๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๔ ไม่มีวุฒิการศึกษานักธรรม จำนวน ๑๕๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๔ และ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๒๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๔

๔.๒ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมและจำแนกตามรายด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายการเผยแผ่ , ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ , ด้านรูปแบบการเผยแผ่ , ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ , และด้านสื่อในการเผยแผ่ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๗

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	ระดับประสิทธิภาพ (n = ๒๕๐)		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่	๒.๔๑	๐.๘๕	น้อย
๒. ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่	๒.๓๐	๐.๗๘	น้อย

๓. ด้านรูปแบบการเผยแพร่	๒.๓๓	๐.๗๙	น้อย
๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่	๒.๕๒	๐.๗๘	ปานกลาง
๕. ด้านสื่อในการเผยแพร่	๒.๕๔	๐.๘๑	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๔๒	๐.๗๕	น้อย

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๔๒$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่, ด้านสื่อในการเผยแพร่ และ ส่วนด้านนโยบายการเผยแพร่, ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่, ด้านรูปแบบการเผยแพร่ อยู่ในระดับน้อยทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแพร่

(n = ๒๕๐)

ด้านนโยบายการเผยแพร่	ระดับประสิทธิภาพ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระสังฆาธิการได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๒.๒๓	๐.๙๑	น้อย
๒. พระสังฆาธิการได้มีการจัดทำแผนดำเนินการด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๒.๓๒	๐.๙๘	น้อย
๓. พระสังฆาธิการได้มีการจัดตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๒.๕๘	๑.๐๙	ปานกลาง
๔. พระสังฆาธิการได้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๒.๕๒	๑.๐๐	ปานกลาง
๕. พระสังฆาธิการได้มีการเปิดให้คณะสงฆ์ ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย	๒.๔๖	๐.๙๖	น้อย
๖. พระสังฆาธิการได้มีการกำหนดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยจัดประชุมร่วมกัน	๒.๔๔	๐.๙๘	น้อย
๗. พระสังฆาธิการได้มีการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างศาสน	๒.๓๖	๑.๐๔	น้อย

ทายาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา			
ภาพรวม	๒.๔๑	๐.๘๕	น้อย

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ กิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบาย การเผยแผ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X}$ = ๒.๔๑) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า พระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแผ่ อยู่ในระดับ ปานกลาง ได้แก่ พระสังฆาธิการได้มีการจัดตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ,พระสังฆาธิการได้มีการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และส่วนที่เหลืออยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่

(n = ๒๕๐)

ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่	ระดับประสิทธิภาพ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพงดงามน่าเลื่อมใสศรัทธาแก่สาธุชน	๒.๔๑	๐.๙๕	น้อย
๒. บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีความเพียรพยายาม ใฝ่เรียนรู้ ขยันอดทน เสียสละ มั่นคงในการสร้างชาติ	๒.๓๐	๐.๘๔	น้อย
๓. บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความยุติธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี	๒.๑๗	๐.๘๕	น้อย
๔. บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างพระสงฆ์และประชาชน	๒.๑๓	๑.๐๖	น้อย
๕. บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีการฝึกอบรมพระวิทยากรเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๒.๓๒	๐.๙๕	น้อย
๖. บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำความรู้ในสาขาต่างๆมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารธรรมะ	๒.๔๕	๐.๙๑	น้อย
๗. บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้มีเทคนิควิธีการโน้มน้าวใจในการสื่อสารธรรมะทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟังเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา	๒.๓๖	๐.๘๗	น้อย
ภาพรวม	๒.๓๐	๐.๗๘	น้อย

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ กิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = ๒.๓๐$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ พระภิกษุสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านรูปแบบการเผยแผ่

(n = ๒๕๐)

ด้านรูปแบบการเผยแผ่	ระดับประสิทธิภาพ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการชี้แจงแสดงเหตุผลให้ผู้ฟังรู้ถึงเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น	๒.๒๙	.๙๓๐	น้อย
๒. บุคลากรผู้เผยแผ่มีท่วงท่าลีลาสำนวนโวหารเป็นรูปแบบในการเทศนาธรรมโดยเฉพาะ	๒.๔๔	.๙๒๖	น้อย
๓. บุคลากรผู้เผยแผ่ มีรูปแบบการเทศนาให้ความรู้ที่ผู้ฟังสามารถปฏิบัติตามได้	๒.๒๐	.๘๖๕	น้อย
๔. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการแสดงธรรมในรูปแบบที่มีการกำหนดหัวข้อเรื่องตามลำดับ	๒.๔๕	.๘๗๓	น้อย
๕. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการนำเสนอพุทธธรรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ชี้ทางออกบอ กทางถูกปลุกทางงามตามหลักทางพระพุทธศาสนา	๒.๒๘	.๘๙๗	น้อย
๖. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการนำเสนอข้อมูลเป็นประเด็นเชิงวิชาการเกี่ยวกับความเป็นไปของศาสนา สังคม และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น	๒.๒๘	๑.๐๒	น้อย
๗. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการนำเสนอรูปแบบพุทธธรรมที่นำมาแก้ปัญหาชีวิตตัวเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติได้ให้เกิดขึ้นดี	๒.๓๗	.๙๔๕	น้อย
ภาพรวม	๒.๓๓	.๗๙๘	น้อย

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ กิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านรูปแบบการเผยแผ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{X} = ๒.๓๓$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า พระภิกษุ

สงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านรูปแบบการเผยแผ่ อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่

(n = ๒๕๐)

ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่	ระดับประสิทธิภาพ		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
๑. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการเชิญชวนประชาชนทั่วไปเข้ามาฟังธรรมและปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญต่างๆ	๒.๓๕	.๙๗๕	น้อย
๒. บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีโครงการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ภายในวัด ชุมชน แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป	๒.๓๖	.๘๖๗	น้อย
๓. บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและเนื่องในวันสำคัญต่างๆ	๒.๔๙	.๙๓๖	น้อย
๔. บุคลากรผู้เผยแผ่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธอนุรักษ์ เช่น ไหว้พระ ๙ วัด โบราณสถาน ศาสนวัตถุ เป็นต้น	๒.๗๒	๑.๐๓	มาก
๕. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดส่งพระธรรมทูตไปยังโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ	๒.๖๖	๑.๐๐	มาก
๖. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดโครงการธรรมจาริกสู่ประชาชนที่อยู่ห่างไกลวัด	๒.๖๒	.๙๗๐	มาก
๗. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดตั้งการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภายในวัดและสถานศึกษาต่างๆ	๒.๔๓	๑.๐๕	น้อย
ภาพรวม	๒.๕๒	.๗๘๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๒.๕๒) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ บุคลากรผู้เผยแผ่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธอนุรักษ์ เช่น ไหว้พระ ๙ วัด โบราณสถาน ศาสนวัตถุ เป็นต้น, บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดส่งพระธรรมทูตไปยังโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ , บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดโครงการธรรมจาริกสู่ประชาชนที่อยู่ห่างไกลวัด และอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านสื่อในการเผยแผ่

(n = ๒๕๐)

ด้านสื่อในการเผยแผ่	ระดับประสิทธิภาพ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีการบรรยายธรรมตามสถานีวิฑูรกระจายเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์	๒.๖๕	๑.๑๓	ปานกลาง
๒. บุคลากรผู้เผยแผ่จัดทำหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้มีการรักษาจริยวัตรพึงธรรมะภายในวัด	๒.๒๖	.๘๙๓	น้อย
๓. บุคลากรผู้เผยแผ่จัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป	๒.๔๗	.๙๑๔	น้อย
๔. บุคลากรผู้เผยแผ่ จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัด และจัดให้มีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม	๒.๕๒	.๙๒๗	ปานกลาง
๕. บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีวารสารธรรมะ แผ่นพับเป็นรายเดือนรายปี เป็นต้น	๒.๖๖	๑.๑๐	ปานกลาง
๖. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดทำหนังสือธรรมะแจกจ่ายหรือจำหน่ายสำหรับผู้สนใจในราคาที่เป็นธรรม	๒.๖๘	๑.๐๐	ปานกลาง
๗. บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดทำแผ่นซีดีบันทึกเสียงเพื่อนำไปเผยแผ่ในสถานที่ต่างๆ	๒.๕๔	.๙๕๒	ปานกลาง
ภาพรวม	๒.๕๔	.๘๐๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านสื่อในการเผยแผ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}$ = ๒.๕๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอ จอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านสื่อในการเผยแผ่ อยู่ในระดับ ปานกลางได้แก่ บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีการบรรยายธรรมตามสถานีวิฑูรกระจายเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์ , บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและจัดให้มีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม , บุคลากรผู้เผยแผ่ จัดให้มีวารสารธรรมะ แผ่นพับเป็นรายเดือนรายปี เป็นต้น , บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดทำหนังสือธรรมะแจกจ่ายหรือจำหน่ายสำหรับผู้สนใจในราคาที่เป็นธรรม, บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดทำแผ่นซีดีบันทึกเสียงเพื่อนำไปเผยแผ่ในสถานที่ต่างๆ และอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของ พระภิกษุสงฆ์ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของ พระภิกษุสงฆ์ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษา นักระรรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ตามสมมติฐาน ๑ – ๖ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑

พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็น ต่างกันต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพ

(n = ๒๕๐)

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ กิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ	สถานภาพ				t	Sig
	พระสังฆาธิการ		พระลูกวัด			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่	๒.๓๘	.๘๔๒	๒.๔๒	.๘๕๐	.๐๙๕	.๗๕๘
๒. ด้านบุคลากรการเผยแผ่	๒.๒๔	.๗๙๓	๒.๓๒	.๗๗๕	.๒๘๐	.๕๙๗
๓. ด้านรูปแบบการเผยแผ่	๒.๒๔	.๘๒๒	๒.๓๔	.๗๙๔	.๕๔๓	.๔๖๒
๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่	๒.๔๕	.๗๘๑	๒.๕๓	.๗๘๔	.๓๔๓	.๕๕๙
๕. ด้านสื่อในการเผยแผ่	๒.๕๖	.๘๒๙	๒.๕๓	.๘๐๖	.๐๒๕	.๘๗๕
รวม	๒.๓๗	.๗๕๘	๒.๔๓	.๗๔๖	.๑๘๑	.๖๗๑

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ มีความคิดเห็นต่างกันต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในด้านรูปแบบการเผยแผ่ และด้านสื่อในการเผยแผ่ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๒

พระภิกษุสงฆ์ ที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของ พระภิกษุสงฆ์ ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามอายุ

(n = ๒๕๐)

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ กิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ	๒๐ - ๓๐ ปี		๓๑ - ๔๐ ปี		๔๑ - ๕๐ ปี		๕๑ - ๖๐ ปี		มากกว่า ๖๐ ปี		F	Sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่	๒.๔๓	. ๐๘๔	๒.๒๙	๑.๐๐	๒.๕๖	. ๘๒๔	๒.๓๔	. ๖๘๐	๒.๕๕	๑.๐๙	.๔๖๘	.๗๕๙
๒. ด้านบุคลากรการเผยแผ่	๒.๓๑	. ๗๒๗	๒.๑๙	. ๘๘๑	๒.๕๙	. ๗๕๑	๒.๑๒	. ๕๗๘	๒.๔๗	๑.๒๘	๑.๑๖	.๓๒๖
๓. ด้านรูปแบบการเผยแผ่	๒.๓๖	. ๗๔๘	๒.๑๗	. ๙๑๑	๒.๕๗	. ๗๕๕	๒.๑๒	. ๕๑๔	๒.๔๗	๑.๓๔	๑.๒๖	.๒๘๔
๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่	๒.๕๗	. ๗๕๕	๒.๒๔	. ๘๕๕	๒.๖๑	. ๖๙๒	๒.๕๖	. ๕๔๖	๒.๖๕	๑.๑๘	๑.๗๖	.๑๓๖
๕. ด้านสื่อในการเผยแผ่	๒.๕๔	. ๗๘๔	๒.๔๑	. ๙๒๔	๒.๗๓	. ๖๙๑	๒.๖๙	. ๕๒๓	๒.๕๕	๑.๒๐	.๖๔๐	.๖๓๔
รวม	๒.๔๔	. ๗๐๖	๒.๒๖	. ๘๖๖	๒.๖๑	. ๖๙๑	๒.๓๖	. ๔๗๓	๒.๕๔	๑.๒๐	.๙๑๔	.๔๕๖

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่

(n = ๒๕๐)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	๕๑ - ๖๐ ปี	มากกว่า ๖๐ ปี
		๒.๕๗	๒.๒๔	๒.๖๑	๒.๕๖	๒.๖๕
๒๐ - ๓๐ ปี	๒.๕๗	-	*-๐.๓๓	๐.๐๔	๐.๐๑	๐.๐๘
๓๑ - ๔๐ ปี	๒.๒๔	-	-	๐.๐๔	๐.๓๒	๐.๔๑
๔๑ - ๕๐ ปี	๒.๖๑	-	-	-	๐.๐๕	๐.๐๔
๕๑ - ๖๐ ปี	๒.๕๖	-	-	-	-	๐.๐๙
มากกว่า ๖๐ ปี	๒.๖๕	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พระภิกษุสงฆ์และพระสังฆาธิการที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่ น้อยกว่าพระภิกษุสงฆ์และพระสังฆาธิการที่มีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓

พระภิกษุสงฆ์ที่มีระดับพรรษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามระดับพรรษา

(n = ๒๕๐)

ประสิทธิภาพการบริหาร จัดการกิจการคณะสงฆ์ด้าน การเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ	๑ - ๕ พรรษา		๖ - ๑๐ พรรษา		๑๑ - ๑๕ พรรษา		๑๖ - ๒๐ พรรษา		มากกว่า ๒๐ พรรษา		F	Sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่	๒.๔๒	.๘๕๖	๒.๖๖	.๓๕๙	๒.๒๒	.๘๗๔	๒.๖๕	.๒๙๒	๒.๔๖	.๙๐๑	.๔๓๖	.๗๘๒
๒. ด้านบุคลากรการเผยแผ่	๒.๓๑	.๗๘๓	๒.๖๑	.๓๕๙	๒.๐๙	.๕๙๔	๒.๖๘	.๓๙๖	๒.๓๐	.๙๘๘	.๗๖๕	.๕๔๙
๓. ด้านรูปแบบการเผยแผ่	๒.๓๔	.๘๐๑	๒.๗๖	.๒๙๗	๒.๑๓	.๖๖๕	๒.๔๘	.๔๒๓	๒.๓๑	๑.๐๑	.๕๕๙	.๖๙๓
๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่	๒.๕๓	.๗๙๒	๒.๕๗	.๓๗๗	๒.๒๔	.๖๔๓	๒.๖๐	.๒๗๔	๒.๖๒	.๙๔๓	.๖๗๙	.๖๐๗
๕. ด้านสื่อในการเผยแผ่	๒.๕๓	.๘๑๐	๒.๓๓	.๗๑๙	๒.๔๖	.๘๖๖	๒.๘๘	.๑๙๙	๒.๖๐	.๙๑๑	.๓๔๑	.๘๕๐
รวม	๒.๔๓	.๗๕๓	๒.๕๙	.๓๖๑	๒.๒๓	.๖๖๔	๒.๖๖	.๒๐๘	๒.๔๕	.๙๐๗	.๔๘๕	.๗๔๗

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแผ่ , ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ , ด้านรูปแบบการเผยแผ่ , ด้านเทคนิควิธีการ เผยแผ่, และด้านสื่อในการเผยแผ่ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๔

พระภิกษุสงฆ์ที่มีระดับวุฒิทางการศึกษาสามัญต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสามัญ

(n = -๒๕๐)

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า		อนุปริญญาตรี		ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี		F	Sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่	๒.๒๔	.๙๓๕	๒.๔๗	.๘๒๓	๒.๓๑	.๘๔๙	๒.๔๘	.๗๙๘	๒.๒๖	.๘๐๙	๒.๖๓	.๗๕๑	.๔๙๙	.๗๗๗
๒. ด้านบุคลากรการเผยแผ่	๒.๓๓	.๘๗๔	๒.๓๕	.๗๕๓	๒.๒๒	.๘๐๒	๒.๔๗	.๗๐๘	๒.๑๒	.๗๑๘	๒.๒๙	.๓๙๐	.๔๖๑	.๘๐๕
๓. ด้านรูปแบบการเผยแผ่	๒.๓๓	.๙๐๙	๒.๓๗	.๗๓๘	๒.๒๗	.๘๖๖	๒.๕๔	.๖๔๑	๒.๑๙	.๖๖๙	๒.๑๘	.๔๖๙	.๔๕๙	.๘๐๗
๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่	๒.๕๐	.๘๘๗	๒.๕๖	.๗๓๓	๒.๔๙	.๘๖๖	๒.๕๑	.๕๐๐	๒.๓๙	.๗๐๗	๒.๔๘	.๓๗๙	.๑๓๙	.๙๘๓
๕. ด้านสื่อในการเผยแผ่	๒.๕๓	.๘๕๔	๒.๕๔	.๗๑๑	๒.๔๙	.๙๕๑	๒.๖๕	.๕๙๖	๒.๕๑	.๖๐๖	๒.๗๗	.๖๗๗	.๓๐๒	.๙๑๑
รวม	๒.๔๒	.๘๕๑	๒.๔๖	.๖๙๗	๒.๓๕	.๘๐๙	๒.๕๓	.๕๘๗	๒.๓๐	.๖๔๕	๒.๔๗	.๔๓๐	.๒๗๕	.๙๒๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ ที่มีระดับวุฒิทางการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุสงฆ์ ที่มีระดับวุฒิทางการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแผ่ , ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ , ด้านรูปแบบการเผยแผ่ , ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่, และด้านสื่อในการเผยแผ่ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๕

พระภิกษุสงฆ์ที่มีระดับวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษานักธรรม

(n = ๒๕๐)

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะ สงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ	นักธรรมชั้นตรี		นักธรรมชั้นโท		นักธรรมชั้นเอก		ไม่มีวุฒินักธรรม		F	Sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่	๒.๖๑	. ๖๔๕	๒.๐๗	. ๖๐๖	๒.๒๙	. ๘๖๓	๒.๒๔	. ๘๙๑	๑.๕๖	. ๑๙๘
๒. ด้านบุคลากรการเผยแผ่	๒.๔๖	. ๖๑๔	๑.๙๒	. ๕๘๖	๒.๒๓	. ๗๘๒	๒.๓๑	. ๘๑๖	๑.๓๕	. ๒๕๙
๓. ด้านรูปแบบการเผยแผ่	๒.๕๓	. ๖๔๐	๒.๑๒	. ๕๗๓	๒.๒๑	. ๘๑๓	๒.๓๓	. ๘๓๔	๑.๓๘	. ๒๔๘
๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่	๒.๖๖	. ๖๖๖	๒.๔๒	. ๖๖๕	๒.๓๙	. ๗๖๖	๒.๕๓	. ๘๒๐	. ๙๐๐	. ๔๒๒
๕. ด้านสื่อในการเผยแผ่	๒.๗๓	. ๖๕๗	๒.๓๙	. ๘๕๐	๒.๔๕	. ๘๔๒	๒.๕๒	. ๘๓๙	๑.๐๗	. ๓๖๒
รวม	๒.๖๐	. ๕๗๕	๒.๑๘	. ๔๗๘	๒.๓๑	. ๗๕๗	๒.๔๒	. ๗๘๘	๑.๓๖	. ๒๕๔

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีระดับการศึกษานักธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าพระภิกษุสงฆ์ ที่มีระดับการศึกษานักธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแผ่ , ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ , ด้านรูปแบบการเผยแผ่ , ด้านเทคนิควิธีการ การเผยแผ่ , และด้านสื่อในการเผยแผ่ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๖

พระภิกษุสงฆ์ที่มีระดับวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม

(n = -๒๕๐)

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะ สงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ	ประโยค ๑ - ๒ ถึง ป.ธ. ๓		ป.ธ. ๔ ถึง ป.ธ. ๖		ป.ธ. ๗ ถึง ป.ธ. ๙		ไม่มีวุฒิ เปรียญธรรม		F	Sig
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่	๒.๘๐	.๐๘๒	๒.๒๑	.๕๒๘	๒.๖๔	๒.๑๒	๒.๔๑	.๘๕๖	.๔๓๓	.๖๔๙
๒. ด้านบุคลากรการเผยแผ่	๒.๓๓	.๒๑๘	๒.๖๔	.๓๔๐	๓.๐๐	๒.๐๒	๒.๓๐	.๗๘๖	.๓๗๔	.๖๘๙
๓. ด้านรูปแบบการเผยแผ่	๒.๕๒	.๑๖๔	๒.๓๙	.๒๙๔	๒.๙๒	๒.๓๒	๒.๓๒	.๘๐๘	.๑๐๐	.๙๐๕
๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่	๒.๖๖	.๒๙๗	๒.๔๒	.๓๐๘	๓.๐๗	๑.๗๑	๒.๕๒	.๗๙๒	.๐๗๙	.๙๒๔
๕. ด้านสื่อในการเผยแผ่	๒.๙๕	.๕๐๑	๒.๖๗	.๒๗๐	๓.๐๐	๑.๘๑	๒.๕๓	.๘๑๖	.๔๕๒	.๖๓๗
รวม	๒.๖๕	.๑๘๗	๒.๔๗	.๓๕๕	๒.๙๒	๒.๐๐	๒.๔๒	.๗๕๖	.๑๕๔	.๘๕๗

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระภิกษุสงฆ์ ที่มีระดับวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุสงฆ์ ที่มีระดับวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแผ่ , ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ , ด้านรูปแบบการเผยแผ่ , ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่, และด้านสื่อในการเผยแผ่ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔.๔ แนวทางการพัฒนาต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ดังนี้ คือ

๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๒. ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา
๓. ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. ด้านสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๕ – ๔.๑๙ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๕ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ยังขาดพระสงฆ์ที่มีความสามารถในการ รเผยแผ่ และงบประมาณในการเผยแผ่ วมทั้งเครื่องมือใน	๑. ควรมีการจัดตั้งโครงการอบรมการเผยแผ่ และส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ได้ใช้

การเผยแพร่	ความสามารถรู้จักการเผยแพร่ตลอดทั้งงบประมาณและเครื่องมือ
------------	---

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่ พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. พระสงฆ์ผู้เผยแพร่บางรูปนุ่งห่มยังไม่เรียบร้อย โดยเฉพาะผู้ที่บวชใหม่	๑. ควรอบรมให้ พระสงฆ์ที่บวชใหม่ นุ่งห่มให้เรียบร้อย เป็นปริณทล
๒. พระสงฆ์ผู้เผยแพร่บางรูปพูดพาดพิงแสดงอาการลบหลู่ศาสนาอื่น	๒. ควรให้มีการอบรมต่อพระ สงฆ์และที่ได้ บรรยายหรือแสดงธรรมเพื่อเผยแพร่ พระพุทธศาสนาโดยไม่กระทบหรือพูดลบหลู่ศาสนาอื่น
๓. พระสงฆ์ผู้เผยแพร่บางรูปแสดงกิริยาเบี่ยงเบนทางเพศให้เยาวชนเห็น	๓. ควรให้พระสงฆ์ที่แสดงอาการเบี่ยงเบนทางเพศ ปฏิบัติหน้าที่อื่นแทนงานด้านการเผยแพร่ พระพุทธศาสนา

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาบางรูปไม่สามารถกระตุ้น ความสนใจแก่ผู้ฟังได้	๑.ควรเลือกรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง
๒. พระสงฆ์ผู้เผยแพร่บางรูป เน้นบรรยาย โดยไม่มี กิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลายแก่ผู้ฟัง	๒. ควรมีกิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลาย อิริยาบถแก่ผู้ฟัง โดยเฉพาะผู้ฟังในกลุ่มเด็ก หรือเยาวชนที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีสมาธิสั้น
๓. รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์	๓. ควรปรับปรุงรูปแบบให้เป็นการทำงาน

ในปัจจุบันเป็นการทำงานคนเดียว ขาดการร่วมมือ ในการทำงานเป็นทีม	เป็นทีม
--	---------

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการ
คณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านเทคนิควิธีการเผย
แผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. พระสงฆ์บางรูปยังขาดการใช้สื่อประกอบการ บรรยายธรรม เพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้ฟัง	๑. ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์หันมาใช้สื่อ ประกอบการบรรยายธรรม เพื่อสร้างความ สนใจแก่กลุ่มผู้ฟัง
๒. พระสงฆ์ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาบางรูป ยังไม่มี เทคนิคในการพูดเพื่อจูงใจผู้ฟัง	๒. คณะสงฆ์ควรจัดให้มี การอบรมเทคนิคใน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระสงฆ์ ซึ่งอาจ จัดเป็นชั่วโมงเรียนหรืออบรมในหลักสูตร พัฒนาศักยภาพ เป็นต้น

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการ
คณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านสื่อในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. สื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังขาดการ เผยแผ่ผ่านวิทยุชุมชนในท้องที่ต่างๆ	๑. ควรประสานงานกับภาคประชาชนเพื่อจัดให้มี การบรรยายธรรมผ่านวิทยุชุมชน หรือสถานีวิทยุ ท้องถิ่น
๒. ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน รับทราบในกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาที่วัดจัดดำเนินการ	๒. ควรมีการประชาสัมพันธ์แจ้งให้ประชาชนได้รับ ทราบรายละเอียดของกิจกรรมที่แต่ละวัดได้จัดให้มี ขึ้นในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๓. ขาดการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ในการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแผ่ อาทิ หนังสือ ซีดี ธรรมะ เป็นต้น	๓. คณะสงฆ์ควรให้ทุนในการสนับสนุนการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยอาจร่วมมือกันจัดทำเพื่อเผยแผ่ในระดับอำเภอ เป็นต้น
--	--

๔.๕ สรุปผลสัมฤทธิ์ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

๔.๕.๑ ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

โดยภาพรวมของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการของอำเภอจอมบึงเกี่ยวกับด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอจอมบึงนั้น มีประสิทธิภาพดี มีการบริหารจัดการที่ดี มีพระนักเผยแผ่ที่เข้าใจและใช้วิธีสอนที่มีประสิทธิภาพสูง มีความเชี่ยวชาญทันตามความก้าวหน้าของวิชาการ มีความเข้าใจ เห็นความสำคัญและความก้าวหน้าในวิชา เป็นผู้ที่สามารถให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี^๑ มีการบริหารจัดการที่ดี มีพระนักเผยแผ่ที่ประพฤติตนอยู่ในศีลาจวัตรที่ดี และสำรวมระวังกิริยากายและวาจาเรียบร้อยดีมาก^๒ พระสังฆาธิการตลอดทั้งพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องคอยช่วยแนะนำสั่งสอนและอบรมพระภิกษุหนุ่มสามเณรน้อยตลอดทั้งอุบาสก อุบาสิการวมไปถึงญาติโยมคฤหัสถ์ ให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างท่องแท้ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ควรจะนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอามาอบรมให้มาก ซึ่งพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องพัฒนาตนตลอดทั้งต้องช่วยพัฒนาญาติโยมให้เข้าถึงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ซึ่งคณะสงฆ์ในอำเภอจอมบึงและพระสังฆาธิการทุกรูปได้ประพฤติและปฏิบัติเป็นอย่างดี คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการของอำเภอจอมบึงนั้น มี การ

^๑ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร, เจ้าคณะจอมบึง, ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูสุพจน์ปัญญากร, รองเจ้าคณะจอมบึง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

เผยแผ่แนะนำให้ประพุดติและปฏิบัติไปด้วยดีเป็นไปในทางเชิงรุกมากขึ้น โดยแต่ละท่านยังไม่เป็นไปในทางเดียวกัน และยังไม่ได้ชัดเจนเพียงพอ แต่ก็ถือว่าคณะสงฆ์และพระสงฆ์ ฆาติการทุกท่านต่างก็ประพฤติอย่างเต็มที่กันทุกรูป^๓ มีการบริหารจัดการที่ดี มีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน และคำนึงถึงความแตกต่างกันของผู้เรียน เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง^๔ มีการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญ และแก้ปัญหา จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ในการศึกษาพระพุทธศาสนา^๕

จัดให้ผู้ศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจริง ให้คิดเป็น คิดชอบ ทำได้ และทำเป็น รวมทั้งรักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง^๖ มีการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ปลูกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้ผู้ศึกษาเกิดการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกให้ผู้ศึกษาเกิดการเรียนรู้และรู้ชอบ รวมทั้งใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้^๗

๔.๕.๒ ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา

บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นทุกรูปต่างพัฒนาตนเองเพื่อการเผยแผ่อย่างแท้จริง โดยเฉพาะบุคลากรผู้ทำการเผยแผ่นั้นแต่ละรูปนั้นต่างพื้นที่ ก็ต่างวิธีการ สุดท้ายก็เน้นเรื่องการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนตรงตามพระวินัย ให้ความรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ให้เป็นไปในทางเดียวกัน^๘ บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีบุคลิก ภาพงดงามน่าเลื่อมใสศรัทธาแก่สาธุชน แนะนำให้ศิษย์สำรวจตนเองว่ามีความถนัดในงานด้านใดหรือรักที่จะศึกษาเล่าเรียนวิชาใด^๙ บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีความเพียรพยายาม ใฝ่เรียนรู้ขยันอดทน เสียสละ มั่นคงในการสร้างความคิด และสอนให้ศิษย์ละเว้นการกระทำที่เป็นความชั่วทั้งปวง ทางกาย ทางวาจา และทางใจ^{๑๐} ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น คณะสงฆ์และพระสงฆ์ฆาติการในอำเภอจอมบึงนั้น ทุกรูปต่างพัฒนาตนเองเพื่อการเผยแผ่อย่างแท้จริง โดยเฉพาะบุคลากรผู้ทำการเผยแผ่นั้นแต่ละรูปนั้นต่างพื้นที่ ก็ต่างวิธีการ สุดท้ายก็เน้นเรื่องการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนตรงตามพระวินัย ให้ความรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ให้เป็นไปในทางเดียวกัน^{๑๑} บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นทุกรูปต่างพัฒนาตนเองเพื่อการเผยแผ่อย่างแท้จริง โดยเฉพาะบุคลากรผู้ทำการเผยแผ่นั้นแต่ละรูปนั้นต่างพื้นที่ ก็ต่างวิธีการ สุดท้ายก็เน้นเรื่องการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนตรงตามพระวินัย ให้ความรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ให้เป็นไปในทางเดียวกัน^{๑๒} บุคลากรผู้

^๓ สัมภาษณ์ พระครูรัตนกิตติวัฒน์, เจ้าคณะตำบลรางบัว-เบิกไพร, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูปลัดกัญไฮ ชุตินธโร, เจ้าคณะตำบลเจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๒, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ชวลิต ญาณชลิต เจ้าคณะตำบลด่านทับตะโก-แก้มอัน, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^๖ สัมภาษณ์ พระใบฎีกาอรุณ อรุณ, เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^๗ สัมภาษณ์ เจ้าอธิการชูชาติ โชติโกโร, เจ้าคณะตำบลจอมบึง, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^๘ สัมภาษณ์ พระครูรัตนกิตติวัฒน์, เจ้าคณะตำบลรางบัว-เบิกไพร, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๙ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร, เจ้าคณะจอมบึง, ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูสุพจน์บุญญากร, รองเจ้าคณะจอมบึง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูรัตนกิตติวัฒน์, เจ้าคณะตำบลรางบัว-เบิกไพร, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูปลัดกัญไฮ ชุตินธโร, เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๒, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

เผยแผ่จัดให้มีการฝึกอบรมพระวิทยากรเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้ศักยภาพที่มีอย่างเต็มความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๑๓} บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำความรู้ในสาขาต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร และสามารถแนะนำการศึกษาและอาชีพทั้งที่ตรงกับความถนัดของศิษย์และความต้องการของสังคม โดยไม่ขัดต่อศีลธรรม^{๑๔} บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้มีเทคนิควิธีการโน้มน้าวใจในการสื่อสาร ทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟังเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาให้ความรู้ที่ทันสมัยแก่ศิษย์ เพื่อให้ศิษย์เป็นบุคคลทันโลกทันเหตุการณ์ สามารถประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม^{๑๕}

๔.๕.๓ ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

รูปแบบนี้มีให้เห็นได้ทุกวัด พระสงฆ์หลายรูปที่ได้ชื่อว่าเป็ นักเทศน์ก็สามารถใช้วิธีเทศนาธรรมนี้ สร้างความนิยมได้ เพราะรู้จักการอุปมาอุปไมย หรือรู้จักนันทนาการ รวมถึงอุทาหรณ์จากภาพข่าวและละครมาใช้ประกอบเพื่อชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ต้องการจะสอนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น^{๑๖} บุคลากรผู้เผยแผ่มีรูปแบบการเทศนาให้ความรู้ที่ผู้ฟังสามารถปฏิบัติตามได้ อบรมตักเตือนศิษย์มิให้ปฏิบัติตามค่านิยมที่ไม่ดีงามบางอย่าง เช่น การสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เจ้าชู้ หรือทำตนเป็นนักเลงอันธพาล^{๑๗} คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่างก็มีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และพื้นที่ โดยจะช่วยแนะนำในการปฏิบัติ ให้อยู่ในพระธรรมวินัย ในศีลธรรมอันดีงาม^{๑๘} คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่างก็มีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และพื้นที่ โดยจะช่วยแนะนำในการปฏิบัติ ให้อยู่ในพระธรรมวินัย ในศีลธรรมอันดีงาม^{๑๙} บุคลากรผู้เผยแผ่มีการนำเสนอพุทธธรรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ชี้ทางออกบอก ทางถูกปลูกทางงามตามหลักทางพระพุทธศาสนา และคอยอบรมตักเตือนศิษย์ที่ประพฤติตนไม่เหมาะสมต่างๆ เช่น มีพฤติกรรมทางชู้สาว เทียวกลางคืน ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เล่นการพนัน เป็นต้น^{๒๐} บุคลากรผู้เผยแผ่มีการนำเสนอข้อมูลเป็นประเด็นเชิงวิชาการเกี่ยวกับความเป็นไปของศาสนา สังคม และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น และปลูกฝังให้ศิษย์เคารพในกฎระเบียบของสังคม และปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด^{๒๑} บุคลากรผู้เผยแผ่มีการนำเสนอรูปแบบพุทธธรรมที่นำมาแก้ปัญหาชีวิตตัวเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติได้ให้เกิดสันติสุข และปลูกฝังให้ประชาชนทั่วไปรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของสังคม^{๒๒}

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ชวลิต ญาณชลิโต, เจ้าคณะตำบลด่านทับตะโก- แก้มอัน, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาอรุณ อรุโณ, เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ เจ้าอธิการชูชาติ โชติโกโร, เจ้าคณะตำบลจอมบึง, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร, เจ้าคณะจอมบึง, ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูสุพจน์บุญญากร, รองเจ้าคณะจอมบึง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูรัตนกิตติวัฒน์, เจ้าคณะตำบลรางบัว-เบิกไพร, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูปลัดกัญไธ ชุตินธโร, เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๒, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ชวลิต ญาณชลิโต, เจ้าคณะตำบลด่านทับตะโก-แก้มอัน, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาอรุณ อรุโณ, เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๒๒} สัมภาษณ์ เจ้าอธิการชูชาติ โชติโกโร, เจ้าคณะตำบลจอมบึง, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

๔.๕.๔ ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

บุคลากรผู้เผยแผ่มีการเชิญชวนประชาชนทั่วไปเข้ามาฟังธรรมและปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญต่างๆ แนะนำสิ่งใดควรปฏิบัติหรือห้ามนำหรือบรรยายให้ชาวซึ่งในคุณค่าของหลักธรรมชักชวนมองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญใจยอมรับ อยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ^{๒๓} มีการตั้งคำถามโต้ตอบกับผู้ฟัง ให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ ดังนั้น ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเมื่อเกิดความสงสัยแก่ผู้ฟัง พระสงฆ์จึงต้องเป็นผู้ชี้แจงโดยการตั้งคำถามโต้ตอบกับผู้ฟัง^{๒๔} คณะสงฆ์และพระสงฆ์ต่างก็มีเทคนิคและวิธีการของแต่ละท่าน ที่มีประสิทธิภาพมาประยุกต์ใช้ให้เหมือนกัน และมีหลายรูปที่ชำนาญเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยี เช่น คอ มพิวเตอร์ ในการนำเสนอในเองการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๒๕} ควรมีการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายเป็นกันเองในการเผยแผ่ธรรม^{๒๖} ควรมีการใช้ทำทางประกอบการบรรยายเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้ฟังมากขึ้น^{๒๗} คณะสงฆ์และพระสงฆ์ต่างก็มีเทคนิคและวิธีการของแต่ละท่าน ที่มีประสิทธิภาพมาประยุกต์ใช้ให้เหมือนกัน และมีหลายรูปที่ชำนาญเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ในการนำเสนอในเองการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๒๘} คณะสงฆ์และพระสงฆ์ต่างก็มีเทคนิคและวิธีการของแต่ละท่าน ที่มีประสิทธิภาพมาประยุกต์ใช้ให้เหมือนกัน และมีหลายรูปที่ชำนาญเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ในการนำเสนอในเองการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๒๙} บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีโครงการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ภายในวัด ชุมชน แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป สอนให้รู้จักการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกรูป ผู้ที่เผยแผ่นั้นควรมีมนุษยสัมพันธ์กับใครบ้าง และอย่างไร^{๓๐}

๔.๕.๕ ด้านสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร, เจ้าคณะจอมบึง, ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูสุพจน์บุญญากร, รองเจ้าคณะจอมบึง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูรัตนกิตติวัฒน์, เจ้าคณะตำบลรางบัว-เบิกไพร, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินธโร, เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๒, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ชวลิต ญาณชลิโต, เจ้าคณะตำบลด่านทับตะโก-แก้มอัน, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูรัตนกิตติวัฒน์, เจ้าคณะตำบลรางบัว-เบิกไพร, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาอรุณ อรุโณ, เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๓๐} สัมภาษณ์ เจ้าอธิการชูชาติ โชติโกโร, เจ้าคณะตำบลจอมบึง, ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

บุคลากรผู้เผยแพร่จัดให้มีการบรรยายธรรมตามสถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานวิทยุ
 โทรทัศน์^{๓๑} มีการใช้ภาษาที่สุภาพชัดเจน แสดงให้เห็นว่า นี่เป็นจุดเด่นสำคัญของพระสงฆ์ที่มีบทบาท
 ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยเหตุผลที่ การแสดงธรรมด้วยภาษาที่ชัดเจน ได้แก่ การสื่อสาร
 ธรรมะที่ชัดเจน กระจำง ประดุจการหยางของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด จะทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจ
 เลื่องลือ นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอน นั้นได้^{๓๒} เราจะต้องมีการใช้สื่อที่หลากหลายให้เพิ่ม
 มากขึ้น โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสอน หรือการเผยแผ่ เช่น มีการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุกระจาย
 เสียงของท้องถิ่นต่างๆ ของแต่ละพื้นที่^{๓๓} มีการใช้ภาษาที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีการใช้ภาษาที่
 สุภาพชัดเจน^{๓๔} มีการจัดทำ ป้ายประกาศและเอกสารประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับรายการธรรมะ^{๓๕}
 บุคลากรผู้เผยแพร่จัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและ
 ประชาชนทั่วไป^{๓๖} บุคลากรผู้เผยแพร่จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและจัดให้มีพระอาจารย์สอน
 ปฏิบัติธรรม^{๓๗}

จากการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี สรุปลองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ที่ได้จาก การศึกษา โดยรวม ๕ ด้าน ดังที่จะเขียนเป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้^{๓๔} มีการใช้ภาษาที่สุภาพชัดเจน แสดงให้เห็นว่า นี่เป็นจุดเด่นสำคัญของพระสงฆ์ที่มีบทบาทในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วย เหตุผลที่ การแสดงธรรมด้วยภาษาที่ชัดเจน ได้แก่ การสื่อสารธรรมะที่ชัดเจน กระง่าย ประดุจการ หายของทีดำ ว่า เปิดของทีปิด จะทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจ เลื่อมใส นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติ ตามคำสั่งสอนนั้นได้

**แผนภาพที่ ๔.๖ แผนภาพการแสดงองค์ความรู้ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์
ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี**

๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่

- พระสังฆาธิการมีการจัดตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- พระสังฆาธิการมีการติดตามประเมินผลการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- พระสังฆาธิการ มีการเปิดให้คณะสงฆ์ ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

กำหนดนโยบาย

- พระสังฆาธิการมีการกำหนดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยจัดประชุมร่วมกัน

๒. ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่

- บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำความรู้ในสาขาต่างๆมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารธรรมะ

- บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพงดงามน่าเลื่อมใสศรัทธาแก่สาธุชน

- บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้มีเทคนิควิธีการโน้มน้าวใจในการสื่อสารเพื่อให้ผู้อ่าน ผู้ฟังเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

- บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีการฝึกอบรมพระวิทยากรเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓. ด้านรูปแบบการเผยแผ่

- บุคลากรผู้เผยแผ่มีการแสดงธรรมในรูปแบบที่มีการกำหนดหัวข้อเรื่องตามลำดับ

- บุคลากรผู้เผยแผ่มีท่วงท่าลีลาสำนวนโวหารเป็นรูปแบบในการเทศนาธรรมโดยเฉพาะ

- บุคลากรผู้เผยแผ่มีการนำเสนอรูปแบบพุทธธรรมที่นำมาแก้ปัญหาชีวิตตัวเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติได้ให้เกิดสันติสุข

- บุคลากรผู้เผยแผ่มีการชี้แจงแสดงเหตุผลให้ผู้ฟังรู้ยิ่งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น

๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่

- บุคลากรผู้เผยแผ่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธอนุรักษ์ เช่น ไหว้พระ ๙ วัด โบราณสถาน ศาสนวัตถุ เป็นต้น

- บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดส่งพระธรรมทูตไปยังโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ

- บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดโครงการธรรมจาริกสู่ประชาชนที่อยู่ห่างไกลวัด

- บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและเนื่องในวันสำคัญต่างๆ

๕. ด้านสื่อในการเผยแผ่

- บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดทำหนังสือธรรมะแจกจ่ายหรือจำหน่ายสำหรับผู้สนใจในราคาที่เป็นธรรม

- บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีวารสารธรรมะ แผ่นพับเป็นรายเดือนรายปี เป็นต้น

- บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีการบรรยายธรรมตามสถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์

- บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดทำแผ่นซีดีบันทึกเสียงเพื่อนำไปเผยแผ่ในสถานที่ต่างๆ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระ พุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของคณะสงฆ์ตลอดทั้งพระสังฆาธิการ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ด้านก ารเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และ วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิด กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น พระสังฆาธิการและคณะสงฆ์ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๖๖๔ รูป ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยการหาความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) โดยมีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปราย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า พระภิกษุสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานภาพเป็นพระลูกวัด จำนวน ๒๒๑ คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๔ มีอายุ ๒๐ -๓๐ ปี จำนวน ๑๖๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ มีพรรษา ๑ - ๕ พรรษา จำนวน ๒๐๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๔ มีวุฒิการศึกษาสามัญ มัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน ๙๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๔ ไม่มีวุฒิการศึกษานักธรรม จำนวน ๑๕๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๔ และ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๒๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๔

๕.๑.๒ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของ

พระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๒เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

๑. ด้านนโยบายการเผยแพร่

โดยรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

๒. ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่

โดยรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

๓. ด้านรูปแบบการเผยแพร่

โดยรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่

โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากและน้อยเป็นบางข้อตามลำดับ

๕. ด้านสื่อในการเผยแพร่

โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางและน้อยเป็นบางข้อ

๕.๑.๓ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ตามสมมติฐานการวิจัยที่ ๑-๖ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการมีความคิด เห็นต่างกันต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

พบว่า คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่างกันต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอ จอมบึง จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๒ คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

พบว่า คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการที่มี อายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

พบว่า คณะสงฆ์และพระสงฆ์ที่มรระดับอุดมศึกษาเปรียญธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสงฆ์ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าคณะสงฆ์และพระสงฆ์ซึ่งมีระดับวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสงฆ์ซึ่งในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ คณะสงฆ์และพระสงฆ์ซึ่งมีความคิดเห็นต่างกันต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสงฆ์ซึ่งในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๒ คณะสงฆ์และพระสงฆ์ซึ่งมีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสงฆ์ซึ่งในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๓ คณะสงฆ์และพระสงฆ์ซึ่งมีระดับพรรษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสงฆ์ซึ่งในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๔ คณะสงฆ์และพระสงฆ์ซึ่งมีระดับวุฒิทางการศึกษาสามัญต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสงฆ์ซึ่งในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๕ คณะสงฆ์และพระสงฆ์ซึ่งมีระดับวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพ	-	✓

การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี แตกต่าง กัน		
สมมติฐานที่ ๖ คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการที่มีระดับวุฒิ การศึกษาเปรียญธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการ เผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัด ราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓

จากตารางที่ ๕.๑ แสดงให้เห็นว่า ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา สามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ไม่มีผลทำให้ความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานทุกข้อที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะ สงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการ
เผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามรายด้าน สรุปได้ดังนี้

๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่

ปัญหา อุปสรรค

- ยังขาดพระสงฆ์ผู้ที่มีความสามารถในการเผยแผ่ และงบประมาณในการเผยแผ่รวมทั้ง
เครื่องมือในการเผยแผ่

ข้อเสนอแนะ

- ควรมีการจัดตั้งโครงการอบรมการเผยแผ่และส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ได้ใช้ความสามารถ
รู้จักการเผยแผ่ตลอดทั้งงบประมาณในและเครื่องมือให้

๒. ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่

ปัญหา อุปสรรค

๑. คณะสงฆ์และพระสงฆ์ผู้เผยแผ่บางรูปมุ่งหมั่นยังไม่เรียบร้อย โดยเฉพาะผู้ที่บวชใหม่
๒. คณะสงฆ์และพระสงฆ์ผู้เผยแผ่บางรูปพูดพาดพิงแสดงอาการลบหลู่ศาสนาอื่น
๓. คณะสงฆ์และพระสงฆ์ผู้เผยแผ่บางรูปแสดงกิริยาเบี่ยงเบนทางเพศให้เยาวชนเห็น

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรอบรมให้คณะสงฆ์และพระสงฆ์ที่บวชใหม่ มุ่งหมั่นให้เรียบร้อย เป็นปริณิณทล
๒. ควรให้มีการอบรมต่อคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการที่ได้บรรยายหรือแสดงธรรมเพื่อเผยแผ่
พระพุทธศาสนาโดยไม่กระทบหรือพูดลบหลู่ศาสนาอื่น
๓. ควรให้คณะสงฆ์และพระสงฆ์ที่แสดงอาการเบี่ยงเบนทางเพศ ปฏิบัติหน้าที่อื่นแทนงาน
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓. ด้านรูปแบบการเผยแผ่

ปัญหา อุปสรรค

๑. รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาบางรูปไม่สามารถกระตุ้นความสนใจแก่ผู้ฟังได้

๒. พระสงฆ์ผู้เผยแพร่บางรูป เน้นบรรยาย โดยไม่มีกิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลายแก่ผู้ฟัง

๓. รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในปัจจุบันเป็นการทำงานคนเดียว ขาดการร่วมมือในการทำงานเป็นทีม

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรเลือกรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง

๒. ควรมีกิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลายอิริยาบถแก่ผู้ฟัง โดยเฉพาะผู้ฟังในกลุ่มเด็กหรือเยาวชนที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีสมาธิสั้น

๓. ควรปรับปรุงรูปแบบให้เป็นการทำงานเป็นทีม

๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่

ปัญหา อุปสรรค

๑. คณะสงฆ์และพระสงฆ์บางรูปยังขาดการใช้สื่อประกอบการบรรยายธรรม เพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้ฟัง

๒. คณะสงฆ์และพระสงฆ์ผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาบางรูป ยังไม่มีเทคนิคในการพูดเพื่อจูงใจผู้ฟัง

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์หันมาใช้สื่อประกอบการบรรยายธรรม เพื่อสร้างความสนใจแก่กลุ่มผู้ฟัง

๒. คณะสงฆ์ควรจัดให้มีการอบรมเทคนิคในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่พระสงฆ์ ซึ่งอาจจัดเป็นชั่วโมงเรียนหรืออบรมในหลักสูตรพัฒนาศักยภาพ เป็นต้น

๕. ด้านสื่อในการเผยแพร่

ปัญหา อุปสรรค

๑. สื่อในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ยังขาดการเผยแพร่ผ่านวิทยุชุมชนในท้องที่ต่างๆ

๒. ยังไม่เพียงพอ โดยยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบในกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดจัดดำเนินการ

๓. ขาดการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ในการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ อาทิ หนังสือ ซีดี ธรรมะ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรประสานงานกับภาคประชาชนเพื่อจัดให้มีการบรรยายธรรมผ่านวิทยุชุมชน หรือ สถานีวิทยุท้องถิ่น

๒. ควรมีการประชาสัมพันธ์แจ้งให้ประชาชนได้รับทราบรายละเอียดของกิจกรรมที่แต่ละวัดได้จัดให้มีขึ้นในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๓. คณะสงฆ์ควรให้ทุนในการสนับสนุนการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยอาจร่วมมือกันจัดทำเพื่อเผยแพร่ในระดับอำเภอ เป็นต้น

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับ “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยมีประเด็นนำมาอภิปราย ดังนี้

๕.๒.๑ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่

จากผลการวิจัย พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแผ่ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๔๑$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า พระสังฆาธิการต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายการเผยแผ่ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ พระสังฆาธิการได้มีการจัดตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา , พระสังฆาธิการได้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และส่วนที่เหลืออยู่ในระดับน้อยทุกข้อ สอดคล้องกับที่ **พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตตโร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑” พบว่า ครูและผู้ปกครอง มีความคาดหวัง ว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรแสดงบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน ข้อที่อยู่ในอันดับสูงสุด คือ ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ส่วนบทบาทที่เป็นจริงของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับสูงสุด คือ แนะนำให้นักเรียนกล้าแสดงออกในสิ่งที่ดีงาม แสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรมมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความคิดดี พูดดี และกระทำแต่สิ่งที่ดี กล้าที่จะแสดงออกในคุณงามความดี เพื่อความไม่มีโทษแก่ผู้อื่น และก่อประโยชน์แก่ตนเอง ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เรียกว่า ดับที่ต้นสาย คือ การป้องกันมิให้เกิดปัญหา ส่วนความคาดหวังของครูและผู้ปกครองแสดงให้เห็นว่า มีความต้องการให้พระสอนศีลธรรมส่งเสริมนักเรียนในการนำหลักธรรมมาใช้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว เรียกว่า ดับที่ปลายเหตุ คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งทั้งสองประการดังกล่าวนี้ ล้วนเป็นจุดประสงค์หรือความมุ่งหมายของการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ซึ่งต้องการให้นักเรียนสามารถเปรียบเทียบและตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ควรกระทำ และหากความผิดพลาดทางการกระทำอันนำมาซึ่งปัญหาแก่ตนเองหรือสังคม ก็สามารถเลือกใช้หลักปฏิบัติที่เหมาะสมนำไปแก้ไขปัญหานั้นๆ หลังจากนั้นจึงใช้มาตรการปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่ผิดพลาดอันจะนำมาซึ่งปัญหาเช่นเดิมได้อีก

๒. ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่

จากผลการวิจัย พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่

^๑พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตตโร , “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑”, **ปริญญาพุทธสาตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๓๐$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบ ว่า พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่ อยู่ในระดับน้อยทุกข้อ สอดคล้องกับที่ **พระครูวาทีธรรมวัฒน์ (บุญเลิศ จิตวฑฒโน)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ” พบว่า การบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารงานแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่ง หลักการบริหารเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ เพราะคณะสงฆ์มีการระดมทุนที่ความร่ำรวย ผิดชอบที่ต้องกระทำร่วมกันเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีให้เป็นที่ยอมรับในวงกว้างและมีการสืบทอดต่อไป ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คณะสงฆ์ตั้งเอาไว้จึงต้องอาศัยหลักการบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อความเหมาะสมถูกต้องตามหลักพ ระธรรมวินัย และทันยุคสมัย มีการสนทนาพูดคุยกันถามตอบปัญหาซึ่งในปัจจุบันพุทธศาสนิกชนทั้งชายและหญิงก็ยอมรับได้ถึงเปลี่ยนแปลงในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีความหลากหลายรูปแบบมากขึ้น สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น การเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพ ต้องเป็นรูปแบบที่สามารถตอบสนอง และดึงดูดความสนใจของของผู้รับการเผยแผ่ให้มีความกระตือรือร้นอยากศึกษาและมีความใฝ่รู้ พระพุทธองค์ทรงมีพุทธวิธีการเผยแผ่ที่น่าสนใจหลายแบบดั่งนั้น ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีไม่แตกต่างกัน^๒

๓. ด้านรูปแบบการเผยแผ่

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๕ ได้แก่ บุคลากรผู้เผยแผ่มีการแสดงธรรมในรูปแบบที่มีการกำหนดหัวข้อเรื่องตามลำดับ และข้อที่อยู่ในอันดับน้อยที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๒๐ ได้แก่ บุคลากรผู้เผยแผ่มีรูปแบบการเทศนาให้ความรู้ที่ผู้ฟังสามารถปฏิบัติตามได้ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ตระหนักในหน้าที่โดยตรงของตน คือ เป็นผู้ให้ธรรมเป็นทาน ได้แก่ การให้ธรรมะ โดยการชี้แจงแนะนำในเรื่องหลักความดีงามหรือหลักการที่จะช่วยให้สังคมมนุษย์ประสบแต่สิ่งที่ดีงาม ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงตรัสให้พระสงฆ์จาริกไปเพื่อประโยชน์สุขของคนหมู่มาก ดังนั้น พระภิกษุสงฆ์จึงมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อประโยชน์สุขของมวลชน สอดคล้องกับที่ **ชวนะ ภวกันันท์** ^๓ ได้กล่าวถึง บทบาทอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยในปัจจุบัน ว่า

^๒พระครูวาทีธรรมวัฒน์ (บุญเลิศ จิตวฑฒโน), “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”, **ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๓ชวนะ ภวกันันท์, “บทบาทอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยปัจจุบัน ”, **คุรุศาสตร์ปริทัศน์**, เล่มที่ ๙๖ (ตุลาคม ๒๕๒๗), หน้า ๕๑.

บทบาทของพระสงฆ์ที่สำคัญควรจะต้องมี คือการสั่งสอนธรรม อบรมศีลธรรมแก่ประชาชน และกระทำตนเป็นแบบอย่างแห่งความดี

๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๗๒ ได้แก่ บุคลากรผู้เผยแผ่สนับสนุนการท ่องเที่ยวเชิงพุทธอนุรักษ์ เช่น ไหว้พระ ๙ วัด โบราณสถาน ศาสนวัตถุ เป็นต้น และข้อที่อยู่ในอันดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๓๕ ได้แก่ บุคลากรผู้เผยแผ่มีการเชิญชวนประชาชนทั่วไปเข้ามาฟังธรรมและปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญต่างๆ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความเข้าใจในสาระสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งจากความหมายของคำว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป ให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ ดังนั้น ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเมื่อเกิดความสงสัยแก่ผู้ฟัง พระสงฆ์จึงต้องเป็นผู้ชี้แจงโดยการตั้งคำถามโต้ตอบกับผู้ฟัง สอดคล้องกับที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^๔ ได้กล่าวว่า หากวิเคราะห์ตามวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีอยู่หลายวิธี แต่ที่สังเกตได้ว่าทรงใช้อยู่เป็นประจำมี ๔ แบบ ซึ่ง ๑ ใน ๔ แบบนั้น ได้แก่ แบบสากัจฉาหรือสนทนา ซึ่งวิธีนี้ทรงใช้กับบุคคลที่ไม่ศรัทธา ไม่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก่อน โดยพระพุทธองค์จะเป็นผู้ถามคำถาม นำผู้สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจในธรรมะ และได้เกิดความเลื่อมใสในธรรมะ

๕. ด้านสื่อในการเผยแผ่

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๘ ได้แก่ บุคลากรผู้เผยแผ่มีการจัดทำหนังสือธรรมะแจกจ่ายหรือจำหน่ายสำหรับผู้สนใจในราคาที่ เป็นธรรม และข้อที่อยู่ในอันดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๒๖ ได้แก่ บุคลากรผู้เผยแผ่จัดทำหนังสือไหว้พระสวดมนต์ เพื่อผู้มีการรักษาริยาวัตรฟังธรรมะภายในวัด แสดงให้เห็นว่า นี่เป็นจุดเด่นสำคัญของพระสงฆ์ที่มีบทบาทในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยเหตุผลที่ การแสดงธรรมด้วยภาษาที่ชัดเจน ได้แก่ การสื่อสารธรรมะที่ชัดเจน กระชับ ประจุการหมายของที่คว่า เปิดของที่ปิด จะทำให้ผู้ ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจ เลื่อมใส นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนนั้นได้ สอดคล้องกับที่ พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ)^๕ ได้กล่าวถึง หลักการสอนศีลธรรม ว่า ในการสอนหลักธรรมนั้น ควรกระทำโดย ๓ ขั้นตอน คือ (๑) สอนให้เกิดความเข้าใจ (๒) ทำให้ดูเพื่อให้เกิดความเลื่อมใส และ (๓) มีตัวอย่างความสุขให้เห็น ทำให้เกิดความไว้วางใจอยากทำงาน

๕.๒.๒. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของ

พระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๖ ด้าน ได้แก่

^๔พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธวิธีในการสอน*, พิมพ์ครั้งที่ ๖ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓.

^๕พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), "ท่านพุทธทาสภิกขุกับการศึกษา ", *วารสารครุศาสตร์*, ปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๔๒ (เมษายน- มิถุนายน ๒๕๐๕), หน้า ๓๐.

สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) **สถานภาพ** พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากปัจจุบันพระสงฆ์ได้รับการศึกษาที่ดี สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระธีรนิติ ธีรธมโม** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บาทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ” พบว่า เปรียบเทียบบาทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า บาทบาทพระธรรมทูตไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย^๖

๒) **อายุ** พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก พระสงฆ์ที่อุปสมบทเข้ามาในบวรพระพุทธศาสนาทุกรูปมีฐานะเป็นสาวกแห่งองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งต้องมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อบำบัดความทุกข์ และชี้หนทางแห่งความสงบสุขแก่ประชาชน ซึ่งแม้จะมีอายุน้อยแตกต่างกัน แต่บทบาทในฐานะผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนานี้ย่อมมีเสมอเหมือนกันโดยฐานะแห่งความเป็นภิกษุสงฆ์ ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ จึงไม่ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมงคล จิตมจฺคโล**^๗ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่าการเปรียบเทียบขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัจจัยทางชีวสังคม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และประสบการณ์ในการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่พบความแตกต่างตามนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๓) **พรรษา** พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก พระสงฆ์ที่อุปสมบทเข้าในบวรพระพุทธศาสนาทุกรูป แม้จะบวชเข้ามาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานหรือบวชเข้ามาเป็นเวลาอันสั้น ต่างก็ต้องอยู่ภายในระเบียบข้อบังคับ ตามหลักพระธรรมวินัยเดียวกัน มีศีลเสมอเหมือนกันทุกประการ ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านพรรษา จึงไม่ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ

^๖พระธีรนิติ ธีรธมโม , “บาทบาทพระธรรมทูตด้านการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา ในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” , **ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๔).

^๗พระมงคล จิตมจฺคโล , “ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย๒๕๕๒).

พระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย^๙ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระภิกษุที่มีพรรษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมไม่ต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔) วุฒิกการศึกษาสามัญ พระสงฆ์ ที่มีวุฒิกการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มิได้มีสื่อนหรือมีหลักสูตรการเรียนรู้ที่บรรจุอยู่ในศาสตร์หรือแขนงการศึกษาสามัญใด ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิกการศึกษาสามัญ จึงไม่ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระธวัชชัย จารุณโม**^๙ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี” จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ที่มีวุฒิกการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรีแตกต่างกัน

๕) วุฒิกศึกษาทางธรรม พระสงฆ์ ที่มีวุฒิกศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก การเรียนการสอนทางธรรมในระดับชั้นนักระตุมตรี –โท-เอก เป็นการเรียนการสอนที่จัดสอนรวมกันอยู่ในสถานที่และสิ่งแวดล้อมเดียวกัน รวมถึงมีอาจารย์ผู้สอนเดียวกัน ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิกศึกษาทางธรรม จึงไม่ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปณโณ**^{๑๐} ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการมีระดับการศึกษาสามัญแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

๖) วุฒิกศึกษาเปรียญธรรม พระสงฆ์ ที่มีวุฒิกศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก การเรียนการ

^๙พระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย, “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย๕๕๒).

^{๑๐}พระธวัชชัย จารุณโม, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๓).

^{๑๑}พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปณโณ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย๕๕๐).

สอนพระปริยัติธรรมแผน กบาลี เป็นการเรียนการสอนที่จัดสอนรวมกันอยู่ในสถานที่และสิ่งแวดล้อมเดียวกัน ดังนั้น สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาทางธรรม จึงไม่ทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่าง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระธนดล นาคสุวณโณ^{๑๑} ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัด บุรีรัมย์” จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

(๑) ด้านจริยวัตรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดให้มีการอบรมพระสงฆ์ที่ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เรียบร้อย เป็นปริมณฑล

(๒) ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการปรับปรุงรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นลักษณะของความร่วมมือทำงานเป็นทีม

(๓) ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คณะสงฆ์จัดให้มีการอบรมเทคนิคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระสงฆ์ ซึ่งอาจจัดเป็นชั่วโมงเรียนหรืออบรมในหลักสูตรพัฒนาศักยภาพ

(๔) ด้านรูปแบบของการสื่อสาร คณะสงฆ์ มีการมอบทุนในการสนับสนุนการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับอำเภอ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบบ สัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เช่น พระสงฆ์ที่มีบทบาทโดดเด่นในการแสดงธรรม รวมถึงผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับภาระงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มตัว อย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสอบถามจากประชาชน หรือผู้ที่ได้รับผลโดยตรงจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เพื่อให้ได้ความเห็นจากมุมมองประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

(๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ หรือเทคนิคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เพื่อจะได้ทราบเทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้

^{๑๑}พระธนดล นาคสุวณโณ , “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย๕๕๐).

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย . พระไตรปิฎก ฎฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

- กองแผนงาน กรมการศาสนา . คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาศาธิการ . กรุงเทพมหานคร :
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.
- กฤษ เพิ่มทันจิตต์ . ศ.ดร. การแสวงหาแนวทางการบริหารภายใต้กระบวนการทัศน์วิฤทธ .
กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทวีวัฒน์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- กรมการศาสนา. กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์ และการพระ
ศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ. ๒๕๔๐.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ . สำนักงาน . การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก ” ของ
การศึกษาใหม่. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลายสื่อ, ๒๕๔๔.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ . ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด .
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.
- จันทราณี สงวนนาม . เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง .
กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป., ๒๕๓๖.
- ธงชัย สันติวงษ์ . องค์การและการบริหาร . พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช ,
๒๕๓๗.
- บุญศรี พานะจิตต์ . ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว
อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
, ๒๕๔๕.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน . ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก . พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตรณะบุตร . หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา .
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. วัดในฝัน. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๘.
- พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส . พุทธประวัติ (เล่ม ๑) หลักสูตร
นักธรรม และธรรมศึกษาชั้นตรี . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,
๒๕๔๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีในการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๔๕.

_____. **ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.

_____. **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **การศึกษาที่สากลพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๔.

พระมหาจุติชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี). **คนสำราญงานสำเร็จ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.

พระวิสุทธิภักทธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรังสี). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑)**. หมวด ๑ บททั่วไป ข้อ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

มานพ พลไพรินทร์. **คู่มืออบรมการบริหารกิจ การคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

วัชร บวรณสิงห์. **การบริหารหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหาธีรราชมงคลาจารย์ (ช่วง วรปุณฺโณ). **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

สมพงศ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖.

สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสียกฤษฎ์. **หลักการบริหารเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖.

สุปรียา กมลาคัน. **พลาอากาศโท. หม่อมหลวง. กลยุทธ์การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๕.

สุรีย์ มีกิจผล. **พุทธประวัติ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมฟอร์ม จำกัด, ๒๕๔๑.

_____. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

(๒)วารสารและบทความ :

ชวนะ ภวภานันท์ . “บทบาทอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยปัจจุบัน ”. **ครุศาสตร์ปริทัศน์** , เล่มที่ ๙๖ (ตุลาคม ๒๕๒๗).

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร). **คม ชัด ลึก ๒**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง , ๒๕๔๗.

พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ). “ท่านพุทธทาสภิกขุกับการศึกษา ”. **วารสารครุศาสตร์** . ปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๔๒ (เมษายน- มิถุนายน ๒๕๐๕).

(๓) วิทยานิพนธ์ :

ณัฐิกา ลิ้มเฉลิม . “การพัฒนาทวิวิธีในการส่งเสริมการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาโรงเรียนวัดเหนือวน ”. **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

ทัศกร ภูวก. “สภาพและปัญหาการบริหารงานวัดในเขตปกครองภาค ๑๓”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗.

ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์ . “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

บุญช่วย จันท์เข้า . “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

ปราณี เกื้อทอง . “บทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีวัดในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๕.

ปราโมทย์ ภูมิพันธ์. “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการจังหวัดขอนแก่น ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓.

พระกิตติศักดิ์ ยโสโร . “บทบาทของพระสาวิบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๓๙.

พระครูเกษมสมุทรรคุณ (ทองหล่อ เขมธมโม). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินฺธโร . “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูปลัดทณากร วร ภาโณ. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูพลธรรมาภิต (นิพนธ์ พลวโร). “บทบาทของเจ้าอาวาสในการพัฒนาชุมชนในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวชิธรรมวัฒน์ (บุญเลิศ จิตวฑฒโน). “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครู วิชัยพัฒนาภรณ์ (วิชา วิชโย). “บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสมุห์ภักดี ภทโท. “ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

พระครูโสภณปริยัติคุณ (เสรี คุณวโร). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

พระครูโสภณปุรารักษ์ (สุทธิวรรณอาภา). “การศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมของวัดในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสังฆรักษ์ชุมพล ไชยวโร . “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ใน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรบุญโณ. “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระณัฐพล จิตธมโม (ปราบพินาศ). “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพฯ มหานคร ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระธนดล นาคพิพัฒน์ . “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระธวัชชัย จารุธมโม. “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๓.

พระธีรนิติ ธีรธมโม. “บาทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระภูมินทร์ ภูริปัญโญ. “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระปลัดผดุงศักดิ์ ธมมทีโป . “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๒ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระปลัดสุเทพ สุเทโว . “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำในตำบลดอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระพุทธระกูล หลินภู . “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุทธิโมลี (หลวงพ่อดมพงษ์ ชันดีโก) ในอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมงคล จิตมุงคโล . “ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหากังวาล ธีรธมโม . “ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน : กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี วัดหลวงพ่อดมธรรมกายาราม จังหวัดราชบุรี”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหากิตติพัฒน์ ศรีนาค . “แนวโน้มวิกฤตพระสงฆ์ ศาสนทายาทเนื่องด้วยการบวชในสังคมไทย ปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีการบวชระยะสั้นของพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดราชบุรี”. **รายงานการวิจัย**. เครือข่ายการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.

พระมหาชลิต ชาติเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาบุญเลิศ ธมมทสสี. “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม (หลวงพ่อดมบริสุทธิ์)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย. “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๒.

พระมหาณเฑียร วรรณโม (ซ้ายเกลี้ยง). “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดพังงา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพ์สกุล . “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า ”. **วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕.

พระมหาวุฒิกุล วุฒิกุลโณ . “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาภิกษุนี้ ”, **ปริญาพุทธศา สตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาศักดิ์พิชัย จานสีโท (ชัยดี). “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปัตติ (วีระภทฺทจารี)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศา สตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระมหาสนธิ์ สุนติกโร . “การศึกษามหาบทของพระมหากัจจายนเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระสมุห์ศิริชัย จานุตโตโร . “ความคาดหวังของครูและผู้บริหารต่อบทบาทด้านการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑”. **ปริญาพุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระอำพล สุภโท . “สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์อำเภอจอมบึงจังหวัดราชบุรี”. **ปริญาพุทธศา สตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ไพจิตร นาคแย้ม. “การพัฒนาการสอนซ่อมเสริมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศา สตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

สำนักงานกองงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอจอมบึง. **แฟ้มเอกสารเย็บเล่ม**. ปี พ.ศ. ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Cronbach. Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4 th ed. New York : Harper & Row, 1971.

David K.. **Human Relation at Work**. New York : McGraw-Hill Book Company, 1962.

Levinson D.J.. **Role Personality and Social Structure**. New York : The Maemil, 1964.

Sarbin T.R.. “**Role Theory**” **Handbook of Psychology**. New York : Addison Wesley Publishing Company, 1975.

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑) อาจารย์พระครูสังฆวัฑฒน ภัทรพรณ ขยทตโต อาจารย์ ประจำหน่วยวิทยบริการคณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดหลวงพ่อดุสิต ธรรมกายาราม อำเภอดำเนิน
สะดวก จังหวัดราชบุรี

๒) อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการคณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) อาจารย์วันชัย สุขตาม อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) อาจารย์สหัสพร ทัยรัตน์ อาจารย์พิเศษหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดหลวงพ่อดุสิต ธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพ่อดุสิต ธรรมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๐๖

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูสังฆวัฑฒน ภัทรพรณ ขยทตโต

ด้วย พระอธิการมนัส ญาณาวตโน (เงอัสวัด) รหัสนิสิต ๕๕๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมส่งเสริมด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๐๖

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ด้วย พระอธิการมนัส ปญญาวฑฒโน (เงอสวัสถ์) รหัสนิติ ๕๕๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๙๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๐๖

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ วันชัย สุขตาม

ด้วย พระอธิการมนัส ปญฺญาวฑฒโน (เงอส์สวัสดิ์) รหัสนิสิต ๕๔๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๙๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๐๖

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต

ด้วย พระอธิการมนัส ปญญาวฑฒโน (เงอส์วัด) รหัสนิสิต ๕๕๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการฯ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม โทร./แฟกซ์ ๐-๓๒๒๔-๖๐๙๐ ต่อ ๖ ต่อ ๒๓๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/ ๑๐๖

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ สหสพร ทัยรัตน์

ด้วย พระอธิการมนัส ปญฺญาวฑฒโน (เงอส์สวัสดิ์) รหัสนิสิต ๕๕๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓๑๐๐๖๖ ๕๕๖๖๖๖

๕๕๖๖๖๖ ๕๕๖๖๖๖

๕.๕๕๖๖

๕๕๖๖๖๖ ๕๕๖๖๖๖

๕๕๖๖๖๖ ๕๕๖๖๖๖

ภาคผนวก ข

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามหรือ IOC

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

**ของแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมส่งเสริม
ด้านการเผยแพร่ ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี**

ข้อ ที่	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ การ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๑. ด้านนโยบายการเผยแผ่								
๑	พระสังฆาธิการได้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการเพื่อดำเนินการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	พระสังฆาธิการได้มีการจัดทำแผน ดำเนินการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	พระสังฆาธิการได้มีการจัดตั้งงบประมาณ เพื่อดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	พระสังฆาธิการได้มีการติดตามประเมินผล การดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	พระสังฆาธิการได้มีการเปิดให้คณะสงฆ์ ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามี ส่วนร่วมกำหนดนโยบาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	พระสังฆาธิการได้มีการกำหนดให้ทุกภาค ส่วนมีส่วนร่วมในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา โดยจัดประชุมร่วมกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	พระสังฆาธิการได้มีการพัฒนาบุคลากร เพื่อสร้างศาสนทายาทในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา	๐	๑	๑	๑	๐	๓	๐.๖๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ การ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๒. ด้านบุคลากรผู้เผยแผ่								
๑	บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพ งดงามน่าเลื่อมใสศรัทธาแก่สาธุชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๒	บุคลากรผู้เผยแพร่เป็นผู้ที่มีความเพียรพยายาม ใฝ่เรียนรู้ ขยันอดทน เสี ยสละ มั่นคงในการสร้างความคิด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	บุคลากรผู้เผยแพร่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความยุติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	บุคลากรผู้เผยแพร่เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพระสงฆ์และประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	บุคลากรผู้เผยแพร่จัดให้มีการฝึกอบรมพระวิทยากรเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	บุคลากรผู้เผยแพร่เป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำความรู้ในสาขาต่างๆมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารธรรมะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	บุคลากรผู้เผยแพร่เป็นผู้มีเทคนิควิธีการโน้มน้าวใจในการสื่อสารธรรมะทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ด้านการเผยแพร่ของพระสังฆาธิ การ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๓. ด้านรูปแบบการเผยแพร่								
๑	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการชี้แจงแสดงเหตุผลให้ผู้ฟังรู้ยังเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	บุคลากรผู้เผยแพร่มีท่วงท่าลีลาสำนวนโวหารเป็นรูปแบบในการเทศนาธรรมโดยเฉพาะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๓	บุคลากรผู้เผยแพร่มีรูปแบบการเทศนาให้ ความรู้ที่ผู้ฟังสามารถปฏิบัติตามได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการแสดงธรรมใน รูปแบบที่มีการกำหนดหัวข้อเรื่อง ตามลำดับ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการนำเสนอพุทธธรรม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ที่ชี้ทางออกบอกทางถูกปลุกทางงามตาม หลักทางพระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการนำเสนอข้อมูลเป็น ประเด็นเชิงวิชาการเกี่ยวกับความเป็นไป ของศาสนา สังคม และวัฒนธรรม เพื่อ พัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการนำเสนอรูปแบบ พุทธธรรมที่นำมาแก้ปัญหาชีวิตตัวเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติได้ให้เกิด สันติสุข	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ การ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๔. ด้านเทคนิควิธีการเผยแผ่								
๑	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการเชิญชวนประชาชน ทั่วไปเข้ามาฟังธรรมและปฏิบัติธรรมใน โอกาสวันสำคัญต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	บุคลากรผู้เผยแพร่จัดให้มีโครงการบำเพ็ญ สาธารณะประโยชน์ภายในวัด ชุมชน แก่ เยาวชนและประชาชนทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	บุคลากรผู้เผยแพร่จัดให้มีโครงการบวช สามเณรภาคฤดูร้อนและเนื่องในวันสำคัญ ต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๔	บุคลากรผู้เผยแพร่สนับสนุนการท ่องเที่ยว เชิงพุทธอนุรักษ์ เช่น ไหว้พระ ๙ วัด โบราณสถาน ศาสนวัตถุ เป็นต้น	๐	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการจัดส่งพระธรรมทูต ไปยังโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการจัดโครงการธรรม จาริกสู่ประชาชนที่อยู่ห่างไกลวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการจัดตั้งการเรียนการ สอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภายในวัด และสถานศึกษาต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ การ ในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	๕. ด้านสื่อในการเผยแผ่								
๑	บุคลากรผู้เผยแพร่จัดให้มีการบรรยายธรรม ตามสถานีวิฑุกระจายเสียงและสถานีวิฑุ โทรทัศน์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	บุคลากรผู้เผยแพร่จัดทำหนังสือไหว้พระ สวดมนต์ เพื่อผู้มีการรักษาวินัยวัตรฟัง ธรรมะภายในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	บุคลากรผู้เผยแพร่จัดตั้งห้องสมุดภายในวัด เพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชนทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	บุคลากรผู้เผยแพร่จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรม ขึ้นภายในวัดและจัดให้มี พระอาจารย์สอน ปฏิบัติธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๕	บุคลากรผู้เผยแพร่จัดให้มีวารสารธรรมะ แผ่นพับเป็นรายเดือนรายปี เป็นต้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการจัดทำหนังสือ ธรรมะแจกจ่ายหรือจำหน่ายสำหรับผู้ สนใจในราคาที่เป็นธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	บุคลากรผู้เผยแพร่มีการจัดทำแผ่นซีดี บันทึกเสียงเพื่อนำไปเผยแพร่ในสถานที่ ต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Alpha)

Reliability

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0

Excluded(a)	0	.0
Total	30	100.0

a Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.9719	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
ด้านนโยบาย 1	84.3600	474.2400	.8201	.9705
ด้านนโยบาย 2	84.2000	489.4167	.6591	.9713
ด้านนโยบาย 3	84.0400	472.1233	.9116	.9701

ด้านนโยบาย 4	84.2400	481.8567	.6882	.9711
ด้านนโยบาย 5	84.0800	481.4100	.7485	.9709
ด้านนโยบาย 6	83.8800	479.6933	.7978	.9707
ด้านนโยบาย 7	84.2400	488.1900	.5524	.9717
ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่ 1	84.4000	488.2500	.6170	.9714
ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่ 2	84.4000	484.5833	.6795	.9712
ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่ 3	84.2800	488.2933	.6432	.9714
ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่ 4	84.4800	485.5100	.7344	.9710
ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่ 5	84.3200	483.0600	.7589	.9709
ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่ 6	84.2000	475.5000	.8583	.9703
ด้านบุคลากรผู้เผยแพร่ 7	84.3200	478.4767	.7886	.9707
ด้านรูปแบบการเผยแพร่ 1	84.2800	488.6267	.5097	.9719
ด้านรูปแบบการเผยแพร่ 2	84.5600	480.0067	.7279	.9709
ด้านรูปแบบการเผยแพร่ 3	84.4800	486.4267	.6053	.9715
ด้านรูปแบบการเผยแพร่ 4	84.3600	482.4067	.6495	.9713
ด้านรูปแบบการเผยแพร่ 5	84.4800	483.6767	.6423	.9713
ด้านรูปแบบการเผยแพร่ 6	84.3200	487.6433	.6715	.9713
ด้านรูปแบบการเผยแพร่ 7	84.4400	485.0900	.5945	.9716
ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ 1	84.5200	489.9267	.5175	.9719
ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ 2	84.4000	479.6667	.6913	.9711
ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ 3	84.3200	480.8100	.5497	.9720
ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ 4	84.1200	474.7767	.7927	.9706
ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ 5	83.8000	474.4167	.7578	.9708
ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ 6	83.8800	470.8600	.8180	.9705
ด้านเทคนิควิธีการเผยแพร่ 7	84.1200	476.7767	.7434	.9709
ด้านสื่อในการเผยแพร่ 1	83.8800	466.6100	.8495	.9703
ด้านสื่อในการเผยแพร่ 2	84.0800	476.3267	.7573	.9708
ด้านสื่อในการเผยแพร่ 3	84.0400	478.4567	.7089	.9710
ด้านสื่อในการเผยแพร่ 4	84.2800	482.7933	.6661	.9712
ด้านสื่อในการเผยแพร่ 5	83.9200	474.0767	.6597	.9715
ด้านสื่อในการเผยแพร่ 6	83.6800	476.0600	.6718	.9713
ด้านสื่อในการเผยแพร่ 7	83.7200	475.8767	.6637	.9714

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 25.0

N of Items = 30

Alpha = .9719

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๗๗

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิบูลกิจสุนทร เจ้าคณะอำเภอจอมบึง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอธิการมนัส ฉายา ปณณวาทพโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ
การในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระ
คุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการมาด้วยความเคารพ

สมศักดิ์ วัฒนวงศ์
พระครูวิบูลกิจสุนทร
๑๐.๑๐๖.๖๖

สมศักดิ์ วัฒนวงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๐ มิ.ย. ๕๕

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวตลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๗๗

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสุพนฺณปัญญากร รองเจ้าคณะอำเภอจอมบึง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอธิการมนัส ฉายา ปณฺณวฑฺฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ
การในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระ
คุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

พระครูสุพนฺณปัญญากร

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวดลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๗๗

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมการาม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๑๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติขอเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสังฆรักษ์ชวลิต ญาณชลิโต เจ้าคณะตำบลด่านทับตะโก-แก้มอัน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอธิการมนัส ฉายา ปณฺณวฑฺฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ
การในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขออนุมัติจากพระ
คุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูสังฆรักษ์ชวลิต ญาณชลิโต

วันที่ ๕ มิ.ย. ๕๕

นมัสการมาด้วยความเคารพ

ดร.สุรพล สุธะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวดลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๗๗

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ เจ้าอธิการชูชาติ โชติโกโร เจ้าคณะตำบลจอมบึง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอธิการมนัส ฉายา ปญฺญาวฑฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ
การในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระ
คุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการมาด้วยความเคารพ

เจ้าอธิการชูชาติ โชติโกโร

12 ก.ย 55

สุรพล สุขะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวดลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๗๗

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพอสรรพมกษาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูรัตนกิตติวัฒน์ เจ้าคณะตำบลรางบัว-เบิกไพร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอธิการมนัส ฉายา ปณฺณวาทฺตโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ
การในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระ
คุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

นมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวดลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๗๗

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดหลวงพ่อดงธรรมการาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระใบฎีกาอรุณ อรุโณ เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอธิการมนัส ฉายา ปณฺณวฑฺฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ
การในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระ
คุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

15 ๐๐ 55

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวตลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๑)/๑๗๗

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดทองพ้อมธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๘๐
โทร. ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๑
โทรสาร ๐-๓๒๒๔-๖๐๕๐-๖ ต่อ ๒๓๓

๕ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินฺธโร เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๒
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอธิการมนัส ฉายา ปณณวฑฺฒโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๕๑๔๐๔๐๓๑ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิ
การในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระ
คุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐๓๑๖๕๘

ติดต่อประสานงาน :

นางสาวตลนพร วราโพธิ์ โทร ๐๘-๔๓๖๐-๘๑๔๔

ภาคผนวก ฉ

แบบสัมภาษณ์

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

“เรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”

๑) พระครูวิบูลกิจสุนทร	เจ้าคณะอำเภोजอมบึง เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส
๒) พระครูสุพจน์บุญญากร	รองเจ้าคณะอำเภोजอมบึง เจ้าอาวาสวัดรางเฒ่
๓) พระครูรัตนกิตติวัฒน์	เจ้าคณะตำบลรางบัว-เบิกไพร เจ้าอาวาสวัดหนองปรือใหญ่พลาญงาม
๔) พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินฺธโร	เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๒ เจ้าอาวาสวัดถ้ำสิงโต
๕) พระครูสังฆรักษ์ชวลิต ญาณชลีโต	เจ้าคณะตำบลด่านทับตะโก-แก้มอัน เจ้าอาวาสวัดโกรกสิงขร
๖) พระใบฎีกาอรุณ อรุโณ	เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑ เจ้าอาวาสวัดนาสมอ
๗) เจ้าอธิการชูชาติ โชติโกโร	เจ้าคณะตำบลจอมบึง เจ้าอาวาสวัดจอมบึง

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : ประสิทธิภาพบริหาร จัดการ กิจกรรมคณะสงฆ์ด้าน การเผยแผ่ ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์	พระครูวิบูลกิจสุนทร เจ้าคณะอำเภोजอมบึง เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส
ผู้สัมภาษณ์	ผู้วิจัย
บันทึกข้อมูล	ผู้วิจัย (จดบันทึก / บันทึกเสียง)

วันสัมภาษณ์ ๑๐ / มิ.ย. / ๒๕๕๕

สถานที่ วัดวาปีสุภทวาราส ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑) พระเดชพระคุณคิดว่า ภาพโดยรวมประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร ในปัจจุบันนี้

ตอบ ภาพโดยรวมคิดว่า การบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภोजอมบึง มีประสิทธิภาพ ดี มีการบริหารจัดการที่ดี มีพระนักเผยแผ่ที่เข้าใจและใช้วิธีสอนที่มีประสิทธิภาพสูง มีความเชี่ยวชาญทันตามความก้าวหน้าของวิชาการ มีความเข้าใจเห็นความสำคัญและความก้าวหน้าในวิชา เป็นผู้ที่สามารถให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

๒) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คิดว่า ได้มีการชี้แจงแนะนำในเรื่องหลักความดีงามหรือหลักการที่จะช่วยให้สังคมมนุษย์ประสบแต่สิ่งที่ดีงาม ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงตรัสให้พระสงฆ์จาริกไปเพื่อประโยชน์สุขของคนหมู่มาก ดังนั้น พระภิกษุสงฆ์จึงมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อประโยชน์สุขของมวลชน

๓) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา คิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ ที่มีบุคลิกภาพงดงามน่าเลื่อมใสศรัทธาแก่สาธุชน แนะนำให้ศิษย์สำรวจตนเองว่ามีความถนัดในงานด้านใดหรือรักที่จะศึกษาเล่าเรียนวิชาใด

๔) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้น มีแนวทางเป็น อย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คิดว่า พระสังฆาธิการ และพระสงฆ์ในปัจจุบันเลือกใช้ที่เห็นได้มากที่สุด คือ การเทศน์ หรือเทศนาธรรม ซึ่งกล่าวได้ว่า รูปแบบนี้มีให้เห็นได้ทุกวัด พระสงฆ์หลายรูปที่ได้ชื่อว่าเป็นนักเทศน์ก็สามารถใช้วิธีเทศนาธรรมนี้ สร้างความนิยมได้ เพราะรู้จักการอุปมาอุปไมย หรือรู้จักนันทนาการ รวมถึงอุทาหรณ์จากภาพข่าวและละครมาประกอบเพื่อชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ต้องการจะสอนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แต่พระนักเทศน์ยังมีจำนวนน้อยมาก ถ้าเปรียบเทียบกับจำนวนพระสงฆ์ในปัจจุบัน สวนทางกับกระแสความต้องการของประชาชนในปัจจุบันที่ต้องการพระที่เป็นพระนักเทศน์ นักบรรยาย ซึ่งน่าจะเป็นเรื่องที่ดีมาก หากคณะสงฆ์เรา

ได้จัดให้มีการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพแก่พระสงฆ์ ให้พระสงฆ์มีความสามารถในการเทศน์หรือการบรรยายธรรม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นพระสังฆาธิการ พระทั่วไปได้ เพราะทุกรูปถือว่าเป็นสาวกพระพุทธเจ้า มีหน้าที่ต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยฐานะของความเป็นพระสงฆ์ นั่นเอง

๕) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิคการเผยแผ่ พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่มีการเชิญชวนประชาชนทั่วไปเข้ามาฟังธรรมและปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญต่างๆ แนะนำสิ่งใดควรปฏิบัติหรือห้ามนำหรือบรรยายให้เขาซึ่งในคุณค่าของหลักธรรม ชักชวนมองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญใจยอมรับ อยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ

๖) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีการบรรยายธรรมตามสถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์

๗) พระเดชพระคุณได้โปรดเมตตา อนุเคราะห์ ได้ช่วย ยชี้แนะทิศทางในประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ตลอดทั้งคณะพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ ว่าในอนาคตจะมีแนวโน้มในการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าควรจะเป็นไปในทางทิศใด และเริ่มที่อะไร ?

ตอบ คิดว่า การสร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ คือ สอนฝึกให้รู้จักหลักธรรม คำสอน และสอนให้รู้จักเลี้ยงตัว รักษาตัวในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยดี

กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่าน ที่ได้เมตตาตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : ประสิทธิภาพบริหารจัดการกิจ การคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์	พระครูสุพจน์บุญญากร รองเจ้าคณะอำเภอจอมบึง เจ้าอาวาสวัดรางเฒ่า
ผู้สัมภาษณ์	ผู้วิจัย
บันทึกข้อมูล	ผู้วิจัย (จดบันทึก / บันทึกเสียง)
วันสัมภาษณ์	๑๒ / มิ.ย. / ๒๕๕๕
สถานที่	วัดรางเฒ่า ตำบลแก้มอัน อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑) พระเดชพระคุณคิดว่า ภาพโดยรวมประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร ในปัจจุบันนี้

ตอบ ภาพโดยรวมคิดว่า การบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระ
สังฆาธิการในอำเภอจอมบึง มีประสิทธิภาพดี มีการบริหารจัดการที่ดี มีพระนักเผยแผ่ที่ประพฤ
ติอยู่ในศีลจรรยาวัตรที่ดี และสำรวมระว่างิริยากายและวาจาเรียบร้อยดีมาก

๒) พระเดช พระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุท ธิศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา
อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า เน้นความรู้พระพุทศาสนาอย่างถูกต้องตาม
หลักวิชา เช่น อ่าน เขียน พูด ถูกต้องตามหลักพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

๓) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีความเพียรพยายาม ใฝ่เรียนรู้ขยันอดทน เสียสละ มั่นคงในการสร้างคุณงามความดี และสอนให้ศิษย์ละเว้นการกระทำที่เป็นความชั่วทั้งปวง ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

๔) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่มีรูปแบบการเทศนาให้ความรู้ ที่ผู้ฟังสามารถปฏิบัติตามได้ อบรมตักเตือนศิษย์มิให้ปฏิบัติตามค่านิยมที่ไม่ดีงามบางอย่าง เช่น การสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เจ้าชู้ หรือทำตนเป็นนักเลงอันธพาล เป็นต้น

๕) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านกา รเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า มีการตั้งคำถามโต้ตอบกับผู้ฟัง ให้มีผู้เคารพ เลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ ดังนั้น ใน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเมื่อเกิดความสงสัยแก่ผู้ฟัง พระสงฆ์จึงต้องเป็นผู้ชี้แจงโดยการตั้งคำถาม โต้ตอบกับผู้ฟัง

๖) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า มีการใช้ภาษาที่สุภาพชัดเจน แสดงให้เห็นว่า นี่เป็น จุดเด่นสำคัญของพระสงฆ์ที่มีบทบาทในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยเหตุผลที่ การแสดง ธรรมด้วยภาษาที่ชัดเจน ได้แก่ การสื่อสารธรรมะที่ชัดเจน กระชับ ประจุการหมายของที่คำว่า เปิดของที่ปิด จะทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจ เลื่อมใส นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนนั้นได้

๗) พระเดชพระคุณได้โปรดเมตตา อนุเคราะห์ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในประสิทธิภาพการบริหาร จัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัด ราชบุรี ตลอดทั้งคณะพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ ว่าในอนาคตจะมีแนวโน้มในการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าควรจะเป็นไปในทางทิศใด และเริ่มที่อะไร

ตอบ คิดว่า การจัดโครงการและกิจกรรม เพื่อพัฒนาบุคลากร ให้มีความเคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคม จะก่อให้เกิดค่านิยมและนิสัยในการปฏิบัติจนเป็นบุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนตลอดไป

กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่าน ที่ได้เมตตาตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : ประสิทธิภาพบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์ พระครูรัตนกิตติวัฒน์ เจ้าคณะตำบลรางบัว-เบิกไพร
เจ้าอาวาสวัดหนองปรือใหญ่พลายงาม

ผู้สัมภาษณ์	ผู้วิจัย
บันทึกข้อมูล	ผู้วิจัย (จดบันทึก / บันทึกเสียง)
วันสัมภาษณ์	๑๔ / ก.ค. / ๒๕๕๕
สถานที่	วัดหนองปรือใหญ่พลายงาม ตำบลเบิกไพร อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑) พระเดชพระคุณคิดว่า ภาพโดยรวมประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร ในปัจจุบันนี้

ตอบ โดยภาพรวมของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการของอำเภोजอมบึงเกี่ยวกับด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภोजอมบึงนั้น พระสังฆาธิการตลอดทั้งพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องคอยช่วยแนะนำสั่งสอนและอบรมพระภิกษุหนุ่มสามเณรน้อยตลอดทั้งอุบาสก อุบาสิการวมไปถึงญาติโยมคฤหัสถ์ ให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างทอ้งแท้ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ควรจะนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอามาอบรมให้มาก ซึ่งพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องพัฒนาตนตลอดทั้งต้องช่วยพัฒนาญาติโยมให้เข้

ถึงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ซึ่ง คณะสงฆ์ในอำเภोजอมบึง และพระสังฆาธิการทุกรูป ได้ประพฤติปฏิบัติเป็นอย่างดี

๒) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ในด้านนโยบายของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการของอำเภोजอมบึงนั้น มีการเผยแผ่แนะนำให้ประพฤติและปฏิบัติไปด้วยดีเป็นไปในทางเชิงรุกมากขึ้น โดยแต่ละท่านยังไม่เป็นไปในทางเดียวกัน และยังไม่ชัดเจนเพียงพอ แต่ก็ถือว่าคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการทุกท่านต่างก็ประพฤติปฏิบัติอย่างเต็มที่กันทุกรูป

๓) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการในอำเภोजอมบึงนั้น ทุกรูปต่างพัฒนาตนเองเพื่อการเผยแผ่อย่างแท้จริง โดยเฉพาะบุคลากรผู้ทำการเผยแผ่นั้นแต่ละรูปนั้นต่างพื้นที่ ก็ต่างวิธีการ สุดท้ายก็เน้นเรื่องการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนตรงตามพระวินัย ให้ความรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ให้เป็นไปในทางเดียวกัน

๔) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่างก็มีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และพื้นที่ โดยจะช่วยแนะนำในการปฏิบัติ ให้อยู่ในพระธรรมวินัย ในศีลธรรมอันดีงาม

๕) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร ? มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่างก็มีเทคนิคและวิธีการของแต่ละท่าน ที่มีประสิทธิภาพมาประยุกต์ใช้ให้เหมือนกัน และก็มีหลายรูปที่ชำนาญเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยี เช่นคอมพิวเตอร์ ในการนำเสนอในเองการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๖) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เราจะต้องมีการใช้สื่อที่หลากหลายให้เพิ่มมากขึ้น โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสอน หรือการเผยแผ่ เช่น มีการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุกระจายเสียงของท้องถิ่นต่างๆ ของแต่ละพื้นที่

๗) พระเดชพระคุณได้โปรดเมตตา อนุเคราะห์ ได้ ช่วยชี้แนะทิศทางในประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ตลอดทั้งคณะพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ ว่าในอนาคตจะมีแนวโน้มในการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าควรจะเป็นไปในทางทิศใด และเริ่มที่อะไร

ตอบ คณะสงฆ์อำเภอจอมบึง ตลอดทั้งพระสงฆ์ไทยนี้ อย่างแรก จะต้องสร้างความศรัทธา ในทางพระพุทธศาสนา โดยทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี ให้กับพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ถึงความต้องการในการรับรู้ข้อมูล และใช้ให้ตรงกับความต้องการมากที่สุด และสรรหาเสริมสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพไว้สืบทอดพระพุทธศาสนา คือสร้างบุคลากรให้มีความรู้ดี ความประพฤติที่ดี ความสามารถดี ไว้ปกป้องพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาจะได้สืบทอดอีกยาวนานไม่มีสูญหายไปจากโลกนี้ เพราะคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นอมตะ และพุทธบริษัทจะรู้ได้เมื่อได้ปฏิบัติตามคำสอน นี่แหละคือการสืบทอดให้พระพุทธศาสนาอยู่ยาวนานอย่างถาวรตลอดไป

กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่าน ที่ได้เมตตาตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : ประสิทธิภาพบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์	พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินธโร เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๒ เจ้าอาวาสวัดถ้ำสิงโตทอง
ผู้สัมภาษณ์	ผู้วิจัย
บันทึกข้อมูล	ผู้วิจัย (จดบันทึก / บันทึกเสียง)
วันสัมภาษณ์	๑๗ / มิ.ย. / ๒๕๕๕
สถานที่	วัดถ้ำสิงโตทอง ตำบลปากช่อง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑) พระเดชพระคุณคิดว่า ภาพโดยรวมประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร ในปัจจุบันนี้

ตอบ ภาพโดยรวมคิดว่า การบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระ
สังฆาธิการในอำเภอจอมบึง มีประสิทธิภาพดี มีการบริหารจัดการที่ดี มีการจัดเนื้อหาสาระและ
กิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน และคำนึงถึงความแตกต่างกันของผู้เรียน เอาใจใส่
ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง

๒) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอยู่ ่างไร มีปัญหา
อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า พระสังฆาธิการตลอดทั้งพระสงฆ์ผู้ที่มีหน้าที่
เกี่ยวข้องคอยช่วยแนะนำสั่งสอนและอบรมพระภิกษุหนุ่มสามเณรน้อยตลอดทั้งอุบาสก อุบาสิกา

รวมไปถึงญาติโยมคฤหัสถ์ ให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างท่องแท้ และนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ควรจะนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอามา อบรมให้มาก ซึ่งพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องพัฒนาตนตลอดทั้งต้องช่วยพัฒนาญาติโยมให้ เข้าถึงพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ซึ่งคณะสงฆ์ในอำเภอจอมบึงและพระสังฆาธิการทุกรูปได้ ประพฤติและปฏิบัติเป็นอย่างดีคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการของอำเภอจอมบึง นั้น มีการเผยแผ่ แนะนำให้ประพฤติกปฏิบัติไปด้วยดีเป็นไปในทางเชิงรุกมากขึ้น โดยแต่ละท่านยังไม่เป็นไป ในทางเดียวกัน และยังไม่ชัดเจนเพียงพอ แต่ก็ถือว่าคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการทุกท่านต่างก็ประ พฤติอย่างเต็มที่กันทุกรูป

๓) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานี้ มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นทุกรูปต่าง พัฒนาตนเองเพื่อการเผยแผ่อย่างแท้จริง โดยเฉพาะบุคลากรผู้ทำการเผยแผ่นั้นแต่ละรูปนั้นต่าง พื้นที่ ก็ต่างวิธีการ สุดท้ายก็เน้นเรื่องการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนตรงตามพระวินัย ให้ความรู้ ในสิ่งที่ถูกต้อง ให้เป็นไปในทางเดียวกัน

๔) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนานี้ มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่างก็มี หลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และพื้นที่ โดยจะช่วยแนะนำในการปฏิบัติ ให้อยู่ในพระ ธรรมวินัย ในศีลธรรมอันดีงาม

๕) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนานี้ มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า ควรมีการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายเป็น กันเองในการเผยแผ่ธรรม

๖) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนานี้ มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า มีการใช้ภาษาที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีการใช้ ภาษาที่สุภาพชัดเจน

๓) พระเดชพระคุณได้โปรดเมตตา อนุเคราะห์ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ตลอดทั้งคณะพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ ว่าในอนาคตจะมีแนวโน้มในการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าควรจะเป็นไปในทางทิศใด และเริ่มที่อะไร

ตอบ การตระหนัก ถึงความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถ ให้ความสำคัญร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของนักเผยแผ่ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการทำงานร่วมกัน และร่วมรับผลที่เกิดจากการกระทำนั้น

กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่าน ที่ได้เมตตาตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : ประสิทธิภาพบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

าร

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์	พระครูสังฆรักษ์ชวลิต ญาณชลโต เจ้าคณะตำบลด่านทับตะโก-แก้มอัน เจ้าอาวาสวัดโกรกสิงขร
ผู้สัมภาษณ์	ผู้วิจัย
บันทึกข้อมูล	ผู้วิจัย (จดบันทึก / บันทึกเสียง)
วันสัมภาษณ์	๗ / ก.ค. / ๒๕๕๕
สถานที่	วัดโกรกสิงขร ตำบลแก้มอัน อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑) พระเดชพระคุณคิดว่า ภาพโดยรวมประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะ สงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร ในปัจจุบันนี้

ตอบ ภาพโดยรวมคิดว่า การบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภोजอมบึง มีประสิทธิภาพดี มีการบริหารจัดการที่ดี มีการฝึก ทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ในการศึกษาพระพุทธศาสนา

๒) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า พระสังฆาธิการได้มีการติดตามประเมินผลการ ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดี โดยใช้การใคร่ครวญอย่างรอบคอบ ไม่รีบด่วนสรุปหรือเชื่อ ตามที่ได้ยินได้ฟังมา

๓) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย ่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีการฝึกอบรมพระวิทยากร เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้ ศักยภาพที่มีอย่างเต็มความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่มีการนำเสนอพุทธธรรม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ที่ชี้ทางออกบอกทางถูกผิด กทางงามตามหลักทาง พระพุทธศาสนา และคอยอบรมตักเตือนศิษย์ที่ประพฤติตนไม่เหมาะสมต่างๆ เช่น มีพฤติกรรมทาง ชู้สาว เทียวกลางคืน ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เล่นการพนัน เป็นต้น

๕) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า ควรมีการใช้ทำทางประกอบการบรรยายเพื่อ สร้างความเข้าใจให้กับผู้ฟังมากขึ้น

๖) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง ?

ตอบ ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า มีการจัดทำป้ายประกาศและเอกสารประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับรายการธรรมะ

๗) พระเดชพระคุณได้โปรดเมตตา อนุเคราะห์ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในประสิทธิภาพการบริหาร จัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัด ราชบุรี ตลอดทั้งคณะพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ ว่าในอนาคตจะมีแนวโน้มในการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าควรจะเป็นไปในทางทิศใด และเริ่มที่อะไร

ตอบ ควรกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายตามหลักที่วางไว้

กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่าน ที่ได้เมตตาตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : ประสิทธิภาพบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี าร

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์	พระใบฎีกาอรุณ อรุโณ เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑ เจ้าอาวาสวัดนาสมอ
ผู้สัมภาษณ์	ผู้วิจัย
บันทึกข้อมูล	ผู้วิจัย (จดบันทึก / บันทึกเสียง)
วันสัมภาษณ์	๑๕ / ก.ค. / ๒๕๕๕
สถานที่	วัดนาสมอ ตำบลปากช่อง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

- ๑) พระเดชพระคุณคิดว่า ภาพโดยรวมประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธรศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร ในปัจจุบันนี้
- ตอบ ภาพโดยรวมคิดว่า การบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธรศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง มีประสิทธิภาพดี มีการบริหารจัดการที่ดี จัดให้ผู้ศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจริง ให้คิดเป็น คิดชอบ ทำได้ และทำเป็น รวมทั้งรักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๒) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า พระสังฆาธิการได้มีการเปิดให้คณะสงฆ์ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย และสามารถใช้ความรู้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ต่อผู้อื่นอย่างเต็มความสามารถ

๓) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำความรู้ในสาขาต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารธรรมะ และสามารถแนะนำแนวการศึกษาและอาชีพทั้งที่ตรงกับความถนัดของศิษย์และความต้องการของสังคม โดยไม่ขัดต่อศีลธรรม

๔) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่มีการนำเสนอข้อมูลเป็นประเด็นเชิงวิชาการเกี่ยวกับความเป็นไปของศาสนา สังคม และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น และปลูกฝังให้ศิษย์เคารพในกฎระเบียบของสังคม และปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด

๕) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า คณะสงฆ์และพระสังฆาธิการต่างก็มีเทคนิคและวิธีการของแต่ละท่าน ที่มีประสิทธิภาพมาประยุกต์ใช้ให้เหมือนกัน และก็มีหลายรูปที่ชำนาญเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ในการนำเสนอในองการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๖) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่จัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป

๓) พระเดชพระคุณได้โปรดเมตตา อนุเคราะห์ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ตลอดทั้งคณะพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ ว่าในอนาคตจะมีแนวโน้มในการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าควรจะเป็นไปในทางทิศใด และเริ่มที่อะไร ?

ตอบ ใช้ความสามารถในการคิดเชิงบูรณาการ ผูกโดยให้ผู้ศึกษาเชื่อมโยงเรื่องในมุมต่างๆ เข้ากับเรื่องหลักๆ ได้

กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่าน ที่ได้เมตตาตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : ประสิทธิภาพบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

สัมภาษณ์	เจ้าอธิการชูชาติ โชติกโร เจ้าคณะตำบลจอมบึง เจ้าอาวาสวัดจอมบึง
ผู้สัมภาษณ์	ผู้วิจัย
บันทึกข้อมูล	ผู้วิจัย (จดบันทึก / บันทึกเสียง)
วันสัมภาษณ์	๑๒ / ก.ค. / ๒๕๕๕
สถานที่	วัดจอมบึง ตำบลจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑) พระเดชพระคุณคิดว่า ภาพโดยรวมประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร ในปัจจุบันนี้

ตอบ ภาพโดยรวมคิดว่า การบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระ
สังฆาธิการใน อำเภอจอมบึง มีประสิทธิภาพดี มีการบริหารจัดการที่ดี มีการจัดบรรยาย กศ
สิ่งแวดล้อมที่ปลูกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้ผู้ศึกษาเกิดการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกให้ผู้
ศึกษาเกิดการเรียนรู้และรู้ชอบ รวมทั้งใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

๒) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา
อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า พระสังฆาธิการได้มีการกำหนด ให้ทุกภาคส่วน
มีส่วนร่วม ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยจัดประชุมร่วมกัน และมีความสามัคคีปรองดอง
กลมเกลียวต่อหมู่คณะ ร่วมคิด ร่วมทำเพื่อสร้างสังคมให้เจริญก้าวหน้าและมั่นคง

๓) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ด้าน บุคลากรเผยแผ่พระพุทธ ศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหา
อุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่เป็นผู้มีเทคนิควิธีการโน้มน้าวใจ

ในการสื่อธรรมะทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟังเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาให้ความรู้ที่ทันสมัยแก่ศิษย์ เพื่อให้ศิษย์เป็นบุคคลทันโลกทันเหตุการณ์ สามารถประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม

๔) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่มีการนำเสนอรูปแบบพุทธธรรมที่นำมาแก้ปัญหาชีวิตตัวเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติได้ให้เกิดสันติสุข และปลูกฝังให้ประชาชนทั่วไปรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของสังคม

๕) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีโครงการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ภายในวัด ชุมชน แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป สอนให้รู้จักการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกรูป ผู้ที่เผยแผ่นั้นควรมีมนุษยสัมพันธ์กับใครบ้าง และอย่างไร

๖) พระเดชพระคุณคิดว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น มีแนวทางเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ตอบ ด้านสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคิดว่า บุคลากรผู้เผยแผ่จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและจัดให้มีพระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรม

๗) พระเดชพระคุณได้โปรดเมตตา อนุเคราะห์ ได้ช่วยชี้แนะทิศทางในประสิทธิภาพการบริหาร

จัดการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอจ้อ มบึง จังหวัดราชบุรี ตลอดทั้งคณะพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ ว่าในอนาคตจะมีแนวโน้มในการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าควรจะเป็นไปในทางทิศใดและเริ่มที่อะไร

ตอบ ฝึกใช้ความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ ฝึกโดยให้ผู้ศึกษากำหนดแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่ดีที่สุดในแต่ละเงื่อนไขข้อจำกัดต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่าน ที่ได้เมตตาตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	:	พระอธิการมนัส ฉายา ปญฺญาวฑฒโน นามสกุล เก่งสวัสดิ์
เกิด	:	วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๙ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๓
สถานที่เกิด	:	ถนนบ้านทะมั่ง เลขที่ ๙๔๔ ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
การศึกษา	:	สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สำเร็จมัธยมศึกษาตอนต้น จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี สำเร็จมัธยมศึกษาตอนปลาย จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี สอบได้นักธรรมชั้นเอก ในสำนักเรียนศาสนศึกษาวัดเขาแด่น ตำบลแก้มอัน อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
อุปสมบท	:	วันอาทิตย์ที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ณ วัดเนินม่วง ตำบลธรรมเสน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
สังกัด	:	มหานิกาย วัดหนองสีนวล ตำบลด่านทับตะโก อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
หน้าที่	:	พ.ศ. ๒๕๔๑ เลขานุการเจ้าคณะตำบลด่านทับตะโก-แก้มอัน พ.ศ. ๒๕๔๖ เจ้าอาวาสวัดหนองสีนวล ตำบลด่านทับตะโก อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
เข้าศึกษา	:	พ.ศ. ๒๕๕๑ เข้าศึกษาระดับปริญญาตรี หน่วยวิทยบริการ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
สำเร็จการศึกษา	:	วันที่ ๑๓ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่นที่ ๕๗
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	วัดหนองสีนวล เลขที่ ๑๔๓ หมู่ ๕ ตำบลด่านทับตะโก อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี รหัสไปรษณีย์ ๗๐๑๕๐